

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken felév 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők.

Hirdetések közöltetnek soronként 14 uj krert.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél utjér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat s kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Adalék a húgycsőszorok gyógyításához különös tekintettel a húgycsőmetesz alkalmazására. (Folyt.) Dr. Lumniczer Sándortól. — Töredékek a nőkérgyógyászat köréből. Méhrák. (Folyt.) Dr. Maizner J. — Gyógyszertani közlemények. **Tárca:** Szeged sziksós tavairól és légkörének nedvességi forrásairól éghajlati szempontból, Dr. Altstädter Mór. — A hasonszenvi orvosokat illető rendszabályok Württemberg királyságban. — Vegyesek. — Pályázatok.

ADALÉK A HÚGYCSŐSZOROK GYÓGYÍTÁSÁHOZ KÜLÖNÖS TEKINTTEL A HÚGYCSŐMETESZ ALKALMAZÁSÁRA.

Dr. Lumniczer Sándortól.

(Folytatás.)

Gyógyeljárásunk fonalát kissé megszakítva kuttassuk közelebről, valjon mi okozhatta a viaszszálacsnak egyik esetben állandó, a másikban oly annyira szeszélyes fennakadását. Meg kell jegyezni, hogy időközben a gáton s végbélen keresztül is el nem mulasztott szigoros szabatos puhatolás nyomán a húgycső irány-változtatását előidéző álképlet vagy egyéb dag, vagy a húgycsőbe tolult idegen test jelenlétét bátran kizárandónak találtam: s meggyőződtem arról, hogy tiszta s első rendű húgycsőszorral lehet csak dolgom.

A húgycső hártvás részén a szokatlan ingerre fejlődött göresös öszszehuzódás, mely néha a szálacs alkalmazásánál minden gyöngédséggel párosult türelmes eljárás daczára is le nem győzhető akadályul szolgálhat, ezen esetekben nem idézhette elő e nehézséget. Mert hiszen a sodronyos 2-tes számú hengerded szálacsossal mindenkor könnyüséggel jutottam a hólyagig s még azt sem tapasztalám, hogy azt akár bevitelkor akár kivételkor a húgycső csak egy percig is szoroson övedzte volna.

Az egyik — még pedig utóbbi esetemben — az egyenes szálacs akadozása megmagyarázható a szor irányának tagadhatlan görbe vagy tekervényes irányából. E kórisme tény mellett világosan szól a viaszszálacs feltünőleg egy iránybani elhajlása, a mintázó viasz lenyomata — de utólagosan ezeknél tán még világosabban a sodronnyal alkalmazott ruganyos szálacsnak a szorban másodszori fennakadása s a fentebb leirt bevitelközbeni fogásnak sikeres eredménye.

Az elsőbb esetben a húgycsőnek a szor folyamában létező ezen tévirányát nem lehet okszerűleg sem bebizonyítani, sem feltenni, mert az egyenes irány-

ban vezetett s a faníven túl csak mutató ujjal támogatott sodronyos 2-dik számú szálacs a szükülés helyén mintegy önként sikamlott keresztül, s rajta ez alatt sem tengelykörös, de még csak a legesekélyebb oldalvásti irányváltoztatást sem lehetett észlelni. Ezen esetben a sebész kórismészet azon ritka leletére gondoltam, mely szerint billentyűs (valvulaire) szorra akadtam volna? De mielőtt a fürkészet néha göröngyös ösvényéről e kényelmes kitérést megengednök magunknak, kutassuk valjon a húgycsőnek ama szor előtti öble nem lehet e magában is elégséges az egyenes szálacsosali könnyü fennakadás előidézésére?

Az eset, melynek elemzéséből ezen önkénytelen kérdés merül fel, gyakorlatomban, mint már érintém, nem magán álló. Mióta ezen esettel foglalkoztam a húgycsőbántalmaknak szorokra vonatkozó vizsgálata közben még gyakrabban tapasztalám, hogy oly akadályt, mely minden teriméjü viasz vagy minden egyéb sodrony nélkül alkalmazott egyenes szálacsnak a húgycső-gömöre táján következetesen gördült elébe, néha meglepő könnyüséggel sikerült húgycsap (catheter) alakjára görbitett sodronyos szálacsossal nem legyőznöm, de egyszerűen elkerülnöm. Se módon néha a vizsgált szükülésnek a képzeltnél sokkal kisebb fokáról, vagy az egész kórisme helytelenségéről győződtem meg.

Valamint a húgycső-szorok megett másodlagosan a vizelet tevőleges nyomásából, úgy a szükülés előtt is a húgycsőnek rendes állapotban maradt s kórosan öszveszorult része közti aránytalanságából nemlegesen mindenkor fejlődik viszonylagos tágulás, mely a szükülés fokához, neméhez és helyéhez képest különféle idomu lehet; s felvett tárgyamtól némileg eltérve jegyzem meg, hogy ezen körülmény a húgycsőszorok észleletében, nevezetesen a viaszszálacsok kezelésénél talán nincs elég figyelemre méltatva. E tágulás igen gyakran nem oly tölcészerű, hogy fala a viaszszálacsnak a legegyszerűbb irányu s nem is nagy foku szükülés nyílásába biztos kalauzul szolgálhasson — különösen ha ez a hártvás részen fészkel, hol az egyenes műszer a húgycsőnek e helyen homoru

alsó falán csúszva halad s hol a (húgyeső gömöre táján) a cső rendes állapotban is kissé tágasabb. S miért ne lehetne a húgyeső e helyen ép állapotban is néha a szokottnál öblösebb? Ezeket tudva már ma többé ott, hol vékony viaszszálacsom párszor akadályra talál, ha bár a húgycsap bevitelének lehetlensége s egyéb alanyi s tárgyilagossági tünetek szerint itélve alapos okom van lényeges szűkülés jelenlétét hinni, soha sem mulasztom el azonnal sodronnyal ellátott vastagság szerint fokozatos ruganyos szálacs bevitelének óvatos megkísérlését. Az óta ezen kísérlet eredményétől függeszttem fel a kórisme szabatos meghatározását. A húgyesősor szűkülésébe beikelve nem volt bármily vékony viaszszálacsnak a hártás rész előtti csupa megakadására épített kórismét, legalább a baj fokára nézve, elhamarkodottnak s nem eléggé szabatosnak hinném.

Lássuk tovább utóbbi 2 esetem történetét. — Az egyikbe még 3-mas számú, a másikba nem teljes 4-gyes számú hengerded ruganyos szálacsot is sikerült ily módon bevinni. Ily mértékű szálacs azonban már a legszorosabban járt, s vezető kezem tisztán érezte azon érméztelen keménységet, melynek kérges szorokban sajátságos érzéklését bővebb gyakorlattal szerezhetni meg. Ennél vastagabb szálacsot erőszakolnom kellett volna. Naponkénti ilyszerű szálacsolással a viaszszálacsoknak útát nyithatni reméltem; mi azonban húzamos idő — hetek — eltelte alatt sem sikerült. — Kúpos ruganyos szálacsot ily módon már azért sem alkalmazhattam, mert rajtuk a sodrony végig nem tolható s így a szálacs végének fölötté fontos irányzása nem leendett vala tökéletesen hatalmamban; de különben is az ekkép — a sodrony által — engedékenységéből sokat vesztett, merővé lett, többé kevesbbé hegyes műszer bevitelét nem is mertem volna oly mérvben erőltetni, mint az szükséges lett volna hogy célt érjek. Végre ezen esetek egyikében a hengerded ruganyos szálacs állandó (permanens) behagyását kísérlettem meg. E célra, hogy a beteg vizelési ösztön esetében meg ne legyen akadáva, szálacs helyett ruganyos húgycsapot alkalmaztam, mely a sodrony eltávolítása után dugóval ellátva fonalaknál fogva ragtapasz-csikokkal körkörösén a taghoz vala kötözve; a műszer minden nap mással lón fölcserélve. De mi húgyesősípolyok végleges gyógyításakor gyakran oly örvendetes meglepő eredményű szokott lenni (mint ezt egy ily esetemben jelenleg is tapasztalom), — ez alkalommal sikertelen maradt. A húgycsap folytonos belétét alkalmatlan gyakoribb vizelési inger s néhány nap múlva húgyesőtakar fejlődése követte; e mellett betegem türelme napról napra fogyott s vastagabb szálacs a szűkülés torkolatába sehogy sem hatott. A sebészi kézikönyvekben végsőség szere gyanánt felhozott erőszakos húgycsapolás (cathétérisme forcé) eszméjétől már mint minden durva eljárás iránti ellenszenvből vissza rettentem. Fölösleges, hogy az erőszakkal kezelt húgycsap alkalmazásának zúródás és könnyen tévút képzés általi elriasztó árnyoldalait fejtegessem. A húgyesőmetesz a konok kérges szoroknak ennél

sokkal kiméletem s meggyőződésem szerint veszélytelenebb szerét adta kezünkbe, ha tőle többet nem követelünk, mint, — mi elv szerint szakadatlan fonálként szövődik gyógyeljárásom történetén végig — hogy véle t. i. csak egy legközelebb fokozatos számú szálacsnak elégséges tért nyissunk.

Mind az öt esetben tehát ugyanazon mozzanatokból indultam ki a húgyesőmetesz igénybevitelénél t. i. egyedül csak segédszer gyanánt használtam azt a megakadt rendszeres szálacsoszás előmozdítására. Műszerem még a közönséges Ricord — Ivanchich-féle urethrotom. *) Egy gyenge 3-mas szálacs vastagságú vályús, húgycsap módjára meghajtott s derekán a kimérés céljából számozott rovásos műszer, melynek vályujában egy sodronnyelű kised pengé van elrejtve. E penge a műszer tompa zsiger végének domboru felén tolul ki, ha annak nyele végén lévő gombjára nyomás eszközöltetik; ha pedig a nyomást megszüntetjük rejtekébe önként visszalöketik, pörge rúgó által, mely a műszer egy vastagabb henger- tokjában a penge nyelét övedzi. A penge nyelének e rúgó tokjából közepén kinyúló része csavarjartatos és e csavaron egy kis gomb forgatható előre vagy hátra, melylyel a pengének rejtekéből történő kitolulása fokát tetszés szerint lehet mérsekelnünk vagy teljesen meg is gátolnunk. A penge rugójának tokját derékon egy párkányzat alaku gyűrű övedzi, mely vágáskor a penge nyelének gombjára hüvelykünkkel gyakorolt nyomás alatt mutató s középujjunknak a műszert rögzítő ellennyomás céljára támpont gyanánt szolgál.

A véres tágitás tényleges véghezvitele előtt néhány napig a műszert csupán kutasz módjára alkalmaztam, csak azért, hogy a szor kiterjedéséről, ennek kül- és belvége helyéről s illetőleg ezeknek a húgyesőnyilástóli távolságáról — a műszer mozdulatait s működő kezembeli érzést e kezelés közben feszült figyelemmel kísérvén, magamnak lehető legbiztosabb tudomást szerezzek. Ha a húgyesőmetesz a szort nem tölti ki, egy a szűkülésben szorosabban járó szálacs ezen pontok kijelölésére alkalmasabb; s ily esetben az illető távolságról szálacsos szerzett mértéket a meteszhez illesztve jelöljük ki. Egyébiránt a szűkülés innenső végének a húgyesőnyilástóli távolsága mintázó szálacsos legbiztosabban mérhető ki. Közvetlen műtétel előtt ezen mértékvétel ismétlendő s annak eredménye a műszer számozott rovásain pontosan megnézendő, mert ezen eljárásra a húgyesőnek a tag változékonyságához képest különböző hosszárért nem lehet elegendő figyelmet fordítanunk. Magában érthető, hogy e kezelésnek, úgy mint a műtételnek magának is a tag petyhüdt állapotában kell történnie, a midőn arra kell ügyelnünk, hogy az esetlegesen — például a húgyeső nyálkahártyájának a műszerhez tapadása által — hosszabbra ne nyuljon.

Nem lévén szándékom, — mint mondám — egyéb

*) E műszer a többi húgyesőmeteszszel lapunk f. évi 11. sz. van le- rajzolva. Sz.

ezélt érni, mint hogy a legközelebbi foku szálaacs bevitelég haladhassak, — a pengét fokozó gombot annyira csavarám előre, hogy ennek éle a szűkülés fokához vagy is azon arányhoz képest, melyben a műszer szorosabban vagy szabadabban járt a szorban, $\frac{1}{4}$ — $\frac{3}{4}$ vonalnyira tolulhasson ki rejtékéből.

Ily előleges ügyelettel a betegnek egyenes fekvő helyzetében s mellette bal oldalon állva, a jól megolajozott műszert szabály szerint húgycsap módjára kezelve rejtett pengével vezetjük a húgycsőbe addig, míg annak orra a szoron épen túl ért. Itt elébb nyugodtan megállapodva a műszer henger nyelét a gyűrűn alól jobb kezünk mutató- és közép ujjának második perceze közé vesszük s így — kis fecskendő módjára kezelve és szilárdítva azt, a pengét, annak nyelén lévő gombjára hüvelykünkkel rögtön nyomást gyakorolván, előre toljuk s ezután az egész műszert folytonosan előre nyomott pengével s mérsékelt gyorsasággal a szűkülésen keresztül visszavonjuk addig, míg a metesz azon rovása jön a húgycsőnyíláson ismét elé, mely a szor innenső torkolatának mélységét jelöli ki s míg minden ellentállást megszüntnek éreznünk s e szerint a penge éle a húgycsőnek szoron inneni részébe ért. E ponton a pengét a hüvelykünkkel nyomás megszüntetésével visszaboecátjuk rejtékébe s a műszert ismét húgycsap módjára távolítjuk el.

(Vége köv.)

TÖREDÉKEK A NŐKÓRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

Semmelweis J. tanár nyilvános előadásai és Scanzoni „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. **Maizner János** szülészeti tanár Kolozsvárt.

Folytatás.

X.

A méhrákról.

Gyógymód. A rákos bántalom gyökeres gyógymódját illetőleg több különböző módszer vétetett foganatba, de mind eddigelé kedvezőtlen sikerrel; e módszerek: a lobellenes, oszlato és másító. — Egyszersmind a rákos bántalom ellen több oldalról ajánlott sajátzerek (specifica) is megkíséreltetek, nevezetesen: a higany, különösen az édes higany és Hahnemann készítménye belsőleg, a szürke higanyir külsőleg, a mireny, vas, különösen a vasélegvízgy (hydras oxyd. ferri) és vilsavas vas képében; a timsó, iblany, állati szén, a hüdös bürök (con. maculatum), kerti peremér (calendula officinalis) szépnőnye-maszlagos nadragulya (atrop belladonna), beléndfűbolondító csalmatok (hyosciamus), gyűszűvirág (digitalis), borostyánmeggyvíz (aqu. laurocerasi) stb. A tapasztalat azonban kétségtelenül bebizonyította, mikép sem a fentebb elősorolt gyógyeljárások bármelyike, sem pedig a nevezett gyógyszerek bármily együlete még csak ritka kivételes esetekben se volt képes a beléjük helyezettett reményeket igazolni; s csak legkedvezőbb eredményül tekintendő: ha a fenyegetett élet végét némileg feltartóztatni sikerül. Sokszor a nevezett gyógymódok s sajátzerek egyenesen ártottak, mivel vagy kellő elővigyázat nélkül, vagy épen alkalmatlan időben, vagy oly egyéneknek vétettek igénybe, kiknél épen nem voltak javalva. Mindamelltt be kell vallanunk, hogy e szerek nagyobb ré-

szének óvatos külső és belső használata az orvosi tudomány jelen színvonalán azon gyógymód alapját képezi, mely még egyedül képes némely esetekben a betegség haladását némileg feltartóztatni.

E bajnak sebészi műsegély által eszközöltött gyökeres gyógyulása — a tapasztalat bizonyosága szerint — csak ritka kivételként tekintendő. Minden oly kiirtási kísérlet, mely a méhnyakon túl terjed, határozottan rosszalando és elvetendő, mivel az majdnem mindenkor halállal végződik. A rákos méhnyak kiirtása csak akkor nyithat némi reményt ideiglenes vagy tartós gyógyulásra, ha az egész rákos képlet eltávolítható. Ez egy oly feltétel, mely nélkül a mütét után csak némi javulást sem várhatunk. De a betegek rendesen csak a rák felsakadása után, vagy csak kevéssel az előtt szoknak segélyt keresni, midőn a fentebbi föltétel érvényességét egészen elvesztette; — továbbá sok esetben mindjárt az első vizsgálat után a kórisme sem állapíthatatik meg; minélfogva sebészi műsegély csak nagy ritkán leszen alkalmazható. De ha a beteg oly körülmények között jó segélyünket igénybe venni, hol a mütét következtében némi javulásra van kilátás, akkor a mütét végrehajtható.

A (rákos) méhnyak kiirtása.

A méhnyak kiirtása lekötés, Galvanocautica, vagy kések- s ollók segélyével (kimetszés-, csonkítás — amputatio port. vaginal.) eszközölthetik.

A lekötés kevesebbé előnyös, azonkívül veszélyes is, minélfogva azt csak felemlíteni is elégnek tartjuk.

A Galvanocauticát Middeldorpf csak a karfiolszerű bujalkodásoknál (Canceroidnál) ajánlja; nézetünk szerint a rákos méhnyak eltávolítását észszerűleg kivihetőnek véljük következőleg. A méhnyak t. i. egy Muzeuxféle kampós fogóval lehuzatik, s a metszőkaes sodronyával körülhurkoltatik; mire aztán ez a Galvánteleg segélyével izzásba hozatik, stb.

A méhnyak kimetszéséhez következő műszerkészlet szükséges, t. i. egy két lemezű méhtükör, Muzeuxféle kampós fogók és lapjára görbült szike (méhmetesz — Hysterotom), vagy pedig lapjukra görbült ollók.

Az eljárás különbözik a szerint, a mint t. i. a méhnyak vagy a medenceüregeben metszetik el; vagy pedig előlegesen lehuzatik. Az előbbi eljárás csak akkor van indokolva, ha az utóbbi kivihetlenné bizonyulna be.

A müteendő helyzete ép olyan, mint a hólyagmetszésnél. A végbél és húgyhólyag a mütét előtt kiüritendő. A két lemezű tükör szabályszerűleg bevitetik a hüvelybe, mi által ez szélyefeszítettetik, a hüvelyredők kisimulnak, s a méhnyak annyira szabaddá tétetik, mikép ahoz a tükör üren keresztül a szükséges műszerekkel könnyen hozzáférni lehessen; maga az eltávolítandó rákos képlet szorgosan megtöröltetik. Ha a méhnyak nem épen tulságos nagyságu, akkor a Muzeuxféle kampós fogóval megcsipetik; — ha pedig tetemesen dagadt volna oly annyira, hogy a tükör hátsó nyilamába nem illeszkedhetnék, sem pedig a fogó szárait úgy szétnyitni nem sikerülne, hogy velük a dagadt méhnyak megcsipethetnék, akkor a tükör eltávolítandó; a hüvelybe vezetett egyik kezünk ujjain kell a zárt fogót egészen a kórosan dagadt méhnyakig bevezetni, ekkor megnyitni, s vele a daganatot megcsipni.

Ha a méhnyakot ekként megcsipni sikerült, akkor a fogó segélyével óvatosan lefelé huzandó, mi közben egy segéd az alhasi tájra alkalmazott nyomással a méh aláfelé nyomulását elősegíti. A fogó szárait most egy segédnek adjuk át, s a hüvelybe vezetett bal kezünk ujjainak óltalma alatt egy (lapjára görbült) ollóval a kóros méhnyakot leválasztjuk úgy, hogy a metszés mindenütt csak ép s egészséges szövetet érjen. — Ha a méhnyak egészen a külső ivarszervek elé nyomult volna, akkor az eljárás szerfelett könnyű, t. i. a szeméremajkak kezel vagy tompa horgok segélyével szélyel huzandók, s a kóros méhnyakrészlet késsel eltávolítandó. A mütét után a méh ismét előbbi rendes helyére vonul vissza.

Ha ezen eljárás által nem sikerült volna az egész kóros részletet eltávolítani, akkor a hátralevő elfajulást izzó vassal

roncsoljuk el. — A műtét okozta vérzés ritkán szokott jelentékenyebb lenni; csilapítását hideg víz befecskendése vagy a hüvelynek puha tépelteli kitömése által eszközöljük. Az izzó vas e szempontból csak ritkán leszen szükséges.

Ha a méhet lehúzni nem sikerül, mi nagyobbára a széles és görgeteg méhszálagok kóros vastagodása és merevsége által idéztetik elő; vagy a rákosan beszűrődött méhnyak oly laza összefüggéssel bír, miszerint a fogó belőle kiszakad, akkor a méhnyakot a hüvely ürében kell elmetszeni. A kóros részlet kampós fogó segítségével megcsipendő; ha pedig szakadékony volna, — pöfeteg- vagy kőfogóval összeszorítandó, és a fogó hegye mellett bal kezünk mutató és középujjainak vezérlete alatt a lapjára görbült ollóval — többszöri kisebb metszések által — eltávolítandó.

Mindamellet megjegyzendő, mikép a kiirtás magában véve, nem tekintve a lehető mellékes sérüléseket mint pl. a hashártyát, — nem épen minden veszély nélküli eljárás, hanem gyakran méhköri hashártyalob, genyvér, elvérzés stb. által halálos kimenetelűvé válhat. Mind ennek daczára a kiirtás azon esetben, ha a rákos beszűrődés teljesen eltávolítható, s ha egyidejűleg más szervek nincsenek e baj által megtámadva, azon egyedüli eljárás marad, mely az eddigi — bár gyér eredmények s tapasztalatok után ítélve még a legtöbb reményekre jogosít.

A gyógyművészet feladata egyrészt a baj gyors lefolyását lehetőleg hátráltatni; másrészt pedig a beteg kínos szenvedéseit s nehéyleit enyhíteni. Hogy az előbbi célzt megközelíthessük, mindenek előtt szükséges a beteg élet — s étrendét szorgosan kijelölni s megállapítani. Ennélfogva minden oly okbeli mozzanatok gondosan kerülendők, melyek a medence szerveihez vértorlódást idéznek elő, melynek pl. a szellemi és testi erők túlfeszítése és folytonos ingerlése, szerelmi élvezetek, minden szerfelett-nehezen emészthető ételek, hevítő italok stb. Egyúttal gondoskodni kell, mikép a testi erők, melyeket a folyton tartó nedvürülések, gyötrő fájdalmak, nyugtalanság, s az álmatlanul virasztott éjelek előbbutóbb aláásnak, enyhe tápláló, s az emésztő szervek erőfokához mért étrend által — a mennyire lehetséges — fentartassanak. Csak azon esetben, ha a medence szerveiben mulólagos vértorlódások mutatkoznak, kell, hogy a torlódáshoz mért, többé kevésbé szigorú lobellenes gyógymód alkalmaztassék.

A betegség tovaterjedését olykor gátolni képes gyógymód már feljebb előadatott, mindamellet itt is megemlítendő. A legelső időben — hiteles gyógyászok bizonyosága szerint — az elővigyázattal alkalmazott lobellenes gyógymód, még mindig legsikerdúsabb volt. Átalános vérbocsátások csak igen erős és vermes egyéneknél, s mindig csak a medence szerveihez tetemesb vértorlódás által javalvák; — továbbá a baj kezdetén 4—6 nadálynak a hüvelyes részei alkalmazása (helybeli vérbocsátás) — kevés kivétellel — kedvező sikerű szokott lenni. Megezik, hogy a nadálycsipések helyei néha rákos fekélyekké fajulnak el (ha t. i. a rákos beszűrődés nagyfoku volt) hogy e kellemetlen körülménynek elejét vehessük, tanácsos lesz ott, hol ettől méltán tarthatni, hogy a nadályok távolabbi helyekre u. m. a szeméremajkakra, a végbél környékére, vagy az ágyékkeresztájra rakassanak fel.

Egyszersmind fő figyelmünkre kell, hogy méltassuk a netán kimerítőkké válni fenyegetődző vérzéseket. Ezek ellen — ha nem nagy fokuk — növényi és ásványsavakat rendelünk, külsőleg pedig tisztaságot; — ellenben nagy foku vérzéseknél ratanbiagyökvonatot (extr. ratanh.) timsót, cserenyt (tanninum) vehetünk igénybe; — s ha ezek használata mellett sem boldogulhatni, a hideg (jég) helybeli, — s a hüvelytömesz alkalmazásához kell folyamodni, mindazáltal azon elővigyázattal, mikép a méh izgatása, mely szükségképen vértorlódást eredményez, kikerültessék; ennélfogva tömeszképen csupán hideg vízbe mártott vászonrongyok használandók. A takáros kifolyások ellen tisztaságot, többszöri mosásokat, s közőnyös befecskendéseket, legfőlebb timsó-olvadékkal alkalmazhatunk.

Ha a rák felfakadott, azaz nyílt rákká vált volna, akkor a betegség szomorú kimenetelét némikép feltartóztathatni. —

Mindaddig, míg az emésztés kevésbé szenvedett, iparkodnunk kell a beteg testi erejét czélszerű étrend és zsongító szerek belső adagolása által támogatni. A legközelebbi veszély mindenkor csak a méh túlbő ürülései által van föltételezve. A savós s eves kifolyások ellen timsó-olvadék, (1 nehezék — $\frac{1}{2}$ obonnyit egy font vízre) ólomvíz, (2 nehezéknyi egy fontra) légsavas ezüstéleg oldata (fél—két nehezéknyi egy fontra), cserenyoldat $\frac{1}{2}$ — $1\frac{1}{2}$ nehezéknyi 1 fontra), és ha a kifolyás szerfelett bűzös volna, halványos víz (Chlorwasser) faeczet-sav (acid. pyrolignos), Kreosot stb. használhatnak. A vérzés csilapítása napjainkban vashalvac (ferrum sesquichloratum) olvadékával ($\frac{1}{2}$ obonnyit 1 font vízre) eszközöltetik és sok esetben elégséges is, különösen ha Kiwisch tanácsát követjük, ki a befecskendő csövet a rákos bujálkodásba jó mélyen bétoltni ajánlja. Hol egyébiránt ezen eljárások elégteleneknek bizonyulnának be, ott hatályosb edző szerekhez, nevezetesen az izzó vashoz kell folyamodni; vagy ha a tetemesb vérvesztés rögtöni életveszélylyel fenyegetőznék, a hüvelytömeszelést kell igénybe venni. Az edző szerek közül különösen a légsavas higéleget Bellost folyadéka (liquor Bellosti) alakjában, vagy az edző haméleget (kali causticum) is használhatni; de az izzó vas hatása rendkívül jó sikerű szok lenni (A Galvano-causticát szinte használhatni e célra). A hig edző szereket a fentebb (lásd az „OHL.“ f. évi 11 dik számát, 171—172-dik lapon) már közlött mód szerint alkalmazzuk, az izzó vasat szinte úgy. — (Lásd ugyanott.) Az edző szerek, valamint az izzó vas hatását tetemesen fokozza azon körülmény, ha hogy — mint Kiwisch sürgetőleg ajánlja, azok alkalmazásának a rákos bujálkodványoknak ujjainkkal, ollóval vagy késsel eszközölt eltávolítását előre bocsátjuk. Olykor, bár nem rendszerint, e műveletek által az ivarszervekhez eléggé tetemes vértorlódás jó létre, melyet azonban czélszerű bánásmód és hideg befecskendések által többnyire legyőzhetni. Erre a fekély rendszeren tisztább kületem ölt magára, s egy hamar nem is igen szokott tovább terjedni; néha a siker rendkívüli. Ennélfogva igen czélirányos leszen az edző szereket s az izzó vasat nem csupán a legvégsőbb életveszélyben, hanem többször s bizonyos időközökben elővenni.

A majdnem elviselhetlen kínzó fájdalmak, folytonos nyugtalanság, valamint a gyötrő álmatlanság mindenkor különös figyelmünkre, s gondos segélyünkre méltók. A legalkalmasabb és leghatékonyabb szer ily esetekben a mákony és készítményei, a keserű mondolaviz (aqua amygd. amararum), aztán a bol. csalmatok (hyosciamus) és a hangyhalvag; mely utóbbi ideges tünetek beállta mellett helybelileg is használhatatik. Ezek mellett továbbá langyfördők, a hol t. i. azokat hasznosoknak véljük, lobos fájdalmaknál (méhköri lob — perimetritis) az altestre rakott néhány nadály tetemes könnyebbséget okoz. — Az emésztő és húgyszervek együtleges zavarai általános elvek szerint kezeltenek.

(Folyt. következik.)

GYOGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Cyclamin — türtszirmal — és a ligeti türtszirom — cyclamen europaeum — gyöktörzse.

Ezen szerekkel bécsi egyetemi tanár Dr. Schroff igen nevezetes kísérleteket tett, melyeknek eredményét pontosan és igen kimerítőleg közlé a Zeitschr. der Gesellsch. der Aerzte zu Wien hasábjain, mi megelégedvén azzal, hogy lapunkban a gyógyszerertani újságféleket, melyek sorába tartoznak ezen szerek is, csak röviden említsük meg, nagyobb kiérdemlett tért inkább azon tárgyaknak szentelvén, melyek alkalmazási, becsüket tekintve úgy szólván kifejezedett tényei a gyógyszerertannak vagy ismének, — mellőzzük Schr. erős részletező leírását, s csak összevontan adjuk belőle mindazokat, melyek ránk nézve mondott elvünket vevén alapul, érdeklél birnak.

Schr. tanár mondja, hogy Martius Tódor, — kitü-

nő gyógyszerismeret tudós- erlangeni tanár és gyógyszerész barátja szívességéből újabban kísérletekhez kimerítő mennyiségű cyclaminra tett szert, melynek készítésével Martius már 3 év óta foglalkozik. Ezen szer a mint tudva van, Arthanitin név alatt 1830-ban fedeztetett fel Saladin által a ligeti türtszirom gyöktövében, majd Buchner és Herberger csakhamar bővebben vizsgálták azt, s okszerűben Cyclamin nevet adtak neki. Legújabbban de Luca ezen szerves aljnak v. alajnak — subalkaloid — tartott lestről azt bizonyította be, hogy az sok más kétes minőségű aljakkal együtt a Glükosidák sorozatába osztandó be; ugyanezen meggyőződésre jutott Martius is azon vizsgálatok következtében, melyeket az ő kértére Dr. Klinger Gorup vegytanár segéde a Martius által készített cyclamin által rendezett.

Martius eljárása a cyclamin készítésénél igen egyszerű és következőleg történik: 6 font a szárított ligeti türtszirom gyöktövéből nagyjából szétzuzatik (pora prűszköltető), lepárló rézüstbe tétetik és 18 maass Tralles szerinti 97% borlanggal leöntetik. Ekkor erről 4—5 maass borlang lepároltatik, s az egész kihűlni hagyatik. A lepárolt borlang az üstbe ismét visszaöntetik s ezen lepárlásból álló eljárás 2—3-szor ismételtetik. A borlangos vonat hidegen kiszajtoltatik, megszüretik s a szürmény tiszta lepárló üstbe öntetik. Ekkor mindaddig pároltatik, míg az üstben körülbelül 2 maass folyadék marad, mely kihűlte után bő nyaku üvegbe tétetik. A lepárolt borlanggal a sajtómaradvány körülbelül 2 maass új borlang hozzáadása mellett ismét kivonathatik, és a sötét borsárga szürmény körülbelül egy maassra lepároltatik, mely a korábban nyert 2 maasshoz a bőnyaku üvegbe adatik. A folyadék hideg helyre — bezárható szekrénybe — állítatik. Nehány nap múlva az alantabb vagy magasabb hőmérsék és a folyadék sűrűsége szerint elkezd a cyclamin az üveg falait héjszerűleg bevonnai; s ez üveg fenekén csapadék alakjában lerakodni. Körülbelül 3—4 hét, néha csak 10 hét múlva Martius a kivált cyclamint szűrecre helyezi, melynél egyszer azon észleletet tévé, hogy a héjszerű glükosid erősen az üveg falaira tapadt. A szűrecre helyezett tömeg lecsepegés után ugyanazon foku hideg borlanggal lassan azonban huzamosan mindaddig mosatik, míg a lecsepegő alig mutat többé sárga színt. A még nedves cyclamin állati szénnel főzetvén borlangban feloldatik és forrón átszüretik. Az átfutó folyadék hőmérsékét az edénynek hideg vízbe helyezése által hatalmitjuk le, s a cyclamin apró, fehér hollyhos szemcsékbeni kiválását üveg pálczávali keveréssel eszközöljük. Teljes kihűlés után leülepedni hagyatik, s szűrecre öntetik, melyről ha elég szén adatik hozzá, alig színezett borlang csepeg le. Ejen át állni hagyatik s a szép fehérré csak most vált cyclamin hideg borlanggal tartósan kimosatik, s papir között kiszárittatik. Ha szárításkor a készítmény kissé sárgás színbe játszanék, a csontszénneli halványító folyamat ismételni kell, míg nem az egészen hófehér színt nyer. Feleresztett savakkal főzés által a cyclamin cukorra és cyclamiretinre bomlik.

A cyclamin alaktalan, tökéletesen fehér, átlátszatlan, szédörzsölhető és laza, szintelen, szagtalan, vízben könnyen olvadó, se nem savas, se nem lúgos rámutatásu, igen kellemetlen undorító, csipős ízű, a torokban kaparást okozó állomány. Kevés vízzel összedörzsölve ragadós, csirizes átlátszó kocsonyát ad. Vízben teljesen felolvadva rázás vagy fecskendővel kavarásnál úgy habzik mint a szappanlé. 60—75° hőfoknál az oldat fehéryneként megalszik. Tömény kénsav élénk ibolya vörös színűre festi, mely színezet sok víz hozzáadása által fehér csapadék képződése közben elenyészik.

Bernard és de Luca a türtszirom gumóinak friss nedvével állatokon tettek néhány kísérletet, melyekből azon következtetés vonható, hogy ennek hatása a Curare hatásához hasonlít, összhangzólag azon történeti tényre, hogy gumóinak nedve régebben nyilmérgezésre használtatik.

Schr. tudtával egyedül Pelikán az, a ki a cyclaminnal kísérleteket tett, melyből azon következtetést vonta, hogy az az ingerlő mérgekhez tartozik. Schr. saját kísérletei házi nyulakon és embereken következők:

1) Egy öthetes nyulacsának lepárolt vízben feloldott

0.1 gramm cyclamin öntetett szájába. Miután annak körülbelül felét lenyelte, fejét ide s tova mozgatni kezdte, igen nehezen légzett, hangosan lármázott, s három percz múlva rángások nélkül megdöglött. Az azonnal végrehajtott bonczolatnál véres kifolyás mutatkozott a szájürből, gégeből, légszöböl; gyomor és bélcsatorna még élénk mozgásban találtattak; a bázsing is tevékeny állapotban volt. A szív igen láthatólag vert, a balpitvar legerősebben és pedig a jobb és bal szívkamra minden egy összehuzódására annak 2—5 összehuzódása következék, hasonlóan viselte magát a jobb pitvar is. Minden szerv rendesnek tünt fel, csak az agy volt feltűnőleg vérszegény.

2) Egy hat hónapos nyulacsának lepárolt vízben s egy kevés borlangban oldott 0.2 gramm cyclamin adatott be csepegtető üveg segítségével, lehető óvatossággal a szájürről át. Az utolsó részlet úgy látszik, hogy minden óvatosság dacára is a légútakba jutott, a mennyiben a nyul igen nehezen légzett, hörgött, s egy pár rángóres mellett 2 percz múlva megdöglött. A folyadék-beöntés kezdetétől a halál beálltaig 10 percz telt el.

A bonczolat azonnal végrehajtaték. A bélrészek körmozgása igen élénk, a szív mozgása minden részein igen világos, a pitvarok sokkal gyakoribb mozgásuak mint a kamrák, legritkábban huzódik össze a bal szívkamra, egyébként minden pitvar és kamra sajátságos lejtemet (ritmus) követ összehuzódásaiban a felhágó függér igen éléken ver és sokkal gyakrabban huzódik össze mint a bal szívkamra. Az ürös erek és a szív jobb fele sűrűn folyó, sötét színű, a bal szívkamra kissé világosabb színű vérrrel gazdagon ellátva. A légutak a gégetől kezdve a légszögcák legfinomabb elágazásáig a tüdőkből vörös színű habos nyákkal gazdagon ellátvák, mely a szétmetszett tüdő-részletekrei nyomásnál gazdagon foly ki. stb. stb.

Mint hogy ezen esetekben az oldat egy része nyilván a légutakba jutott, s ezen körülmény hozta elő az oly gyorsan bekövetkezett halált, az eztán következő esetekben Schr. tanár igen nagy vigyázattal adta be az oldatot. Legalább 15 nyulon tet még ezenkívül kísérletet, melyeknél az eredmény többkevesb eltéréssel hasonló volt a leirtakhoz. Az erősebb nyulak közt akadt több olyanra, mely 0.1 gramm cyclaminra, vagy a ligeti türtszirom gyökerének porára melylyel szinte több kísérletet tett, egyszeri beadásra nem is hederített, az ilyeneknél aztán az adagot megkettőztetve adván be, csakhamar beállottak a mérgezést jelölő tünetek. A nagyobb adagot kapott állatoknál jelentékeny tüdőlob és magas foku hörg és légszölob csatlakozott a többi tünetekhez, nem különben a gyomorrészek csaknem mindenütt erősen be voltak lövelve, maga a gyomor különösen a gyökér por 2 nehezekenkinti használatánál erősen kitágult.

Schr. kísérletei sok tekintetben igen tanulságosak. Egyszer azt bizonyították, hogy a türtszirom semmi sajátságos vonatkozással nincs a tüdőkre, majd azonban ellentmondtak azon rég ápoltt véleménynek, hogy ezen növény gyökere szárítás és hosszabb ideig állás által hatását elveszítné, mivel a mint állíták, hatályos része illó természetű. Azon gyökerek melyekkel Schr. kísérleteket tett 8 évesek voltak, izök azonban ugyanazon felette undorító csipős, mint a türtszirom frissen asott gumóié. A kísérletek azt bizonyíták, hogy a türtszirom gyökér minden részen, melylyel érintkezik, lobot hoz elő.

Mivel a cyclamin a tápcső takhártyáján oly csekély hatást idézett elő, Sch. megakarván kísérteni minő eredményt hozhat elő az a végbél takhártyáján, több ízben befecskendéseket tett a végbélbe, miután többszöri befecskendés után is le kelle ölnie a nyulat, látta, hogy az a takhártya lobos állapotát körülbelül 6 vonalnyira hozta elő, faszzerűleg belövelt csekély véromlenynél egyebet nem birt a takhártyán fölfedezni. Minden más szervek rendesek voltak.

Hogy arról is meggyőzhesse magát, vajjon a cyclamin kiválólag csak helybeli hatással bír-e azon szervekre melyekkel érintkezik, s az agyrendszer vesz-e abban részt, befecskendést tett a vérbe, melyet 2 percz múlva rángások közt halál követett.

Azon állítást, hogy a cyclamin mérgezés hasonló a Cu-

rare mérgezéshez, Schr. nyulon és békán tett kísérletei által teljesen igazoltnak találta. Kátaí Gábor.

(Vége köv.)

Terpetin olaj felhasználathoz.

Recamier tokesák (Kapsel) helyett köv. vényeket ajánl:

Rp. Vitelli ovi Nr. 1; Olei essent. terebinth. Un c. sem is; Aquae dest. menthae Un c. tres. MDS Naponként egy kánállal. — Vagy pedig: Ol. ess. ter. dr. II. Gummi pulv. dr. X. Sacch. p. dr. V. Syr. q. s. ut fiat Elect. DS. 2 nehezéket egyszerre erős menta vízbe mártott ostyában.

(Union méd.)

T Á R C Z A.

Szeged sziksós tavairól és légkörének nedvességi forrásairól éghajlati szempontból.

Dr. Altstädter Mór.

Azon kérdés, vajon a tengeri légkör szikhalvag (konyhasó) és sósav tartalmának, vagy más abban található idegen részeknek van-e, és mily mértékbeni része azon hatásban, melyet az említett légkör gümőkórosokra gyakorol; és vajon azon jótékony hatás, melylyel az a görvélykór, angolkór és más rokon bántalmakra tényleg bír, nem csupán e légkör nagyobb nedvességi fokától (részint nagyobb sűrűségétől és állandóbb hőmérsékleti viszonyaitól) függ? — dacára az e tárgyban többször történt orvosi nyilatkozatoknak, még nincs eldöntve.

Azon tudósítások és statisztikai adatok, melyek legújabb időben tengerészeknél a gümőkór gyakoriságáról felmerültek (Jules, Rochard, Fonssagrives), és melyek mindeddig részint megezárolva nincsenek, részint a tengeren előforduló, gyakori szelek káros hatásában magyarázatukat korántsem találják; nem engedik a tengeri légkörnek jótékony hatását gümőkórosokra oly kétségen kívülnek állítani, mint az előbb említett betegségekben; sőt alapos okot szolgáltatnak azon képtelre: vajon az említett specifikus alkatrészei a tengeri légkörnek valóban bírnak-e gümőkórosokra azon jótékony hatással, mint ez nagy részt állítatik.

Egészségügyi tanácsos Dr. Beneke szabatos és tanulmányos vizsgálataiból „a tengeri fürdő és levegő hatásáról” csak annyi tűnik ki: hogy az említett légkörnek csupán csak nagy nedvességi foka az, melynek tagadhatatlan tények nyomán tetemes befolyást kell tulajdonítani az emberi test anyagi változtatásának siettetésére. — Lehmann tanár erre vonatkozó vizsgálatai e tárgyban semmi kétséget nem engednek. *) — Hogy ezen hatást, Mühry szerint, a meglepő lelki hatásnak nem lehet tulajdonítani, melyet a tenger első látásra gyakorol, mint Beneke helyesen megjegyzi, már abból is kitetszik, hogy ilyen benyomásokhoz könnyen szokik az ember és hogy azoknak hatásuk legfőlebb pillanatnyi, állandó következtéseket elő nem idéző lehet. — Nem képesek megmagyarázni továbbá, Beneke szerint a tengeri légkörnek hatását, sem annak nagyobb légnomása vagy idegen alkatrészei, valamint hőmérsékleti viszonyai sem, az említett munkában 118-dik és köv. lapján előadott okoknál fogva. — Igen tanulságosan és érdekesen bizonyítja továbbá az említett buvár, hogy a többször említett hatást, sem a derült égnek, sem pedig a napfény nagyobb mennyiségének a tenger vidéken azért nem lehet tulajdonítani, mivel ugyanazon hatások, melyeket ő derült napokon észlelt és tapasztalt, — húgyany (Harnstoff) és kénsav gyarapodását, a húgy-sav és vilsav abszolút és aránylagos csökkenését a húgyban (különben ugyanazon körülmények közt) valamint az ezzel összekötött teng-élet gyarapodását is, — borult napokon és felhős ég mellett egészen úgy vette észre, valamint egy a napfénytől megfosztott embernél is. — Ezen tény annál érdekesebb, minthogy világosan bizonyítja, hogy sokan a derült napok

számára a kellőnél sokkal több fontosságot helyeznek annak megítélésénél, vajon egy bizonyos hely mint téli tartózkodási hely gümőkórosokra nézve alkalmas e vagy nem; és hogy az általunk nyilvánított vélemény *) , miszerint a derült ég ideges és idegbántalmakban szenvedő egyénekre, de nem gümőkórosokra minden esetre tetemes befolyással van, szilárd alapú és helyes.

Azon kérdést azonban, vajon a tengeri levegő csekély mennyiségű sótartalma az említett lég befolyását még gyarapítja-e, vagy sem, Beneke is eldöntetlenül hagyja.

Azon esetre tehát, hogy további szabatos vizsgálatok a tengeri légkör ezen jóllehet csekély sótartalmának gümőkórosokra lényeges hatását is bebizonyítandják; mi is a Szegeden és környékén előforduló sziksós tavakra szándékozunk figyelmeztetni olvasóinkat, minthogy ezek a legterjedelmesebb földrajzi munkákban, sőt Fényes Elek jeles könyveiben is alig egynehány szóval érintvük és ezeknek, valamint e helybeli légkörnek többi nedvességi forrásainak bővebb ismertetése azon balfogalmak megigazítására szolgáland némileg, melyek még sokhelyt a szegedi légkör és annak tényezőiről divatoznak.

A szegedi, $18\frac{9}{10}$ □ mértföldből álló határnak csak $1\frac{5}{10}$ □ mértföldje jó fekete föld; $12\frac{4}{10}$ □ mértföld pedig homok, és e közt $1\frac{9}{10}$ □ mértföld egészen meddő homok. (Palugyay.)

Ez utolsóhoz tartoznak egyszersmind azon terjedelmes lapályok, melyek a természetes sziksót — Soda -- itt nagy mennyiségben szolgáltatják, melynek főalkatrészét a szénsavas szikéleg (kohlens-Soda) teszi. — Ezen sziksós lapályokban, mik a városnak kivéve délkeleti vagy bánáti oldalát minden irányában találhatók, a késő őszzel beállani szokott hosszabb esőzések alkalmával a víz meggyűlik és az ott található nagyobb vagy kisebb mennyiségű sziksót felolvasztván az úgy nevezett sziksós tavakat képezik, melyek jóllehet csak 3—5 lábnyi mélyek, rendszeren egész télen és tavaszon át vízzel telvük és a többi kevés vagy semmi sziksót sem tartalmazó vizekkel együtt, minden esetre lényegesen befolyanak e város éghajlatának enyhítésére, részint tetemes vízpárák, részint pedig hőmérsékletének mérséklése által. — Szépen és helyesen mondja e tekintetben Dr. Kerner az alföldi folyószabályozási és kiszáritási építkezésekről irt cikkeiben (l. Wiener Zeitung, april hó 1859.) „valamint a tenger a partmellékre, valamint a bodeni tó (constanzer tó), és a svaiczi tavak a határos vidékekre; úgy hatnak szintén az alföldi síkságnak vízei enyhítőleg annak éghajlatára.”

Számos apróbb vagy nagyobb sziksós vizeket előlegesen figyelembe nem véve, itt csak némely nagyobb és jelesebb, a városi hatóság meghagyásából kevés év előtt fölmért sziksósvatavakarunk név és kiterjedés szerint felhozni:

A városnak észak és északkeleti részén $\frac{1}{2}$ —1 órányi távolságra a belvárostól található:

- 1) A Fehér tó . . . 1734⁶⁰⁰/₁₂₀₀ hold
- 2) Makra szik . . . 153¹¹²/_„ „
- 3) Nagy Ősze szik . . . 108³¹⁴/_„ „

*) Lehmanns C. G. Lehrbuch der physiologischen Chemie. III. Band 387. *

*) L. Szeged mint téli tartózkodási hely gümőkórosokra nézve stb

4) Kis Ösze szik . . .	90 ¹¹⁹³ /	„	„
5) Sártos szik . . .	47 ⁷⁸⁶	„	„
6) Györi szik . . .	31 ²⁵³ /	„	„
összesen . . .	2165 ⁸⁵⁹ /	„	„

Déli és dél-nyugati oldalán a városnak 1—1½ órányi távolságra a belvárostól :

7) Nagy sziksós . . .	257 ⁹³⁹ /	1200	hold
8) Doma szik . . .	192 ¹⁵⁴ /	„	„
9) Madarásztó . . .	139 ⁹² /	„	„
10) Sáros szik . . .	35 ³⁶² /	„	„
11) Kis iván . . .	26 ⁴³¹ /	„	„
összesen . . .	641 ³⁸⁸ /	1200	hold

Ezen nevezett sziksós tavakon kívül, melyeknek összes nagysága 2.807⁴⁶/₁₂₀₀ holdat tesz, és más el nem nevezett szikes vizeket, melyeknek kiterjedése, Kerle mérnök urnak nyilatkozata szerint, szinte 700 holdra tehető, összesen tehát 3.507⁴⁶/₁₂₀₀ hold, van bizonyára még más számos kisebb szikes víz is a városon belül és kívül, mint ezt természetesen másképp várni sem lehet, ha megfontoljuk, hogy a már említett 1⁵/₁₀ □ mértföld fekete földet kivéve, mely különben szinte nem egészen sziksó nélküli, a többi 12⁴/₁₀ □ mértföldön nagyobb vagy kisebb mennyiségben és kiterjedésben sziksó mindenütt található. Csak az kívánatik, hogy az ilyen szikes föld egyszerűs mind lapály legyen, és tartósabb esőzések alkalmával csakhamar tóvá válik.

Ha megfontoljuk továbbá: hogy a csak félórányi távolságra eső Kis-Kun Dorozsmán, és ezen irányban egész a négy órányi távolságban eső Majsáig szinte számos kisebb és nagyobb szikes tavak találhatók, úgy szinte Kisteleken, Félégyházán egész Kecskemétiig, a hol azonban már lassanként eltűnnek: a Szegeden és környékén található sziksós tavaknak nagyságát — ide számítva a szinte csak négy óra járásra eső, görvélyesekre nézve fürdőként már használatban levő 9.333¹/₂ hold nagyságú palicsi tavat *) — körülbelül 2 geogr. □ mértföldre tehetni.

Már most nem csak lehetséges, de valószínű is, hogy valamint a tengeren és tenger melléken a levegőnek említett csekély sótartalma, hatását még talán gyarapítja; itt is a lég. a sziksós tavakból származó sórésszel terhelve, a teng-életnek előmozdítására, mely a tovább itt tartózkodó idegeneknél könnyen észrevehető, lényegesen befoly. — További szabatos vizsgálatok erről itt is, ott is határozandának.

Bizonyosan inkább hat azonban, az említett kevés és kérdéses sórésszekéknél az itteni levegőben foglalt szikélegnek azon mennyisége, melyet a kevés kivétellel mindenütt szikes földön a tápnövényekkel magunkhoz veszünk (mint ezt Dr. P o o r magántanár ur „Szeged mint téli tartózkodási hely gümőkórosokra“ stb. címzett füzetünknek bírálatában már helyesen megjegyzé) és melynek mennyisége itt mindenestre nagyobb mint ott, hol a földnek ezen sajátos viszonyai elő nem fordulnak **). — Hogy ilyen sziksós tavaknak és földnek csakugyan némi befolyása van gümőkórosokra, már onnan is bátran föltehető, hogy másutt is oly országokban hol efféle sziksós tavak előfordulnak, azoknak vidékei gümőkórosokra nézve kedvezőknek állíthatók. Így Egyptom és Kelet-india. — Nehány más Európán kívüli országról, hol természetes soda, Trona és Urao nevezések alatt előfordul, így

*) A palicsi tónak nagysági viszonyairól, az eddig róla általán tudva levők szerint csak kerületi nagyságát mely 3 bécsi mértföldet tesz, ismerjük. Minthogy azonban terségének kiszámítására a kör-formát tetemes hiba nélkül lehet felvenni, nagy részt kört képezvén, nagysága 9.333¹/₂ holdat teszen.

***) A tulajdonképeni szikek vagy azon föld és homok terek, melyek nagy mennyiségben szikesek, ugyan nem teremnek semmiféle táplálékul használható növényt; a hol azonban aránylag csak kevés sziksó vegyül a föld- vagy homokhoz, ott az termékeny és mindenféle tápszert kellő mennyiségben hoz.

Fezzan mellett Sukena tartományban és Mexikóban, e tekintetben tudunkkal, még eddig semmi hír se jutott hozzánk.

(Vége köv.)

* * * A hasonszenvi orvosoknak a gyógyszereknek önkiszolgáltatása Württemberg királyságban megtiltatott. — A rendeletet t. olvasóinkkal közöljük mint újabb bizonyítványát annak, hogy minden rendezett államban, hol a rend a jog és törvény előtti egyenlőség alapjára van fektetve, a homoeopathia ezen kivételes állása jogtalanok tartatik, s mint az orvosi policzia és gyógyszerészek jogaival ellenkező visszaélés, törvény útján eltöröltetik. Legyen szabad remélnünk, hogy nálunk is egyszer az ige testté fog válni s ez ügy azon szerény elv „quod uni iustum, alteri aequum“ értelmében fog elintéztetni.

A kormánylap hirdetése így hangzik:

A hasonszenvi gyógyszerek készítésének és kiadásának szabályozására, a fennálló rendeletekkel különösen az 1808-ik évi jun. 3. kelt kir. rendelet 4. §-ával összhangban f. évi mart. 15. a kir. titkos tanácshoz intézett legmagasb határozat szerint következők rendeltetnek:

1. §. A gyógyszerészek jogositvák fel egyedül mint általában a gyógyszereknek, úgy a hasonszenvi gyógyszereknek készítésére és egyenkénti eladására.

2. §. Az ország gyógyszerészei kötelezvék, az országos gyógyszerkönyvben nem foglaltatott egyszerű és többszerű hasonszenvi gyógyszereket jó minőségben s megfelelő mennyiségben készen tartani, mihelyt az egy az ő telepedési járásukhoz tartozó szabályszerűleg gyakorló orvos által, olys gyógyszerek elhasználásának biztosítása mellett kívánatik.

Az utóbbiakhoz szükséges alapanyagokat és gyengítéseket — Verdünnungen — a gyógyszerészek vagy a hasonszenvi orvos különös utasításai szerint vagy valamely ugyanaz által kijelölt hasonszenvi vevénytan szerint magok készítsék, vagy valamely belföldi, hasonszenvi gyógyszerek készítésére és eladására felhatalmazott gyógyszeráru-kereskedésből szerezzék.

3. §. A hasonszenvi gyógyszerek behelyezése és kiszolgáltatása más gyógyszerek elhelyezésétől, készítésétől és kiszolgáltatásától kellőleg elkülönözve történjék, készítésére az előbbieknél külön, kizárólag az ő számokra szolgáló edények használandók, melyeknek az utóbbiaktól elkülönözve kell tartatniok.

4. §. A hasonszenvi gyógyszerek számára az orvosi collegium egy általános árszabályt állapítand meg, mely közzéteendő. Némi szükségessé váló változások ugyanattól a többi gyógyszerek árszabályának évenként előforduló átvizsgálásakor tekintetbe veendő.

5. §. Az orvos rendőrségi hivatalok örködni fognak az 1—3 §§-ban foglalt határozatok teljesítése felett, különösen a gyógyszerári vizsgálatoknál meg kell győződniök a felől, hogy teljesítettnek-e az adott rendeletek, s ezek mellett a hasonszenvi gyökfestvényeket — Urtincturen — melyeknek épen a gyengítések mellett készen kell tartatniok, valódiságuk és jószágukra meg kell vizsgálniok.

Valamely hasonszenvi gyógyszereket tartó gyógyszerári vizsgálatához, az onnan rendelő hasonszenvi orvosok, akár a főhivatali székhelyen, akár máshol lakjanak meghívandók, hogy netáni kívánatukat előterjeszthessék.

6. §. A hasonszenvi orvosok önkiszolgáltatása a rendőri büntető törvény 1-ső cikkében foglaltatott büntetés szerint büntetendő.

Hasonló büntetések alkalmazandók a gyógyszerészekre, ha azok a jelen szerkezet 2-dik, 3-dik §§-aiban közölt rendeleteket nem követnék.

7. §. Jelen határozatok f. évi julius 1-jén lépnek hatályba. Ezen nappal megszűnik az egyes hasonszenvi orvosoknak visszavonhatólag adott azon engedély, hogy gyógyszereiket maguk szolgáltatásák ki, és ezen szükséges intézmények azért tudatnak velök idejekorán, nehogy rendelményeiknek

végrehajtása valamely gyógyszerárban akadályra találjon, szükség esetében azonban az orvosi hatóság közbenjárása hivandó fel.

Értesítvény a hasonszenvi gyógyszerek árszabályát illetőleg.

A f. hó 19-kén kelt ministeri rendelkezés végrehajtására nézve, a hasonszenvi gyógyszerek készítését és kiadását illetőleg ezen gyógyszerek ára tekintetéből következő árhatározatok állapították meg.

I. Anya festvények.

A) Essentiák egyenlő mennyiségű frisen sajtolt léből és borléből készítve 1—30 cseppig 6 kr. 31—100 cseppig vagy egy nehezék 12 kr., minden további nehezék vagy 100 csepp 6 kr. — B) 1 rész száraz gyógyszerállományból és 20 rész borléből készített festvények 1—30 cseppig 6 kr. 31—100 cseppig vagy egy nehezék 8 kr. minden további nehezék vagy 100 csepp 4 kr.

II. Gyengítések.

A) Borlével készített 1—30 gyengítésből 1—30 cseppig 6 kr. 31—100 cseppig vagy egy nehezék 8 kr. minden további nehezék vagy 100 csepp 4 kr. — B) Labdacskák — Streukugelchen — melyek gyógyszerrel nedvesítettnek, 1—20 szemerig 6 kr. 21—30 szemerig 8 kr. egy nehezék 12 kr. Tiszta nedvezetlen labdacskák, nem különben tiszta készített tejszokor 1 nehezék 2 kr., 2 lat 12 kr.

III. Összedörzsölések.

Egy rész száraz gyógyszeranyagból és 100 rész tejszokorból egy óráig tartó összedörzsöléssel készített szer 1—10 szemerig 6 kr. 11—20 szemerig 8 kr. minden további scrupulus 4 kr.

Azon összedörzsöléseknél melyek 1-nek 10-hezi viszonyában készültek, az alkalmazott gyógyszeranyag árát az első összedörzsölésnél még külön számítani szabad leend.

Ha a közönséges összedörzsöléseken kívül olyan por rendeltetik, melynek hosszabb ideig tartó dörzsöléssel kell készítenie, akkor minden negyed órai dörzsölésre a közönséges áron kívül még 3 kr. számíthatatik.

A labdacskákön és tejszokron kívül a hasonszenvi gyógyszerek készítéséhez használni szokott vehiculumok, minők lepárolt víz, borlé, édesgyökér por stb., nem különben a porok mennyisége és kiosztása és egyéb munkálatok, továbbá az üvegek, dobozok és más edények a közönséges árszabály szerint számíthatók.

(Az Allg. W. Med. Z. után.)

K. G.

V e g y e s e k .

— Dr. Lenhossék József a boncztudomány tanára a kolozsvári sebészi tanintézetnél hasonló minőségben nevezte ki a pesti egyetemhez. — Óhajtjuk, hogy az újon kinevezett tanárnak sikerüljön azon szép föladatnak megfelelni, mely egyetemünkönél ő rá vár, s ez: a boncztudomány és bonczbuváriát meghonosítása s fölvirágoztatása hazánkban.

— A beiratások a pesti egyetemnél folyó hó 2-dikán fognak megkezdeni. — A sebészi és szülési kóroda új helyiségeinek fölszerelése a Kunewalder-féle házban még nincsen bevégezve.

— Az osztrák birodalomban 330 nyilvános polgári és 159 katonai kórház van, melyekben összesen 400.000 egyén részesül évenként gyógyápolásban. Örülde van 40, körülbelül

6000 elmebeteggel; szülőház 40 hasonlóképen 60.000 szülő-növel; a 30 leleczházban 24.000-rerug az ápoltak száma. (Z. f. N. u. H.)

— A Verona városi p. kórház igazgatója Dr. Christani a vas korona rend 3. oszt. Dr. Viszanik és Hentschl a pápai sz. Gergelyrend lovag kereztjével, s több p. orvos Tirolban a hadjárat alatt tett szolgálatért arany érdemkeresztekkel diszítették föl. — Az insbrucki sebészi kóroda tanárú Dr. Fischer József — akadémiai segéd-tanár nevezte ki.

— M. Niepee de Saint Victor módot födezett fel a vilá-gosság hatályának mérésére. Ő egy üveget tölt meg sóskasav (acid. oxal.) és légsavas sárgany éleghől (nitrás uranii) álló olvadékkal, melyből még szétszórt (diffused) világosság hatása alatt is szénsav — pezsegve — fejlődik. Hogy a meleg erre semmi befolyással nincs, onnan láthatni, hogy a forrpon-tig hevített vízbe mártott edényben semmi szénsav nem fejlődött. Egy fokozott, az üveg dugaszán keresztül járó cső magába veszi a folyadékot, mely a felszabadult gáz nyomására többé kevésbé fölemelkedik, megfelelően a világosság sugarainak hatásához bizonyos meghatározott időben. (Med. Times.)

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki sept. 22—28-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elbocs.			Mehalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmeör.	Összeg
	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők				
Sept. 22-kén.	13	9	22	14	9	23	—	1	1	197	212	12	8	15	444
" 23-kán.	7	10	17	7	2	9	2	1	3	194	216	14	10	15	449
" 24-kén.	9	6	15	16	12	28	1	—	1	187	213	12	10	13	435
" 25-kén.	9	14	23	8	5	13	1	1	2	188	218	13	10	14	443
" 26-kán.	14	15	29	9	12	21	1	—	1	190	221	14	11	14	450
" 27-kén.	6	13	19	2	3	5	1	1	2	194	230	14	11	13	462
" 28-kán.	5	7	12	6	11	17	1	2	3	194	226	12	10	12	454

A betegek száma nevedett; a légzési szervek de még inkább a bélhuzam hurutos bántalmat a túralagó kóralakok. A hagymáz és váltóláz esetei gyérek lettek; az elmeörösök száma feltűnően csekély.

P á l y á z a t .

A pesti cs. k. egyetem physiologiai tanszékénél a tanár-segédi állomás 315 új frt. évi díjjal, szabad szállással vagy 63 új frt. szállásilletéssel és 2 öl tüzelő fával megürült. A pályázók végzett tanulmányaik valamint politikai magukviseletéről szóló bizonyítványokkal ellátott folyamodványaikat f. hó 15-kig a pesti orvosi tanár-testület dékánjánál nyujtsák be.

A sopronyi cs. k. helytartósági osztály f. év augusztus 31-éről 17668 sz. alatt kelt kiboocsátványa által K. Kanizsán egy sebészi üzlet föllállítását engedményezte. — A felállíthatási jogért pályázók kellően fölszerelt folyamodványaikat f. év november 15-ig a cs. k. megyei hatóságnál Zala-Egerszegen nyujtsák be.

Szerkesztői levelezés.

A Zeits. für Natur und Heilk. t. szerkesztőségének és t. Horonyai tudor urnak a kívánt szám elküldetett.

L. E. tr. urnak: Cur dees nobis?

Dr. Stoy Jakab cs. k. ezredorvos urnak Komáromban: Lapunk már september 18-ka óta azaz a 38. számtól fogva küldetik Komáromba. Sziveskedjék azokat az ottani postán kerestetni.

Dr. T. J. tanár urnak: Ön az egész 1859 évi folyamot rendelte volt meg, minélfogva a most újból befizetett 5 új frt. a jövő évi előfizetésbe fog beszámíttatni.

Sajtóhibák: Lapunk 39. sz. 624 l. 7 sorban fölülről beloldala helyett olv. baloldala. Ugyanott 633 l. 34. sor fölülről rad-palaj helyett olv. rad. jalappae; 636 l. Valpeau h. Vel-peau, és Bouchu meg Boutchu h. Bouchut.

Előzetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egészév 9 fr. vidéken felév 5 fr. egészév 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldetők. **Hirdetések** közöltetnek soronként 14 uj keret.

Megjelenik minden Vasárnap. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-hivatalnál, a szerkesztőnél utjér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat s kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Adalék a húgycsőszorok gyógyításához különös tekintettel a húgycsőmetesz alkalmazására. (Vége) Dr. Lumniczer Sándortól. — Töredékek a nőkörgyógyászat köréből. Méhszaj karfiolszerű terménye s idom- és helyváltozati kórok (Folyt.) Dr. Maizner J. — Gyógyszer-tani közlemények. **Tárca:** Az orvos tanuló ifjúsághoz. Szerk. Vegyesek. — Pályázatok. — Szerkesztői levelezés. — Kérelem.

ADALÉK A HÚGYCSŐSZOROK GYÓGYÍTÁSÁHOZ KÜLÖNÖS TEKINTTEL A HÚGYCSŐMETESZ ALKALMAZÁSÁRA.

Dr. Lumniczer Sándortól.

(Vége.)

A műtétnek ilyszerű alkalmazása nagyon csekély fájdalommal jár s azt többnyire alig néhány cseppnyi vérzés követte, mely magától áll el, s melynek a közvetlen műtét után beviendő ruganyos húgycsap biztos csilapító szere. Két esetben sikerült az előbbi szálaacsonál egy fokkal testesebb ruganyos húgycsapot már az első vágás után a szoron keresztül vinni. E húgycsap alkalmazása közben arra kell ügyelnünk, hogy könnyűséggel járjon az, nehogy a sértett hárttyás rész véle túlfeszítettessék. Többi eseteimben ezen rögtöni eredménnyel nem büszkélkedhetvén, a szűkülés fokához képest felette csekély mérvben kitoluló pengét kissé bátrabban felszabadítva, a vágást ugyanazon irányban ismételni merészlém.

Műtét után a ruganyos húgycsapot sodronnyal alkalmazám azon szoroknál is, melyeken az egyenes viaszszálacs is keresztül járt. Ily módon biztosabban lehet a húgycső sebzett helye felett elhaladó műszernek a legkevésbé sértő irányt megadni. A sodrony a csap bevitele után természetesen eltávolítandó. Két esetben a — szabály szerint 48 óráig behagyandó — húgycsap bajosan türetvén el, azt az első vizelet kibocsátása után eltávolítám s minden vizelés idejére külön alkalmazám. Egyébiránt annyira megvalék győződve, hogy a vágás a húgycsövön kívüli laza sejtszövetbe nem hathatott, hogy betegemet a szokatlan műszer kényelmetlenségétől bátran hívém megkímélhetni. Legújabban gyakorlatomban találkoztam a húgycsőspoly egy esetével, melyben a betegnek önkénytelen s minden törekvése ellenére legyőzhetlen vizelési ösztöne következtében — lecsapolás közben a vizelet gyakran erőszakosan toltult a ruganyos húgycsap és húgycső falai közé s így az egész húgycsövön

végig, s e kedvetlen esemény a sípolynak gyors és kedvező hegedési folyamát talán nagyobb mértékben gátolá, mint akadályozta volna azt a húgycsövet kevésbé kifeszítő, szabadabban s bátrabb folyamattal csap nélkül kiürülő vizelet. Ily lehetőség — azt hinném — a húgycső véres tágitására alkalmazva is érdemelne tekintetet, különösen ha a húgycsap bajosan türetik el, s ezen tény tudata a legközelebb előforduló ily esetben utóbbi merényletem ismétlésére t. i. a csapnak a szokottnál hamarabb történő eltávolítására buzdító körülmény gyanánt szolgálndhat. — Műtét után naphosszat a gátra hideg borogatást rakattam. Első napokon arra levén legnagyobb gondom fordítva, hogy a metesz sebhelye gyors hegedését meggátoljam, a ruganyos szálaecot naponként háromszor alkalmazám s mindannyiszor 20—30 perczig hagyám a szorban. Műtét után pár napig az újlag alkalmazott szálaecot többnyire savós vér festette. Egyébiránt az egész műtét eljárását annyira nem követte semminemű akár lényeges helybeli, akár általános visszahatás, hogy betegeimnek két napig tartó ágyban maradás és pár napig több mozgástól óvakodás után a rendes szálaecolás idejére kiszabott szabályszerű élet-módot s rendet bátran megengedhetém.

Azon esetekben, melyeknél a viaszszálacs bevitele a húgycsőmetesz előtt is sikerült, később ismét viaszszálacshoz folyamodtam. Azon két eset, melyben a helybeli izgékonyosság lecsilapítása czéljából az edzést kísérlettem volt meg, műtét után a szálaecozást meglepőleg türte. Három esetben ezentúl a rendszeres tágitás váratlan haladással sikerült, kettőben ellenben a szálaec legközelebbi fokával ismét nehézségre akadván, végleges siker eléréseig nem féltem a húgycsőmeteszést a fent leirt módon pár heti időközökben ismételni. Ama makaés, a viaszszálacsoknak oly következetesen ellentálló két esetemnek csak egyikében sikerült azt elérnem, hogy utóbb ruganyos szálaec sodrony nélkül is keresztül hatott a hárttyás részen; a másokban a szűkülés tágultával a beteget önmagát valék kénytelen a ruganyos szálaec sodronnyali sa-

játkező alkalmazásában oktatni, mit ő híven s ügyesen meg is tanult.

Tagadhatatlan tehát, hogy ezen öt eset sikeres gyógykezelésében a húgycsömetesz alkalmazása kitünő szolgálatot tön. Elfogultnak kellene azonban lennem, ha azt hinném, hogy ily üdvös eredmény pusztá felmutatása a húgycső véres benső tágítása ellen felhozott vádak visszatörlesztésére elégséges. Mért hiszen a húgycsöbántalmak monographiáiban s a húgycsömetesz naplóiban is nagy a sikeres eredményű esetek száma. Lássuk tehát a híven vázolt gyógyeljárás elemzéséből mit és mennyit merithetnénk ezen bizonyos föltételek alatt elvitázhatlanul kitünő műszer támogatására.

A húgycső egész falán keresztül s — (a húgycső hártvás részén) — a középső s mély pólya közti laza sejtszövetbe hatható vágás s ezáltal a veszélyes húgyszüremkedés támadása azon bökkenő, melyet a húgycsömetesz elleni állandó ellenjavalatnak tekintenek. Azon műtéti-szabály tehát, mely adandó körülmények közt ezen kedvetlen lehetőséget az esetlegességek sorából kiküszöbölhetné: ezen műtét rendszeres megalapítására szolgálhatna.

Az óvatosan kimért vágás veszélyessége ellen kérges szoroknál a szűkülés kórtani minőségében leljük fel a legesalhatlanabb biztosítékot. A szorok ezen nemében kórbonecztanai vizsgálatok nyomán ez előrejáró kórfolyam szülrőstos képzékeny (fibro-plasticus) izzadmány által nem csak hogy a nyákhártya s nyákhártya alatti szövet köttetik össze egy tömör állományú egészszé, de a húgycső falán kívüli töszomszéd részek — tehát a két pólya közti sejtszövet — is ezen lobtermény körébe vonatnak. Mig tehát ezen kórosan átalakult részeken keresztül a mérsékesen alkalmazott metesz az ép pólyaközti sejtszövetbe nem hat, úgy másrészt ezen idült, nagy részben szervült lobtermény a húgybeszüremkedés ellen az új sértés után fejlődő lobgátnál is biztosabb védszerül szolgál. A húgycsőnek közvetlen szor megetti részét sértés ellen az e helyen mindenkor létező tágulás biztosítja. Egyébiránt a műszer mérsékesen kitolt pengével a csak rendes öblü húgycsövet sem tölti ki úgy, hogy ennek nyákhártýája feszülne, melynek más oldalról ép szövete sokkal rugékonyabb, mint hogy azon a penge éle egy kis karczolásnál nagyobb sebet ejthetne még azon esetben is, ha ennek rejtekébe történő visszaboacsátását az illó perczen elmulasztanók.

A vizező szervek bántalmaival foglalkozó sebészek legelső tekintélye Civiale munkájában komolyan szükségesnek tartja a mély bevágás kerülését, bár saját húgycsömeteszének gépezete nevezetes ellentétben van ezen nézetével. Ellenben ugyanezen téren egyéb tekintélyek — mint Reybard s Maisonneuve a húgycsősor csekély bevágását nem tartván elégségesnek, bátor s mély bemetszést ajánlanak.

A hányszor alapos okom vala húgycsömeteszhez folyamodni, mindannyiszor ép a mély bevágás vala

az, mit eleintén tán inkább félelemből, utóbb azonban következetesen elvből gondosan kerültem. S öt esetem kórtörténete annyit látszik bizonyítani, hogy csekélyszerű bevágással is habár nem oly gyorsan, de biztosan czélt érhetni. Csak kétszer vált a véres tágítás másodizbeni ismétlése szükségessé; három esetben azonban a magában csekélyszerű műtét után a húgycsőnek szálaacsokkali további tágítása oly kedvező léptekkel haladott előre, hogy ezen eredmény talán nyomatékos bizonyosságaul szolgálhat azon nézet helyességének, hogy a szándékos és műszerüleg előidézett sértés és az ezt követő csekély genyedési-folyamat egyszersmind hathatós mozgatója vala a szort előidézö idült lobtermény szétmállásának s részben felszivódásának.

A műtét alkalmazása elhatározásában mindenkor következő javalatokból indultam ki: 1-szor meggyőződtem a következetesen s kitartással minden módon megkísérlett szálaacsolás sikertelenségéről 2-szor arról, hogy a szűkülés kórismeileg megalapítva a kérges szorok sorába tartozik. Valamint az első pont mintegy elismeréseül szolgál azon ténynek, hogy a szálaacsokkali tágítás a húgycsősoroknak mindenek felett álló legkívánatosabb szerelés módja — úgy a másik pontban rejlik azon feltétel, mely alatt a húgycsömeteszt hasznosnak s a fent leirt mértékes alkalmazási módon veszélytelennek is hiszem.

A műszert illetőleg lényeges előny, ha az mindenkor a szor térürének épen megfelel, midön így a vágás mélységének kimérése pontosabban történhetik. Tetemesen korlátolja az eddig ismert vastagságú húgycsömetesz alkalmazása körét azon körülmény, hogy vélők a legnagyobb fokú szorokon nem juthatni keresztül. Ily eset a Syme féle műtét tárgya leend, mert a húgycső folyamában kalauz nélkül alkalmazott húgycső-tör (perforateur) csakugyan ép oly bizonytalan eredményű, mint az erőszakolt húgyesapolás (cathéterisme forcé). — Való azonban, hogy a gyöngéden kezelt sikolt ércz simaságú műszerrel többnyire könnyüséggel sikerült keresztül haladni ott, hol ugyanazon foku szálaacs nehezen vagy épen nem járhatott.

Utóbbi időben a húgycsömetesz pártolói a műszer hiányainak pótlására törekvésüknek több rendbeli jelét adák, az újabb Hammer-Langgaard- és Linhart-féle húgycsömeteszek közül csak az utolsót vala alkalmam látni akkor, midön Stockinger tanár úr azt az orvosi egyletnek bemutatá. Ezen egyébiránt elmés találmánynak tagadhatlan előnye lenne bár az, hogy véle nagyobb fokú szűküléseken is keresztül juthatni, de közelebből tekintve árnyoldalát látom először abban, hogy nehéz, továbbá abban, hogy a — húgycső üreges részén túltörténö vágásra — nem eléggé hajlott; ezért az a húgycső függesztö szálaaga feszítése nélkül a hártvás részbe be nem vezethető. Mind e két sajátsága nehezíti a műszer kezelési könnyüségét, s ezáltal föltételezett finom tapintatot, mely a húgycsősorok műszerekkeli üdvös gyógyyszereléséhez oly felette nélkülözhetlen kellék.

Némely sebész s így Linhart is műszerében lényeges előnynek tartja azt, hogy véle a vágás előlről hátrafelé történhetik. E részben megoszlanak a vélemények. Langgaard műszerét Lippert hamburgi orvosnak a húgyesősorozokról írt munkájában megjelent rajzából ismerem s ha nem felette bonyodalmas — úgy igen czélszerűnek hiszem. Ily törekvéseknek még ma is időnkint felmerülő gyümölese bizonyosságul szolgálhat arra, hogy a húgyesómetesz a műtő sebészet nem elvetendő eszközei közé tartozik; s nem kételkedem hogy e részben is az idő meg fogja teremni a maga nemében azon legtökéletesebbet mely sebészi téren közös elfogadásban részesülend.

Másik tényezője ezen műtési eljárás sikerességének a kórisme helyes megalapításában rejlik. S e részben legyen szabad általánosan a húgyesősorozok gyógyszerelése érdekében végül megjegyezni, hogy a húgyesőbántalmak kórismézetete, jóllehet szép fokú szabatoságra emelkedett, még is még nem eléggé korszerű s különösen a baj fejlődése korábbi időszakaiból kórboncztani részről lényeges tökélyesítésre vár. Kórboncztani, más tekintetben kimerítő munkák a húgyesőbántalmakat s nevezetesen a szorokat feltűnő fölületességgel tárgyalják, míg sebészi kézikönyvekben s monographiákban a kórboncztani leletek nagyobbára csak legnagyobb fokú szorokban szenvedett, gyakran már másodlagos bántalmak bonyodalmai következtében elhunyt hullákból meritvék. Jelenleg egyetemünk szülészeti kórodáján működő Semmelweis tanár még segéd korában a bécsi bonczkamarában pár év hosszat különbség nélkül megvizsgált s kutaszolt minden női hullát, s mindenkör azonnal következetesen véghez vitt bonczolat által igazolá a tisztán tárgyilagosságot szerint képezett kórismét vagy fedezé fel tévedését. Így szerzé ezen barátom a női ivarszervek vizsgálatában finom tapintatán kívül a kórismében valóban tekintélyes biztosságát. Ez lenne azon mód és út, melyen — a még szorgos gócsói vizsgálatok hozzájárultával — a húgyeső bántalmak kórisméjét s ennek folytán gyógyszerelését is az eddiginél még tetemesen nagyobb biztossághoz vezethetnék azok, kik szerencsések e téren bő alkalmal s anyaggal rendelkezhetni.

TÖREDÉKEK A NŐKÓRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

Semmelweis J. tanár nyilvános előadásai és Scanzoni „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. Maizner János szülészeti tanár Kolozsvárt.

Folytatás.

XI.

Toldalékképen a méhrák tárgyalásához adandjuk itt a **méhszáj karfiolszerű terményét** (Canceroid = Blumenkolhartiges Gewächs.)

Schuh tanár véleménye szerint ezen alképlet a **hárak** (cancer epithelialis) válfajainak egyike, t. i. vagy szemcsés rák (cancer acinosus), vagy czafatos rák (Zottenkrebs); vagy pedig mindkettjük együlete.

A mi e rákfaj előfordulását illeti, megjegyzendő, mikép az csak igen ritkán jó elő; Lever szerint 1000 méhrákos beteg között mintegy 8-szor. Előjöheth minden életévben; kóroktanára nézve mindeddig biztos alappal nem birunk.

Kórtünetek és kórlefolyás. — E bántalom a nélkül, hogy a szervezet közegészségi állapotára tetemesen zavarólag hatna, vagy pedig más feltűnőbb helybeli tüneteket okozna, — híg, s olykor hirtelen növekvő mennyiségű takáros kifolyás által külekezik.

A betegség kezdetén fájdalmak igen ritkán jelentkeznek, legfőlebb valami kellemetlen nyomás és súlyérzelmek keletkeznek az ágyék — kereszt, és czombtájon; — ezen oknál fogva ritkán jöheth a nőkörgyógyász azon állapotba, miszerint e bajt mindjárt fellépte után pontosabb vizsgálata és kezelése tárgyává tehetné; hanem rendszerint csak akkor, midőn az már tetemes mekkoraságúvá fejlett ki. — Ha a kifolyás mennyisége növekedik, akkor az rendszeren vize-savós, véressavós (húsli) külemű, s nem bűzös; a fehérműket megkeményíti, s rajtuk felérés vagy vörnyeges foltokat hagy vissza; — de e takáros kifolyás mennyisége csakhamar annyira növekszik, miszerint valóságos özönléssé fajul el. Ha e takáros váladék hosszabb ideig marad vissza a hüvelyben, vagy ha az alképlet kifehélyesedik, akkor iszonyú bűzössé válik. Ezen kifolyásokhoz vérzések is társulnak, melyek azonban rendszeren valamely külső, vagy belső hatásra vezethetők vissza, u. m. vizsgálatra, közösülésre, a hassajtó rögtöni s nagyfokú működésére, vagy más egyéb testi erőlködésekre.

A túlbő savós s véres ürülések oka az alképlet boncztani szövetségben keresendő, mely nagyszámú, tetemesen kitágult — s majdnem szabadon a dag felszínén fekvő — hajszál-edényekkel bir; — a kifolyás mennyisége a dag mekkorasága által látszik feltételezve lenni. A dag növekedése — úgy látszik — a belső kifejlődési viszonyokon (melyeket mindeddig kifürkészni nem sikerült) kívül még más egyéb külső körülményektől is függ, nevezetesen a szülészektől, főleg pedig a hüvely szűkebb, — vagy tágabb volta lényeges befolyást gyakorol rá; mert ismételve tapasztaltott, miszerint szűzeknél a baj fejlődése s lefolyása sokkal lassúbb; ellenben többször szült asszonyoknál szörnnyű gyorsan s nagyra növekszik, oly annyira, hogy a hüvelyt a medenczeürrel együtt egészen kitölti.

A tetemes nedvesvesztés legközelebbi eredménye a **vizvér** (hydraemia), s a közegészségnek a vizvér által feltételezett egyéb zavarai. — A dag növekedésével, valamint a méhnyaknak az e közben föllépett rákos beszűrődésével később más helybeli tünetmények is beköszöntenek, melyek jobbra az ágyék, — kereszt, — hát, és czombtájon, meg a medenczében nyilatkozó fájdalmakban állanak. E fájdalmak a valódi rákos méhbajnál előjövőkötől csak annyiban különböznek, a mennyiben nem épen oly annyira gyötrelmesek, — továbbá hogy azok a dag nagysága által a határos szervekre gyakorolt nyomás következményei.

Az általános erőfogyás és kimerültség következtében végre a halál vet véget a nő szenvedéseinek, mely mégis nem oly hamar, mint a méhráknál — szokott beállani; — sokszor azonban e szomorú kimenetel a bajhoz társult kimerítő hasmenés, vagy nagy fokú vérzés által hirtelen is előidézethetik. De az élet mindenkor kialszik, még mielőtt a baj a határos részeket, — a hüvelyfenék kivételével — megtámadta volna.

A kór lényege (essentia morbi.) Schuh tanárnak e baj fölőli nézetét jelen czikkünk elején közöltük; — mindamellett Mayer K.-nak véleményét ide igtatni nem tartjuk fölöslegesnek. Mayer Berlinben, számos általa észlelt esetekből következtetve azt állítja: mikép a méh karfiolszerű terménye nem tartozik a közönséges rákok sorába, hanem hogy az egy sajátos, a női ivarszervekben előforduló bujálkodás, melynek az ajkrákkal némi hasonlatossága van; a mennyiben t. i. az eleinte pusztán csak helybeli (nem alkotmányi) baj, később azonban a rák jellegét ölti magára.

Ha Mayer ezen állítását közelebről elemezzük, úgy azt Schuh tanár nézetéhez igen közelállónak kell nyilvánítanunk. — Tudjuk mikép a rák nem mindegyik faja egyenlő lefolyású, s hogy külemük sem ugyanazonos; továbbá: hogy

kezdetben különösen a szemcsés alaknál (forma acinosa) a baj majdnem csupán helybeli, és csak későbbi lefolyásában lesz életveszélyessé; — végre tapasztalhatni, hogy az imént említett rákos baj (szencsés ajkrák) kiirtása után ismétlődésekre igen hajlandó; ugyanezt észlelhetni a méh karfiolszerű termé- nyeinél (Canceroidnál) is.

Ennélfogva mi a méhszaj karfiolszerű terményét bizton a rosz indulatú álképletekhez (a rákokhoz) hisszük sorolhatni.

K ó r i s m e. E baj kórisméjénél különösen e következő 3 pontra kell figyelmeznünk, t. i. a) a baj székére, mely rendszerint a méhszaj környe; b) alakjára, mely eleinte számocza, — később határozottan karfiol külemű; s c) azon sa j á t s z e r ű é r z e t r e, melyet ujjainkalki vizsgálat közben észlelhetni, s a melyet már Clarke m é h l e p é n y s z e r ű n e k bélyegzett. — A tapintó-érzékünk segélyével észlelt körjelvi sajátságosság könnyen megfogható okoknál fogva a baj kifej- lési foka, és összeállása szerint különbözik. Későbbi lefolyásá- ban a dag alkatán kívül az említett bő savós ürülések szolgál- nak irányadóul.

J ó s l a t. A jóslat egyáltalán kedvezőnek nem mond- ható.

G y ó g y b á n á s. E baj gyökeres orvoslása csak mű- tői úton eszközölhető; — ha bár az álképlet tökélyes eltávo- lítása (kiirtása) sem képes teljesen biztosítani újabb ismétlő- dések ellen: még is mindenütt, hol a kiirtás kivihetőnek lát- szik, megkísérelendő azon nyomás okból, mivel ez az egyetlen mód, mely gyógyulást előidézni képes; továbbá mivel, ha az elmulasztatik, a baj halálos kimenetellel végződik.

Az eltávolítás kiirtás- lekötéssel, kimetszéssel, vagy Galvanocaustica segélyével eszközölhető.

A lekötéstől a nőkérgyógyászok újabb időben egészen elállottak, mivel az rendesen veszélyes méhlob által szokott kísértetni; — továbbá mivel kevésbé biztosít a baj kiújulása ellen.

Az álképletnek kimetszés általi eltávolítása az imént em- litett okoknál fogva előnyösebb; és épen úgy történik, mint a rákosan beszűrődött méhnyak kiirtása (Lásd az előző cikk- ben). A műtetre következő vérzés rendszeren hideg víz befőcs- kendése által csilapítható; vagy ha ez kívánt siker nélkül maradna, akkor edző szerekhez, a hüvely tömeszeléséhez, vagy végső esetben az izzó vashoz kell folyamodnunk. A seb behagedése után igen tanácsos ismétlődések meggátlása tekin- tetéből czélszerű életrendet ajánlani a betegnek, minden oly körülmények szorgosan kerülendő, melyek a medence szer- veihez tetemesb vértorlódást okozni képesek. Hol a méh kóros részletének teljes eltávolítása nem sikerül, ott a daganat részletes kiirtása utólag alkalmazandó égetésekkel (izzó vassal) párosítva egyetlen biztos eszköz a túlságosan bő ürülések korlátozására, s a beteg életének némi hosszabítgatására.

A Galvanocausticát Middeldorpf jó sikerrel alkalmazza.

XII.

Idom- és helyváltozati kórok.

Ezen osztályba következő méhkórok tartoznak, u. m. a méh s ű l y e d é s (descensus uteri); méh i s z a m v a g y mé h - e l ő e s é s (prolapsus uteri); a m é h b e t ű e r m l é s e (intussusceptio s. depressio fundi uteri); a m é h k i t ű e r m l é s e (inversio ut.); a m é h e m e l k e d é s e (elevatio uteri); a m é h e l ő r e h a j l á s a (antroflexio uteri); a m é h h á t r a h a j l á s a (retroflexio uteri); a m é h e l ő r e d ű l é s e (antro- versio uteri) és h á t r a d ű l é s e (retroversio); végül a m é h s é r v (hernia uteri seu hysterocoele).

Ezen elősorolt kórok közül ez alkalommal csupán a méh- száma szoritkozandunk.

Méhsülyedés, és méhiszam vagy méh-előesés (Senkung und Vor- fall der Gebärmutter.)

Ha a méh a medenceüregben szokatlanul mélyen helyez- tetik, a nélkül azonban, hogy az a szeméremhasadékból kilé-

pett volna, méhsülyedés van jelen; — ha pedig a méh egé- szen, vagy annak csak egy része ereszkedett le a külső ivar- szervek elé, ezen állapot méhiszammak, vagy méh-előesésnek neveztetik. — Innét kitetszik, hogy a méhsülyedés a méh- iszammak csak alacsonyabb fokát képezi, vagy is: a méhsülye- dés tökélyen előesés; a méhiszam pedig tökélyes előesés.

B o n c z l e t. A női ivarszervek közelebről megte- kintése alkalmával (a hullán t. i.) láthatunk egy nagyobbára kékesvörös, többé kevésbé nehezen visszahelyeztethető, s a nagy szeméremajkak között fekvő daganatot, melynek alsó rendszeren hátfelé tekintő részén az egy haránt hasadékot előtűntető, s tátongó méhszajt találhatni. — Ha pedig ezen vizsga alkalmával a méh nem volna a külső ivarszervek előtt, a szeméremhasadéknak szokatlanul nagy foku tátongása, és a hüvely előredudorodott kékes színezetű falainak a tátongó szeméremhasadékbani jelenléte arról győznek meg minket, mi- kép a méh az élet folyama alatt helyváltozást szenvedett. Sok- szor sikerül a fancsontok felett — a medenceüregben székelő méhre — gyakorlott nyomás által ezt a szeméremhasadék elé téríteni; — mi mindenkor megtörténik, ha a hasüreg felnyí- tása után a nyomás közvetlenül a méh fenekére eszközöltetik.

A hasüreg felnyitása után a medenczének közelebbi meg- tekintése alkalmával azonnal szembe ötlük a medenczében fekvő szerveknek — u. m. a méhnek, a széles méhszalagok- nak, s a Douglasféle ürnek — egy töltésridomu gödröt képező mély lesülyedettség, valamint a méhet helyzetében biztosító szalagok egynemelyikének, vagy talán mindnyájának erősebb feszülése. Miután nagyobb foku méhiszam a méhben, s függe- lékeiben vérkeringési zavarokat okoz, ennél fogva ezen szer- vek vérbőségét fogjuk találni, mely a visszerek kitágulása, — és vérelli túlteltségében, ugy szinte ezen képletek kékes vagy palaszürke színezetében nyilvánul.

A méhszalagoknak a méh ezen imént említett lesülyedése által feltételezett feszülése azonnal megszűnik, ha az előesett méhet a szeméremhasadékon át visszahelyezni iparkodunk; — a méhszalagok időjárával a folytonartó feszülés következté- ben megnyúlnak (meghosszabbulnak), mi által a méh oly annyira mozgékony leszen, hogy azt 1—2 hüvelyknyi magas- ságra (a medenczéből a hasüreg felé) is felemelhetni. A méh- nek ezen nagy foku mozgékonyasága azon esetekben hiányzik, vagy csak csekélyebb, hol a hosszabb ideig tartó feszülés és vongáltatás következtében a méh savós borítékában lobos izzadmányok jönnek létre, melyek a méhet egy bizonyos hely- zetbe korlátozni képesek.

A hüvely méhiszamoknál rendkívül tág, petyhüdt, és életi rugalmasságát (elasticitas vitalis) egészen elveszti; a takhártya redői teljesen kisimulnak, belfelszine sima és kékes színezetű; — ha pedig a méhiszam már hosszabb idő óta tart, feltűnőleg száraz: — belháma (epithelium) megvastagodik, minek következtében a takhártya belfőlszine majdnem külhám (epidermis) kületem ölt magára.

A nagyobbára megvastagult, kemény, olykor azonban jelentékenyül fellazult hüvelyes rész kékes-vörös, vagy pala- szürke színezetű; a méhszaj környékén belháma rendszeren hiányzik, s többé kevésbé mélyebbre ható hámlások (excoria- tiones) és fekélyekkel van ellepve. Ha a méhiszam már hosz- szabb idő óta van jelen, akkor a méhnyak alsó része kitürem- lik úgy, hogy a külső méhszaj tetemesen kitágul, s szélei egy 1—1½ hüvelyknyi átmérőjű gyűrűt képeznek. E gyűrűn ke- resztül a méhnyak olyképp türemlik ki, hogy annak takhártya főlszine egy tágas — a méhnyak takhártyájának üvegszerű váladékával (secretum hyalinum) beborított, — s halál után közönségesen kékes-vörös színezetű kört képez a méhürbe ve- zető (méhnyaki csatorna) nyílás körül. A méhnyak éme kitü- remlését akképp szüntethetni meg: hogy a méh fenekét egyik kezünkkel mozdulatlanul helyben tartjuk, másik kezünk ujjaival pedig a méhszajnak kifelé fordult (kifelé türemlett) széleit egymáshoz közelítjük.

Tapasztalhatni továbbá: hogy a méh állománya teteme- sen megvastagodott; sőt tüzetesb vizsgálat által a méh szöve- tének olynemű változásait is észlelhetni, minők idült méhtö- mülésnél (infarctus uteri chron.) szoktak előfordulni. E mellett

a méh ürege mindenkor tetemesen öregbedett, s különösen feltűnően meg van hosszabbulva; — takhártyája az idült takkárt jellegző szövetváltozásokat mutatja.

A környékbeli szervek közül különösen a végbél és húgyhólyag szenvednek idom- és helyzeti változásokat; miután a méh helyváltoztatása következtében — a medence szerveiben beállott vérkeringési zavarok a húgyhólyag- és végbélre is kihatnak; mi különösen a takhártyák vérbősége, — azoknak bő takáros elválasztásai, s főleg a végbél visszereinek csomós, úgynevezett aranyeres tágulatai által külekezik.

(Folyt. következik.)

GYOGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Cyclamin — türtszirmal — és a ligeti türtszirom — cyclamen europaeum — gyöktörzse.

(Vége.)

Embereken tett kísérletek. Lederer orvosjelölt cyclaminnal 3 kísérletet tett magán, és pedig 0.05.—0.1.— és 0.2 grammnyi adagokkal. Mindegyik adagot ostyában vette be. Az érverés száma minden bevételnél kevesbedett néhány ütessel, ezen állapot 2 óra hosszant tartott, melynek elteltével az érverés szabályossága újra visszatért. Legállandóbb hatása volt a nyálmirigyekre, dacára annak, hogy az ostyaburok az ízérzéklési szemölcsökkel érintkezést kizárta. A nyál kiválasztás növekedése a bevétel után azonnal elkezdődött s néhány óráig tartott, a nyál habzó minőségű volt. A közép adag bevétel után egy időre a gyomortájon gyöngye égetési érzés lépett föl, mely a legnagyobb — utolsó — adag bevételekor nagyon hamar és igen érzékenyen jelentkezék nyomás, nagyfokú rosszulérés, undor, heves hányásinger, gyakori felbőfögések és érzékeny főfájás társaságában. Egy óra múlva ezen esetben is alább hagytak a gyomortünetek, csak a nyálkiválasztás még pedig nagyobb fokban tartott még egy ideig. Három óra múlva minden terhelő tünetek elenyésztek, a nélkül, hogy valami utóhatást hag, tak volna vissza. Egy esetben se növekedék sem a húgy kiválasztás sem a székelés.

Ugyanezen tünetek mutatkoztak a türtszirom borlangos vonatára is, melyből ugyancsak Lederer orvosjelölt 0.1 grammot vett be, szinte ostyában.

Ha most az embereken és állatokon tett kísérletek eredményeit pontosan összevetjük, azokból következő párhuzamos tényállást kerekíthetünk ki:

Türtszirmal.

1. A türtszirmal az állati szervezetre rombolólag ható állomány, tehát mérég.

2. A türtszirmal valószínűleg leghatályosabb alkotórésze a türtsziromnak, azonban még sem egyedüli, mert a szárított gyökerekkel tett kísérletek is olyatán hatást eredményeztek. Fris gyökerekkel és abból készített vízes és langos vonatokkal ezután teendő kísérletek adandják meg a szükséges kulcsot a következtetéshez.

3. A türtszirmal a külbőrre semmi hatást sem gyakorol.

Türtszirom.

1. A türtsziromlé tökéletesen úgy hat mint a türtszirmal, s ennek hatásain kívül semmi mást nem hoz elő.

2. A fris gyökér hatása minőségileg teljesen egyenlő a szárított gyökérével, mennyiségileg azonban csekélyebb, a mennyiben a fris gyökérből háromannyi kellett hasonló eredmény előhozására mint a szárazból, 2 nehezék száraz gyökér ép úgy halálhozó volt mint 6 nehezék fris gyökér; tehát a csaknem általános divatozó hit dacára a száraz de gondosan — bár több évig — tartott gyökér, hatását el nem veszti.

3. A langos vonat a türtszirom gyöktörzsének minden

Türtszirmal.

Ha a türtszirmal a szájüreg és gyomor takhártyái-a hat, bő nyálfolysást s igen kellemetlen érzéseket, égetést, nyomást, undort, hányásingert, gyakori felbőfögéseket és valóságos hányást idéz ugyan elő az izlés szervekben és gyomorban, azonban ezen szerveiben semmi lobot nem okoz. A többi alkalmazásra képes szervekben azonban, ha ott hosszabb ideig tartózkodik, lobot okoz.

4. A türtszirmal legellen-ségebben hat a légzésszervek takhártyájára, ha oda juthat. Hatása ezekre kevés ideig tart, mert az ide jutott nagyobb mennyiségnél a halál gyorsan beáll, a vérföstenyt (Haematin) elvonja a vérből s a légút ezzel telítettik. Ha a hatás hosszabb ideig tart, akkor élénk lobot okoz a gégében, légesőben, a hörgőkben és azok elágazásaiban, szinte a tüdőszövetben, és a vérben rostonyabőséget — hyperinosis — hoz elő.

5. Ha a türtszirmal hosszabb ideig érintkezik a végbél takhártyájával, akkor azt lobos állapotba hozza. Ugy látszik, hogy a végbél takrétegen mélyebb behatást okozott a türtszirmal mint a gyomorénál, hol a takréteg sokkal erősebb.

6. Az alsó bőrkötszövetben a türtszirmal fenében végződő heves lobot hoz elő, mely azonban pontosan határolva van, és semmi általános mérgezési tünetet nem okoz. Ha a hashártyához jut, ott kitűnő, vérföstenytartalmu izzadmányal párosult lobot hoz elő. — Érzési és mozgáskülölségi képességeken semmit se változtat, hatására se görcsök se hűdések nem következnek. Bóditó hatása semmi nincs, s a Curaréhoz — mint lapunk legközelebbi számában megjegyzők — legtávolibb hasonlósággal sem bír.

Türtszirom.

hatályos alkotórészeit magába foglalja s minőségileg pontosan azon tüneteket külsőli, melyeket a fris és szárított gyökér; mennyiségileg azonban a száraz gyökeret kétszeresen, a fris gyökeret hatszorosan múlja felül, a mennyiben 1 nehezék langos vonat pontosan ugyanazon időben, ugyanazon tüneteket külsőli az élőben, nem különben ugyanaz a bonczeredmény is a hullában, mint 2 nehezék porrátört száraz és 6 nehezék felapritott fris gyökérnél. Tehát a langos vonat ereje a száraz és fris gyökéréhez úgy viszonylik, mint 1:2:6. Ezen eredmény a készítés eredményével tökéletesen összhangzik, 60 lat fris gyökér 12¼ lat langos vonatot ad, tehát kevéssel többet mint hatodrészt.

4. A vízes vonat ellenben, ha nem teljesen hatástalan is, mindenesetre igen jelentéktelen hatású, 6 nehezék belőle nem volt képes egy nyul közérzetében jelentékeny változást előidézni. Főzés által hatása mindenesetre gyöngül, mert a főzet mind a fris lé, mind a türtszirmal oldat hatását lényegesen kevesbíti s hosszabb ideig édességérzetet hagy hátra a szájjpadlason.

5. A türtszirom fris leve ép úgy mint a türtszirmal maga nem voltak képesek gyomorlobot előidézni, legalább a használt adagokban (0.2—0.3 gram. türtszirmal, és 2—6 nehezék lé) nem, melyet ellenben ép úgy a fris mint a száraz gyökér vagy a belőlük készített langos vonat állandóan előhozott. Ebből látszik hogy a gyökérben még más valami hatályos állománynak kell lenni, mely erre képes.

6. A türtszirom gyöktörzse tehát mint a türtszirmal a csipős szerek — remed. acria — hatalmas képviselője, mely nagyobb mennyiségben a gyomorban lobot hoz elő, mely továbbá a kiválasztási szervekre névszerint a nyálelválasztókra indítólag hat és a légzést meglassítja.

A mint tehát az eddig mondottakból láttuk, a türtszirom csipős anyag tartalmu szer, mely a vele érintkező szerveket, a bőrt kivéve, hevesen ingerli, és elég mennyiségben véve loboszerző. A gyomorba vitetve hányást és néha, azonban nem mindig hasmenést okoz. A kiválasztó szervekre, névszerint a nyálmirigyekre indítólag hat, ezekből a kiválasztást nagyobbítja, és bizonyos körülmények közt a húgy és epe kiválasztását is képes elősegíteni. A légzésszervek működését

alább szállítja. Hogy a méh rendszerrel van-e határozott viszonyban, nem tapasztaltott. Ebből a tűnik ki, hogy a türt-szirom nem biztos és mindenesetre czélszerűtlen hánytató és hashajtó szer, melyet mi ezen czélra szolgáló oly sok kitűnő szer birtokában méltán nélkülözhetünk; azon hatásokat azonban, melyeket mi a heves hánytató és hashajtó szereknek tulajdonítunk, nemcsak, de melyeket alkalmazásuk után tényleg bekövetkezni is látunk, bizonyos körülmények közt a türt-szirom előidézni képes, ilyenek pl. a méhlepénynek a méhtől korábbi megszabadítása, elvetelés, gyors kiürítése a mérgeknek, szintugy a bellérgenek, a máj és vesék kiválasztásainak esz-közlése, ennek következtében szabad kiürülése az epének, s gyógyulása a sápkórnak, nagyobb mennyiségbeni kiürülése a

a húgynak és bélnedvnek, a kötszövetbe és a test üregeibe ömlött savó növesztett felszívódásánál, s ezáltal gyógyulása a vízkórnak. A mi ezentúl ezen gyökérről mondatott, a mesékhez tartozik. Azon hit, hogy a gyökér nedvének sőt magának a gyökérnek az altestbei bedörzsölése hasmenést okozna, olyan hit, mely magát a mult századig fentartotta, s az Ung-ventum Artanitaenek a gyógyszerárakban több százados tartózkodást biztosított: pusztán képzelődésen alapul. Ép oly kevésbé képes a gyökér a bor részegítő erejét növelni, mint-hogy semmi bódító állomány nincs benne.

Kátai Gábor.

T Á R C Z A.

Az orvos tanuló ifjúsághoz.

Pest, október 4-én 1859.

A mult iskolai év kezdetén alkalmunk volt a tanuló ifjúságnak az egyetemünkön újdon alakított állat- és élettani intézetek megnyitásához szerencsét kívánni s őket e tudományok művelési fontosságára figyelmeztetni.

Alkalmunk volt elmondani, miként az orvosi tudomány mostani irányánál, nemcsak azok tartalmát és tanait kell ismer-nünk, ha a kóros élet tünetényeit meg akarjuk ismerni, hanem hogy még sokkal inkább előadási és fürkészeti módszerük az, mi nélkül a kóroda mai nap feladatának meg nem felelhet s mi a magán-orvosnak is egyedül nyújthat biztos mértéket és módot tapasztalatai értéke megítéléséhez.

Ez iskolai év kezdetén újabb s örvendetes eseményeket is hozhatunk fel egyetemünk alakulásából, melyek által habár orvosi tanintézetünk nem nyert is még oly lendületet, mely számára önálló tudományos életet mindenképen biztosítana, s nem is fejtett az még annyira hogy országunk szükségének megfelelhette, de nyert mindenesetre tanerőben és taneszközökben.

Mindenekelőtt áll a kórodák évek óta óhajtott, várt, tervezett s valahára a tanárok erélye, az orvos-tudományi ügy élén álló jeles férfiú pártolása, az illető legfelsőbb hatóság rendelete folytán létesült tágítottása. — A sebészeti kóroda az eddigi 14 ágy helyett 28, a szülészeti 26 helyett 31 s egy külön nőkörgyógyászati osztálynak is néhány ágyat nyert; a belgyógyászat 7, s a szemészet 8 betegágygyal gyarapodott, s az előadási termek szaporodásával a tanórák kényelmes elrendezése is lehetségessé vált.

Ha meggondoljuk mily szegények voltunk és mily soká, mily akadályokkal kelle küzdeni a hol fölkarolt hol elejtett, pártolt és üldözött tervek, — e nyerevényeknek nem lehet nem örvendenünk.

A sebészi és szülészeti kóroda átköltöztetése által nemcsak a kórodáknak jutott nagyobb tér, de a többi szinte mostohán állott tudományoknak is, jelesül az ép- és kórboncztanak — a gyógyászat az alapköveinek — s bővebb alkalom nyílt meg a tanulóknak gyakorlatra és önkiképzésre.

A mai tudományos orvos természetbúvár, s természetbúvár nem képezhetni könyvekből és tantermekben, s nem alapos és alaptalan tételek doctrinair előadása, sem készítmények és rajzok előmutatásával, hanem a tárgyak folytonos szemlé-lése s azokkal önfoglalkozása, az észlelő képesség és búvár-szellem gyakorlása által.

A tavaly megnyitott természettudományi intézetek a tanárok buzgó vezérlete alatt hasonló lépéssel haladtak. A zoológikus muzeum kincsei szakavatott kézzel rendbe szedvék s összeállítvák akként, hogy a tanár azokkal előadásait folyton földeritheti, a tanuló bármikor ismételt szemléléssel tudományát biztos alapra fektetheti. — A physiologikus intézet új

készülékekkel gyarapodott nemcsak, de 600 forintnyi évi adományt is nyert tudományos kísérletek minél gyakoribb tételére.

Az idők midőn a tantárgyakat csak egyszer futtában láttuk, s a muzeumokat csak az ajtók felírásáról ismertük, talán örökre letűntek, s letűnt azon idő, midőn volt elég orvos ki a szívet verni, az erekben a vért keringeni soha sem látta, s midőn az *avrosz saps* volt a legfőbb argumentum, a könyvnélküli bemagolás a tudomány tetőpontja.

Egyetemünk tanerőben is növekedett. A boncztudományi — C s a usz tisztelt tanárunk gyöngékedése folytán megürült — tanszék betöltetett. A tudomány oly tanár kezére bízott, ki mint bonczbúvár ügyessége és sikeres fürkészei által díszes állást vívott ki nevének nálunk és a külföldön, s ki mint e hazának fia és egyetemünk tanítványa nemzeti nyelvünkön is képes azt előadni s a tanulókkal annál könnyebben megkedveltetni és ismeretét közöttünk terjesztetni, ha szokott szorgalmával, tiszta, egyszerűséggel és a föladat nagyágához méltó, komoly férfias elhatározással viendi a hivatalt, melynek vitélre őt hazájafiai bizalma kijelöle s a kormány meghívá.

Az egyetemi tanszabadság és tudományos versenyzés terén is a mult iskolai évben történt az első sikeres és örvendetes lépés, miután évekkel ezelőtt többen vallásuk miatt estek volt el e pályától. — P o o r I m r e tudor telepedett meg egyetemünkön a rendeletek által kiszabta módon, mint a borbán-talmak és syphilidologia magán-tanára, szorgalma, erélye s érdemei által első törvény meg az utat, melyen hogy minél jelesb követőkre találjon szívünkéből óhajtuk.

Végre az egyetem falain kívül, a jótékony adományok útján létesített és fentartott s alapszabályainál fogva tanításra jogosított és kötelezett pesti szegény gyermekórháznál is szaporodtak az erők, midőn az intézet tudós és lelkiismeretes igazgatója indítványa folytán Hirschler tudor közbizalommal hivatott meg az intézet szemészeti osztálya vezérletére. A haszon mely e czélszerű és szerencsés intézkedés folytán az orvos-tanulókra háromolhatik, a gyermekgyógyászat ezen lényeges ága fontosságából önként tűnik ki.

Ezek volnának nagyjában orvosi tanintézeteinknél a mult iskolai évben történt változtatások. Elsorolásukat azon reménnyel fejezzük be, hogy amaz iskolánkat számkivetéssel fenyegető elhírhedt építkezési terv is végkép el fog ejtetni, mely hasonlóképen ez év folytán fölmerült, s tanuló, tanárt és tudománykedvelőt egyiránt rémülésbe hozott.

Orvosi tanintézetünk hosszú évek során inkább csak képezde mint tudományos egyetem fogalmának felelt meg, gyakorló orvosokat, sebészeket, gyógyszerészeket és bábákat képezvén az egészségi ügy kezelésére, az állam és társadalom szükségéhez képest.

Szép s hasznos feladat. De az egyetemi tanítás célja e közvetlen haszonra nem szorítkozik, hanem messzebb terjed és magasabbra törekszik.

Tudományos egyetem föladata nemcsak közölni a búvár-lat hasznos eredményeit, nevelni az ifjú honpolgárt, képezni

hivatalnokot, s így tisztán a közvetlen szükség érdekében s az állam szolgálatában működni; — de föladata fejleszteni a tudományt enmagát is, szaporítani kincseit s földeríteni a bűvárlat szövénkeivel az emberi ismeret még homályos oldalait az örök igazság s az emberiség érdekében; — képezni ennél fogva bölcsészeket és természethüvárokat, tudósokat és tanárokat.

Azon körülményből hogy e föladat bármi okoknál fogva — mert egynél mindenestre több volt — háttérbe szorult, származtathatjuk a tudományos szakemberekbeni hiányt minálunk, s innen legalább egyrészt azt is, hogy egyetemünk a nemzet tudományos élete és szellemi mozgalmára oly kevés, mondhatni semmi befolyással nem volt, — mert a mit egyes esetleg köréhez tartozó férfiak tettek, azt nem az egyetem szelleme és tevékenységének, hanem ezen férfiak hazafiúi buzgalmának köszönhetjük; — míg ez elmaradás másik okául a holt latin nyelv használatát kell tekintenünk, melyen valamint minden idegen nyelven is ismereteket lehet ugyan megszerezni, de soha és sehol saját étellel bíró, a népből gyökerező s annak egész lelkületére, irányára és szellemére visszaható valódi művelődést előteremteni nem lehet.

A mi nem volt, az lehet és lesz; erre mutat az idő iránya s az egyetemünk kebelében mindinkább nyilvánuló tudományos szellem és törekvés. A teendők sorozata még nagy, az akadályok számosak és nehezek. A helyiségek és intézetek még mindig hiányosak, kórházunk nincs, a tanszabadság még pusztaság; az egyetemi szervezet és önkormányzat hiánya, a provisorium és felekezetiesség mótelye, a nyelv iránti bizonytalanság még folyton nehezdednek országos főiskolánk vállaira és tudományos élete emelkedésére.

Ez akadályok és hátrányok nagyrészt csak a hazánk viszonyainak megfelelő, természetes kifejlés útján az összes nemzet s a kormány közreműködésével idővel győzhetőek le; de vannak olyanok is, melyeken közvetlenül mi is segíthetünk, segíthetnek a tanárok, az orvosok és a tanulók.

A tanárok ha hivatásukhoz híven szaktudományuk színvonalán maradnak nemcsak, de annak további fejlesztésén is fáradoznak; a tanítvánnyal nemcsak a gyakorló orvosnak szükséges ismereteket közlik, de őt a bűvárlat módszerébe és szellemébe is bevezetik; az arra hivatottaknak módot és alkalmat szolgáltatnak magokat vegyészékké, boncznokokká, szóval természet fürkészökké képezni, s végre segédeiket ezekből megválasztván, őket anyagilag és szellemileg azon állásra segítik, melyen a többi egyetemeken vannak s melyen az illető szakból tanárokká készülhetnek.

Az orvosok mindnyájan tehetnek valamit, ha kiki a maga körében tudományát s befolyását akként használja fel, a mint ezt nemzeti tudományosságunk haladása megkívánja.

A tanulók végtére egy szebb jövőt készíthetnek elő, ha a tudományt enmagáért kedvelvén, annak a szigorlatokhoz és üzlethez okvetlen szükségelt elemeivel be nem érik, hanem az orvos-gyógyászat tanokat akként kerítik birtokukba, hogy azokat tovább is művelhessék; ha a nagyobb tehetségűek egyik vagy másik tudományt ex professo tanulmányaik tárgyául megválasztván, azt mint életpályájuk és közhasznú tevékenységük emeltyűjét és fegyverét elsajátítják; ha mindnyájan daczárba bizonytalan jövőnek, a nehéz pályának s a mostoha körülményeknek törekvéseik célját minél magosbra tűzik s legszentebb érdekeiket a haza sorsával összeforrasztván annak szükségét terveikből soha ki nem felejtik s végül férfias munkálkodásuk legdisztes jutalmát a közjó és közhaladás előmozdításában helyezik.

V e g y e s e k .

Pest október 5-én 1859. A szünnapok elmúltával az egyetemi tanulók városunkban nagyrészt már ismét összegyűlekeztek s a még néhány nappal ezelőtt üres tanintézetekben s *quartier latin*-ünk utcáiban és vendéglőiben a legélénkebb mozgalom uralkodik. A beiratások folyton tartanak. — A tanárok hasonlóképen faluról, fürdőről, utazásról visszaérkeztek

s intézeteik és kórodáik felszerelését siettetik. — **Balassa** tanár előadásait előlegesen még a régi helyiségekben kénytelen megnyitni. — A rendes előadásokon kívül a téli félévben díjmentes nyilvános előadásokat tartanak: **Czermák** tanár görce-ői és élettani mutatványokból; **Sauer** tanár az agybántalmairól; **Semmelweis** tanár a gyermekági lázról; **Zlamál** tanár az ebdühről háziállatoknál. — Figyelmeztetjük az orvos-növendékeket azokra az orvos sebészi tanulmányokba bevezető előadásokra, melyeket **Brühl** tanár reggeli nyolcz óraker a zoologikus intézetben 8—12 napig tartani fog, melynek egyetemünknel ezelőtt is dívatoztak, de most már jóideje elmaradtak. — A tanrendből örömmel értesülünk aziránt is, hogy **Poor** tanár már e jelen félévben kezd meg kórodái előadásait a bőrbajokról a közkórházban.

— A **pesti es. k. állat-gyógyintézetben** 18⁵⁹ 60 iskolai étel az állat-orvosok számára ismét új, módosított, és a mostani körülményekhez alkalmazott tanterv lépett életbe. Az előadások két, azaz magyar és német nyelven fognak tartatni. Ki az állatorvosi tanfolyamra fölvétetni kíván, ezentul nem szükséges, hogy algymnasiumot vagy alreál iskolát végzett legyen: hanem elengedő lesz egy városi fő vagy normaliskolának jó sikerrel lett bevégezéséről magát igazolni; s így a kovács-segédek, kik az előbbi fölvételi föltételek által az állatorvosi pályáról kivoltak zárva, most szintén tanulhatják az állatorvoslást s okleveles állatorvosokká lehetnek. Ezen tanfolyamra való fölvételre megszabott életkor a 17 életév; a tanfolyam két év vagy 4 féléven át tart. Ezen tanfolyam bevégezése után azok, kik a szabályszerű szoros vizsgálatokat megfelelő sikerrel letették, jóváhagyási vagy képességi oklevéllel láttatnak el, mely által ők feljogosítva leendenek: Magyarországon, továbbá Horvátországban és Szlavoniában, Erdély nagyfejedelemségben, Szerbvajdaságban és Temesi bányságban az állatgyógyítást gyakorolhatni, a községi állatorvosi állomásokra folyamodhatni, és jogérvényes állatorvosi bizonyítványokat kiállítani.

Páris. Az *Académie des sciences* aug. 29-én tartott gyűlésében **M. Cl. Bernard** egy turini életbúvár **M. Vella** — értekezését olvasta föl a *curare* gyógyhasználatáról a dermedet — tetanus — ellen. Az olasz tudós ezen gyógykísérletnél **Cl. Bernard** physiologikus kísérleteire támaszkodott, ki azt tapasztalta hogy e mérég ha békába oltatik néhány percz alatt annak idegei mozgathatási képességét megszünteti, de az izmok érzékenységét és izgékonyágát (*sensibilité et irritabilité*) sértetlenül hagyja. Ennélfogva mintegy ellentéte a *strychnin*nek, valamint a *strychnin*-mérgezés és dermedet közt némi hasonlatosság van. — Dermedetnél, így okoskodott **Vella** erőszakos görcsök vannak jelen; ha az idegek mozgathatási képességét csökkenthetjük, csökkenteni fognak a görcsök is, — de a *curare* csökkenti, sőt egészen meg is semmisíti e képességet, ennél fogva a tetanus ellen hasznos lehet. — **V.** az olaszországi hadjárat alatt három sebesültnél kísérlete meg a szert; kettő meghalt, egy, kinél a sebre *curare* olvadékba (előbb 2 szemer egy és fél obon vízre, később 20 szemer közel 3 obon vízre) mártott nyomfoltok alkalmaztattak felgyógyult. A jelenlevő sebészek **Cloquet** és **Jobert** hajlandók voltak ezen tudományos úton fölfedezett szernek tulajdonítani a jó hatást; **Velpeau** szigorúbb volt s több kísérletet kívánt, miután ez egy beteg magától is felüdülhetett. — Legközelebb a *Charité* kórházban **Mante** és **Vulpian** hasonlóképen kísérletek meg a *curare* egy betegnél, ki sept. 6-án zúzott lapcsonttal hozott a kórodára s 10-kén dermébe esett. A *curare* olvadéka a bal kar közepe táján a bőr alatti sejtszövetbe ismételve oltaték, nagy vigyázattal — előbb $\frac{1}{2}$ milligramme később $\frac{1}{2}$ centigramme *curare* tartalmazó cseppvíz, azután ugyan ezen folyadékból 5—12 csepp is, s nemcsak a karba de a mell mellező részébe s a kulcsont alatti tájba is, sőt 2 centigrammnyi tiszta *curare*t is tettek az oltott sebekbe, de minden siker nélkül; a beteg meghalt. — Valjon nem hat-e a szer jobban ha **Vella** módjára közvetlen a sebre s a roncsolt idegvégekre alkalmaztatik, valjon van-e egyáltalán jó hatása, azt csak későbbi tapasztalatok fogják bebizonyíthatni. (Gaz. hebd.)

— Lord Shaftesbury az elme- és idegkórok szaporodását korunkban köv: okokból származtatja, a képzelet túlzgatása, a pénzszomj, a meghíusult dicsvágy, nagy kereskedésbeni veszteségek, túlfeszített munka, a korunkat jellemző nyughatatlan társadalmi és politikai élet s a nép minden rétegeibe roppant módon elterjedt nyereszkesedési vágy, sőt még a vasútakon gyors utazás is, mely az idegeket annyira felizgatja, hogy az emberek némi nyugalom nélkül gondolkodni sem képesek és sokan az utazás e módjáról végkép lemondani kénytelenek. (Med. Times.)

— A Lariboisière kórház sebésze Chassaignac, a Med. Times levelezője szerint, nem régen bizonyoságot adá hideg vére s lélekjelenlétének mint műtő, de tegyük hozzá, egyszersmind gyengeségének is mint kórismere. A beteg ki erre alkalmat szolgáltatott egy dagban szenvedett, melyet ő állítólag csak 15 nappal kórházbai fölvétele előtt vett észre, s mely a csecsnyujtványtól az állkapca alsó széléig terjedt s be a garatürbe is szolgált, hullámzott, de nem lüktetett. A nyak mirigyei hasonlóképp dagadva voltak. Ch. önszenvi tályognak hitte s a garatüri részén kiüríteni akarta. A külső széle felé irányzott szúrás siker nélkül lévén, a belső rész felé ismételtetett. mire rögtön ütérés vér föcsösent ki. A hiba meg volt téve; Ch. ujját a beteg szájába vivén a vért közvetlen nyomással a sebre megállítani akarta; de az csak ömlött — s a beteg életének minden perczen vége lehetett. Akkor megkapván a fejütert a nyak külső oldalán azt a többi lágyrészekkel együtt ujjaival összeszorítá, a vérzés elállott s az ütér a szokott módon a szokatlan körülmények közt lekötöttet. A beteg él és üdül, a dag kissé engedett és keményebb. A műtét után közvetlen előállott hangtalanság csak 40 óráig tartott. (Med. Times.)

D. Cook igen dicséri az amerikai orvos Dr. Warren styp-tikus szerét belső vérzések ellen különösen vérköpés és méhvérzések minden nemei ellen. Áll ezen szer 3 drachm. kénsav, két drachm. terpetinszesz és ugyanannyi langból. A terpetin lassan vegyítették a savval, s az alkohol azután adatik hozzá. A szer bedugaszolt edényben tartatik. Az adag 40 csepp cukorral eldörzsölve egy csésze vízben; a második adagot egy órával az első után lehet adni, a harmadikat két órával a második után. (New-York Journ.)

— M. Latour egy aggasztó gyermekágyi hashártyalobnál a hasat collodiummal kenette be, s a beteg jobban lett és felgyógyult, ő a lobot csak az állati meleg helybeli felfokozódásának tartja, melynek fentartására a lég közvetlen behatása szükséges; ezt a collodiumréteg gátolja. (Union Méd.)

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban 1859-iki sept. 29—oktob. 5-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elboes.			Meghalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elme-kór.	Összeg
	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők				
Sept. 29-kén.	15	12	27	6	7	13	2	2	4	199	225	15	12	13	464
" 30-kán.	14	4	18	5	6	11	—	—	—	207	222	16	13	13	471
Okt. 1-jén.	13	8	21	15	12	27	2	—	2	205	220	14	11	13	463
" 2-kán.	7	8	15	7	5	12	—	—	—	206	224	13	10	13	466
" 3-kán.	7	6	13	21	12	33	—	2	2	192	217	12	9	14	444
" 4-kén.	14	5	19	6	7	13	—	—	—	200	218	10	8	14	450
" 5-kén.	5	8	13	10	9	19	1	—	1	193	213	12	10	15	443

A kórjárat a multhetihez hasonló, a légzési szervek hurutos bántalmi s a béltakárok mellett a váltóláz esetei elég gyakoriak.

Pályázatok.

Gömör megyében egy megyei főorvosi állomás 630 fr. u. p. évi díjjal betöltendő. A folyamodványok a bevezett tanulmányok, az elnyert akadémiai rang, a nyelvismeretek és eddigi szolgálat kimutatása mellett 15 nap alatt az illető hatóság útján a cs. k. helytartósági osztály elnökségénél Kassán nyújtandók be.

Kassa, szeptember 29-kén 1859.

A munkácsi cs. k. fenytő intézetnél rendszeresített házi orvosi állomásra 735 fr. u. p. évi díjjal pályázat hirdetetik. Az orvos az intézetnél alkalmazottakat és családjaikat is ingyen gyógyítani tartozik.

A folyamodók — kor, állapot, vallás, az elnyert akadémikus orvos tudori és sebész mesteri rang, továbbá a nyelvismeret, a netalán az intézet hivatalnokaival létező rokonság vagy sógorság, végre az eddigi állam-, megyei- vagy városi szolgálatról szóló bizonyítványokkal ellátott kérvényeiket az előjáró különben pedig a politikai hatóság útján f. év október 31-ig a kassai cs. k. helytartósági osztály elnökségénél nyujtsák be.

A cs. k. sopronyi helytartósági osztály f. év augusztus 31-ről 17667 sz. alatt kelt kibocsátványa általegy nyilvános gyógyszer-tár fölállítását Pacsán engedélyezte. A felállíthatási jogért folyamodók kellően fölszerelt kérvényeiket f. év november 15-ig a cs. k. megyei hatóságnál Zala-Egerszegen benyújtani köteleztetnek.

Szerkesztői levelezés.

F. S. urnak. A kukaczkok miket a fülfekélyedésben szenvedő gyermek fülében talált — a leírás szerint is itélve — csakugyan más semmi nem lehettek, mint a közönséges dongó légy pondrói, melyek a tisztátalan fülbe lerakott tojásokból kikelvén az érzékeny szervben jelentékeny fájdalmakat okoztak. Hasonlót gyakran tapasztalni különösen nyár idején állatok olytén sebeinél, melyeket ők könnyen meg nem védhetnek s nem nyalhatják — miért is rendszeren kolimazzal kenetnek be, valamint embereknel is, ha genyedő sebeik meleg időjárásnál szorgosan nem tisztítatnak.

K. úrnak. A lapunk 37. számába más lapokból átvett viszony elleni titkos szerhez nekünk ép oly kevéssé van bizodalunk mint önnek. Nem mintha gyógyszer nem fedezhetne föl bárki, de először a többi közt azért, mivel titokban tartatik s mi nem képzelhetünk oly szivtelen embert, ki midőn képes ez irtóztató bajon segíteni, gyógymódjával nyomorult módon nyereszkeskedni s ne sietne azt az egész világgal megismertetni; s másodsor mivel már az átvett cikik tulságos kifejezéseiből is, milyenek: „számtalanokat meggyógyított; egynek nyelve alatt rút hólyagokat vagdalt le“ stb. a tudatlanságot és nyegleséget napfényesen bizonyítják. — Sajnáljuk, hogy lapunkban szó is volt róla. — Az ön által említett gentiana cruciata ismert szer, de ép oly kevéssé specificus mint a többi.

Dr. K. T. urnak. Küldeményét megkaptuk s legközelebb közlendjük.

Kérelem.

A t. cz. orvos, sebész és gyógyszerész urak kegyes jóakarata ajánljuk feddhetlen jellemű Répáczky András orvos tudort, ki 18 évi szorgalmas működése után Dabason Pestmegyében szemevilágát tökéletesen és menthetlenül elveszté s az élet nélkülözhetlen szükségeiben szükölködvén felebaráti jószívűségökhöz segedelemért folyamodni kénytelen.

A szerkesztőség szívesen veendi át az adakozásokat, valamint közre is teendi az adakozók neveit e lap hasábjain.

Alulirt az adakozást 5 frtal u. p. nyitja meg.

Dr. Markusovszky Lajos.

 Az Orvosnövendék urak eltérőleg az eddigi szokástól la pjaik jövő három hónapi folyamatát is megrendelhetik az eddigi kedvező föltételek mellett.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. 50 kr. külföldön 5 fr. 50 kr. egész év 10 fr. 50 kr. A lapot külföldre küldve és fizetvények bérmentesen küldendők.

Hirdetések közléseinek soronként 14 új krert.

Megjelenik minden Vasárnap.
Megrendelhetni minden es. kir. posta-hivatalnál, a székhelyénél újtér 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat s kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Egy tanulmány a bujasenyvtan köréből. Korányi Frigyes tudortól. — Töredékek a nőkörgyógyászat köréből. Idom- és helyváltoztató kórok (Folyt.) Dr. Maizner J. — Gyógyszerismeri közlemények.
Tárca: Szeged szikós tavairól és légkörének nedvességi forrásairól éghajlati szempontból. Dr. Altstädter M. — Lapszemelvény. — A budapesti orvosgyűlés évi nagy gyűlése. — Vegyesek. — Pályázatok.

EGY TANULMÁNY A BUJASENYVTAN KÖRÉBŐL.

Dr. Korányi Frigyesről.

I.

A. S. földbirtokos Apagyról 34 éves, öt évtől óta nős, három gyermeke közül a legidősebb görvéllyes. Modora tartózkodó, csendes; kedélye nyomott volt mindig és nagyfokú ingerültségre képes; észtehetsége közepszerű, leginkább gazdálkodásra fordított; jelleme fukar, bigot. — Ismerőseinek már pár év óta feltűnt tekintetének növekedő bárgyúsága, gondolatmenetének és beszédének nehézkes lassúsága, mit hajlandók voltak adósságai (melyek vagyonához képest csekélyek) nyomasztó tudatának tulajdonítani. — Gyakran szenvedett főfájásban, kivált ha nyári melegeken mezőn foglalkozott; mély álmú, nagy étvágyú és rest bélműködésű volt.

Mult 1858-ik év végével tapasztaltatott először, hogy néha összefüggés nélkül beszél. Később göresök álltak elő, melyeket a beteg fúlasztó és halálfélelemmel járó érzésnek jellemzett s állítá hogy akkor jönnek elő ha éhséget érez, ha ennek rögtön elég nem tétetik, akkor ájuláshoz közeli érzés fogja elő, melyből ered a göres. — F. év januáriusban hozatott Nagy Kállóba, hol atyám Korányi Zébáld által szereltetvén, később tanács-rendeletileg általam is látogatottat s a következő állapotot mutatá:

A fej rendes alkatu, a csontdudorok mindenhol erősen kifejezettek, a nyilvarány szélei gerincszerűen emelkedtek, hajzat már régóta igen ritka, a fejbőr egészen rendes; a szemek valamennyire kiülők, a láttengelyek többé kevésbé párhuzamosak, láta rendes nagyságú, a szemgolyók mozdulatai lassúk, a tekintet félnék, ha beszél a beteg; szemeit többnyire lesüti. Az arcizmok kissé elernyedettek. Mellkas és hasszervek egészen rendesek; a kéz reszketeg, a járás lassu, tartás hajlott. Étvágy erős, székiürülés már néhány hónaptól óta igen tunya, vizelet rendes, nemi ösztön élénk. A test táplálata nem sokat csökkent egészséges korához képest. Az érverés többnyire feszült, kemény, 80—85 között változó.

A felfogás (perceptio) és érzés (sensatio) helyes, az ösz-

szvetetés (combinatio) lassu, az ítélet ott hol félelem vagy szégyen nem bénítja, lassu de miveltségi fokával egyező; akarata gyöngye, hajlamainak főiránya önzés.

Ittléte alatt gondoskodva levén arról, hogy mihelyt éhséget érez azonnal kielégíttessék, kiderült: hogy ezen elővigyázat dacára is előjönnek görcsei néha két napban egyszer, néha egy nap folytán is többször. Legnagyobb kifejlődésekben ezek következőleg folytak le: mint előjel néhány perczig nagy félelem, szorongás állott be, a beteg nyugtalanul néz körül és ha valakinek kezét megfoghatja, azt erősen kezeibe kapcsolja, arca fölvröszödik, nyakizmai megfeszülnek, a fej hátraszegül; a szív működés és érverés sebes — 120-ig — és erőssé válik, a nyak és arcz véreirei megtelnek, a szemek belövelődnek, a halánték üterek erősen vernek; nyelési mozgások állanak be, a légzés időnkint fuldoklási zajjal jár, szakadozott hangokban kifejezett halálfélelem, a test és kivált a végtagok lökődő rángásával; négy-öt percz múlva izzadság áll be s a tünetmények egyenkint enyésznek, az érverés szaporasága még azon túl is néhány perczig megmarad. Az öntudat zavaratlan az egész roham alatt, ha a betegnek vizet nyujtanak ezt lenyelni, bár kissé nehezen. Beteg a roham után nem nagyon fáradt.

Az objektív tünetmények összegét egybevetvén: azokat a gerinczagy mozgatag részének időszaki izgultságára kellett visszavinni. Ezen izgultság okát magának a hátgerincznek vagy gerinczagnak változásában keresni, semmi sem jogosított fel; valamivel több gyanut kelthetett az agy működésének egyirányos lehangoltsága, azonban a beteg egyénisége kétségesebbé tevé ezen működési zavarok értékét, sem hogy kórismeit és gyógytervi alapul szolgálhattak volna. A többi szervek közül egyedül a gyomor idegfonata mutatott oly érzékenységet, mely a központi izgatás föltételezőjéül lehetett tekintendő, azonban kiderült, hogy azon érzékenység elhárítása mit sem változtatott a rohamokon. A beteg koránál, testalkatánál fogva még legelfogadhatóbbnak látszott a kóralkatot az alhasi pangások tág körével hozni összefüggésbe, és az alakot magát — egyelőre — a hystéria engedékeny rovatába sorozni.

Hashajtó középsók, kinal, horgany, gyökönke — valeriana, — búzaszat — asa foetida — mintegy három hétig használtattak siker nélkül. Ez idő elteltével elszórt zsirtüszeg, söt kisebb kelések is mutatkoztak,

egyidejűleg görseai ritkábban és kisebb fokban jöven; haza utazott s pár nap múlva más orvoshoz folyamodott, ki püllnai vizet és hideg vízzeli mosdásokat rendelt; a püllnai víz naponkint többször meghajtotta a beteget, bőrén pedig kelés kelést váltott föl, a beteg egyre növekedő javulása mellett; martius közepén beteggel összejövén értesülénk, hogy görseai egészen elmaradtak; az értelem változatlanul maradt mint volt, midőn általunk szereltetett. Igen föltűnt beszélgetésünk alatt, hogy a számok viszonyításában egyáltalában nem találja föl magát, s hogy igen feledékeny.

Április 1-én este 8 órakor beteg esendesen ült egy pamlagon, egyszerre minden ok nélkül panaszkodni kezdett, hogy szemei sötétülnek, pár perc múlva egy tökéletes nehézkóros roham állott be, — az öntudat elvesztésével, a roham mintegy félóráig tartott, utána a beteg szótlán és akaratlan maradt. — A másnap hívott orvos nadályokat, hideg borogatásokat és édes higanyt hashajtó adagban rendelt.

Ápril 2-án és 3-án a beteg kezdett beszélni egészen összefüggés nélkül, egész éjjel ugatott és bögött, nem aludt semmit, szék és vizelet öntudatlanul mentek alá.

Ápril 4-én hívtam ismét a beteghez, állapota következő volt: a test kiaszott, arczbőre halvány kékes, szemek mérsékelve belövelvék, arcvonások igen elernyedve, ajkak szárazak, nyelv félszáraz, szélein vörös, légzés csendes, nyakizmok feszültek, úgy szinte a hátnak nyújtó izmai is, a végtagok nehezen behajthatók, behajtatván lassan és nehezen nyújtja ki, hanyattfekvés. Szívverése gyors és gyenge, a szivhangok tiszták, rendesek; érverés kicsiny, könnyen elnyomható, szaporasága változik 95 s 120 között; a has igen beesett, hasfalak feszeseek, teknőszerű bevájultak, a hasbőr kivált jobb oldalt csak igen gyöngén is érintetvén, a hasizmok azon perczen hathatósan összerántattak. Beteg a hozzáintézett kérdésekre többnyire nevetve felelt, keveset beszélt halottakról, temetésről, katonákról, egerek, patkányokról stb. kezével egyre csipkedő ágyneműt, ha valaki hozzáközeledik kezeit megkapja, ézel nélkül ide oda vongálja, de elbocsátani egész erő megfeszítéssel vonakodik. Csaknem minden 10—15 perczen görseai állnak be, melyek alatt a hát és nyak még jobban megfeszül, az alsó végtagok megmerednek, és zökkenve kinyújtatnak, a karok behajtott helyzetben rángattatnak, ezen rohamok alatt a láta mozgékonyasága megmarad, és az öntudatnak is némely jelei kivehetők.

Beteg az első epileptikus roham óta semmitsem eszik, gyógyszerreit is nehezen veszi és gyakran kiköpi, teljes álomtalanság. — Ha észlelésünk fentebb leírt első időszakában a kórtüneteknek a gerinczagy mozgató részének időszaki izgultságára kellett vissza vitetniök és már akkor ok létezett arra, hogy kiinduló pontul magát az agyat gyanúsítsuk: úgy most midőn az észtehetségek teljes megsemmisülése, az ideges visszahajlás (reflexio) kitünő foka, az izomrendszer nagy részének meredt állapota, ennek folytán a has teknőszerű bevájultsága, a görseai részint ránggöresös részint ezt megközelítő jelleme előttünk álltak; nem lehetett tovább haboznunk a betegség félszkeül magát az agyat tüzni ki, és a megelőző hysterikus kóralakot a kór kifejlésében csak mint időszakot jellemeznünk.

Visszamenvén továbbá a betegség kifejlődési módjára, mely több évek előtt a lelki működéseknek alig feltűnő lankadságával, az agynak a zavaró ha-

tányok iránti nagyobb fogékonyaságától kisérve kezdődött, mely miután az észmüködések némelykori megszakítását eredményezte, egy későbbi másodíknak nevezhető időszakban már részint az érző idegekre történő behatások folytán, részint ilyenek kimutathatása nélkül görseai különölte magát, és végre egy rövid látszólagos szünet után harmadik legkifejlettebb fokát ránggöresökben és a lélekmüködések teljes fölfüggesztésében érte el; utalva voltunk az agyban a táplálati viszonyoknak oly rendellenességét venni föl, mely eleinte kis, későbbben mindig nagyobb körben, egyrészt az agy-rostozat rendjét szakította meg, másrészt a meg nem szakítottakban izgultságra való hajlamot vagy az izgultságot magát idézte elő, szóval egy képletet, mely vagy nőni vagy körében másodlagos folyamatokat előidézni képes.

A kórhatározat ezen pontjához elérvén folytatólag következő kérdések merültek föl.

Lehet-e meghatározni, mely része szenved az agygyurmának?

A föltételezett képlet magában az agygyurmában vagy annak borítékaiban vette-e eredetét?

A képletek mely osztályához sorozandó ez? — Kérdések, melyekre csak megközelítőleg kielégítő választ is adni, fájdalom! a tudomány legtöbb esetben képtelen, daczára a kórbonecztan óriási haladásának, daczára Magendie, Flourens, Chassaignac, Rokitsanszky, Virchow, Leubuscher, Türck, Leberr stb. lángésszel és szorgalommal párosult igyekezetöknek.

Az első kérdésre nézve valószínűnek látszott, hogy miután a baj hosszú idő alatti kifejlése és azon körülmény mellett, hogy bár a lélekmüködések és mozgatagság (Motilität) terén nagy fokulag kifejlett rendtelenségek voltak jelen, mégis az agy alapján eredő vagy útjokat vevő idegszálak területén szélhüddési tünetek nem voltak észlelhetők: ennél fogva az agy alapját bántalmatlannak lehet fölvenni.

Szinte kevés valószínűséggel bír a kis agy bántalmazottsága, a melynek gyakoribb tünetnyei: erős gyakran félbehagyó a nyakszirttájra központosuló fejfájás, félszélhüddések — hemiplegiae — a rángásoknak egyes tagokra korlátozottsága, hányás, stb. mindezek esetünkben hiányoztak, s habár az élénk nemi ösztön még újabb időben Wunderlich által az agyacs bántalmak jellemző tünetei közé soroztatik, de más tekintélyek mind Burdach, Andral, Longet ezt nagyon kétlik.

A fájdalmak csaknem teljes hiánya valószínűlenné teszi a nyultagy, Varol hidja, az agyacs szárai, négy iker és csikolt testek érdekelttségét, melyek az elfogadott tapasztalatok folytán az agynak legérzékenyebb részei, s így kizárólagosan is odavezetteténk, hogy a baj félszkeül az agy félgömböit tekintsük, a melynek bántalmái csakugyan tapasztalatszerűen leggyakrabban járnak a lélekmüködések zavarával, és epileptikus görseai. Hogy a bajnak ily helyeztetése mellett miképen jöttek létre a korábban elkülönözött álló hysterikushoz hasonló kórjelek, annak csak valamennyire is értékes megfajtását adni képesek nem vagyunk.

A második kérdésre nézve a koponya csontok bántalma ellen azon nemleges körülmény szólt, hogy sem kívülről tapintható dag, sem az ezen csontok bántalmait kísérsni szokott éles fájdalmak nem voltak észlelhetők. Valjon az agy-hártyák voltak-e vagy nem a kiindulási pont? a fölfogható tünetenyekből következtetni nem lehetett.

(Folytatása következik.)

TÖREDÉKEK A NŐKÓRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

Semmelweis J. tanár nyilvános előadásai és Scanzoni „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. Maizner János szülészeti tanár Kolozsvártt.

Idom- és helyváltozati kórok.

Folytatás.

Kórjelvtan (symptomatologia).

A méhiszam vagy lassankint fejlődik ki egy már előbb jelenvolt méhsúlyedésből; vagy pedig rögtön áll elő a betegre ható külső vagy belső kártékony befolyások következtében.

Az előbbi esetben hosszabb ideig, u. m. hónapok vagy évekig is folyvást egy a keresztitajoni kellemetlen húzási érzelmről panaszkodnak a betegek, mely mindkét lágyéktájra is elterjed; — továbbá vagy folytontartó, vagy csak időszakonként föllépő lefelé való nyomás és erőtetés áll be ép úgy, mintha valamely nagyobb test akarna a szeméremhasadékon át kinyomulni. Igen gyakorta kellemetlen vizelési ösztön, vizeletürítési nehézségek, továbbá makacs székrekedések szoktak kinozni az e bajban sinlőket. Ezen tünetenyek különösen azon időben majdnem elviselhetlenekké lesznek, midőn a méh — a hószámmal társulni szokott vértorlódás következtében megduzzad, nagyobbá és súlyosabbá válik. A legtöbb esetben az emésztési szervekben együttérzési tünetek lépnek fel, u. m. kellemetlen nyomás és feszülés a gyomortájon, éles fájdalmak (gyomorzsába-cardialgia), a belek szélkóros puffadásai stb. Az emésztés eme zavarai korábban későbbben tökéletlen vérképzést hoznak létre, mely az idegrendszer működési rendtelenségeiben (minők a méhkór-hysteria legkülönfélébb tünetei) nyilvánul.

Miután a főlebb vázolt tünetek bizonyos ideig tartottak, külső vagy belső behatás következtében egy eleinte diónagyságú, érintésre fájdalmas, közönségesen a hüvely mellső fala által képezett gömbölyű vagy tojásdad dag mutatkozik a szeméremhasadékban, mely olykor igen gyorsan, azaz néhány heti idő alatt észrevehetőleg nagyobbodik; a dag ezen nagyobbodásával párhuzamban annak tömege egyre keményebb és tömöttebbé lesz; mire aztán vizsgálatközben a méhnyakot a külső ivarszervek előtt találhatni. Ha ilyenkor célszerű segély alkalmazása elmulasztatik; vagy a beteg nő nehezebb — a hassajtó működését szerfelett igénybe vevő munkákat végezni kényszerül, akkor a méh a hüvelylyel egyetemben a szeméremhasadékon át mindig mélyebb — és mélyebbre nyomul; és ha falai már tetemesben megvastagodtak volna, úgy a külső ivarszervek előtt lógó ökölyi daganatot mutat.

A daganat ujjali mérsékelt nyomás közben téztás tapintatúnak éreztetik; erősebb nyomásra azonban a daganat közepében fekvő kemény méhállományt fellelhetni. — Észlelhetni továbbá, hogy a daganat mekkorása 24 óra tartama alatt többször nagyobb lesz; s különösen mellső környén kevésbé feszesnek, sőt olykor hullámnak érezhető; ezen utóbbi tünetenyekből majdnem teljes biztossággal arra következtetni, hogy a húgyhólyag feneké és hátsó fala (a húgyhólyagnak a

méhveli szoros összeköttetésénél fogva) hát- és lefelé olyképen tért ki helyéből, hogy annak egy része a hüvely mellső fala által létesült, s a külső ivarszervek előtt fekvő tömlőben található. Ezen körülmények között a vizelet kiürítése rendszeren sok nehézséggel jár; s némely esetekben csak úgy lehetséges annak kiürítése, ha a külső ivarszervek előtt fekvő daganatot a beteg ujjainak segélyével a medenczébe visszatéríti, s ott egy ideig helyben tartja. A hólyagfalnak a hólyagnak mögötti része időjártaival lefelé tekint, és tasakszerűleg kiöblösül; — s miután ezen öblözet a húgyhólyag kifolyási nyílásán alól helyeztetik, a húgy mind ki nem folyhatván meggyülekezik, elbomlik, s izgatólag hat a takhártyára. Ezen izgatottság a húgycsőre, és a hólyagnak még eddig szabad takhártya részletére folytatódván, ezen részek lobjaira ad alkalmat.

A húgyhólyagnak egyidejű, helyéből kitérését teljes bizonyossággal felismerhetni következő eljárás által: egy erős görbületű férfi húgycsapot (catheter) akként iparkodunk vezetni a húgycsőn keresztül a hólyagba, hogy homorulata felfelé nézzen; ily eljárás közben rendszeren akadályra bukkanunk; ellenben ha e húgycsapot le- és hátfelé tekintő homorulatával visszük be, a húgycsap hegye a külső ivarszervek előtt fekvő daganat mellső környékének egy bizonyos helyén tisztán érezhető lesz.

Ha a hüvely hátsó fala szinte mélyen előesett, akkor a végbél mellső fala le- és mellfelé vongáltatik, mialtal a végbél alsó részletének, mely t. i. a 3-ik zárizom felett helyeztetik, kitágulása idéztetik elő, mit a végbélbe bevitt mutató ujj segélyével igen könnyen felismerhetni; vagy pedig a hüvelyen keresztül intézett vizsgálat közben a végbél alsó részletében kemény, kolonczos, a hüvely hátsó falat előretoló bélsártömeget találunk.

Gyakran megesik, hogy a méhiszamhoz végbéliszam is társul; ezen eset nagyobbára csak igen koros asszonyoknál szokott előfordulni, hol a medencezeürt kitöltő zsirtömegnek rendszeren bekövetkező sorvadása (t. i. vénkorban) a pólyák és zárizmok elpetyhüdését, s egyszersmind a végbél alsó részletének előrecsusszanását is elősegíti.

A szeméremhasadék előtt fekvő daganat rendszeren rózsapiros színezetű; ha azonban a baj már hosszabb idő óta van jelen, úgy színe kékessé válik; ha pedig a küllég hatásának hosszabb ideig ki volt téve, feltűnőleg száraz, s takhártyája majdnem pergamenszerű lesz. A daganat legalsó részét a méhnyak képezi, melynek belfőlszine a már főlebb vázolt módon ki van fordulva úgy, hogy a méhürbe vezető nyílás körül egy, — olykor 1—1½ hüv. átmérőjű, élénk vörös színű, és sikos föllete által élesen határolt kört találhatni.

Ha a méh hosszú ideig a külső ivarszervek előtt feküdt, s ha a küllevégő befolyásának, továbbá a zombok belfőlszínéhez, és a ruhaneműekhez surlódásnak, s a daganaton végig ömlő vizelettel megnedvesülésnek van kitéve, akkor ezen ártalmas befolyások a daganat egész területének gyuladását, sőt fekélyedését (különösen a méhnyak kifelé türemlett takhártyáján) okozhatják; s hogyha ezen állapot elhanyagoltatik, vagy célszerűtlenül kezeltek, akkor a hüvely, vagy a méh egyes részeinek üszkösödése léphet fel.

A küszamodott méh takhártyája majdnem mindenkor túlzón bő elválasztás széke, mit egy genyemű, olykor bűzös és edző váladéknak többé kevésbé bő kifolyásából ismerhetni meg.

A méhiszam rendszeren hószámi zavarokat szokott előidézni. Ezen zavarok a méh falainak erősebb betömülése mellett vagy szerfelett csekély havitisztulás, vagy teljes hószámihiány (amenorrhoea) képében mutatkoznak; — a méh állományának és takhártyájának jelentékenyebb fellazulása, és a medence edényeiben vérpangás mellett pedig bő, s szokatlannul gyakran visszatérő havitisztulás, vagy valódi méhvérzés szokott mutatkozni.

A méhiszamat kísérsni szokott szöveti betegségei a méhfalzatoknak, a méhüri takhártya idült takára, mely a méhkürtökre is elterjed, valamint a petefészkeknek helyükbéli kitérése okai azon körülménynek, hogy sok méhiszam-

ban sínló nők a fogamzásra képtelenek; ezzel ellenkezőleg az is tapasztaltatott: hogy a méh és függelékeinek imént említett rendellenességei hiánya mellett a méh mély állása, valamint a méhnyakür tátongása az ondónak a méhüregbei bejuthatását, s ennél fogva a fogamzást is elősegíti.

Ha a méhiszam rögtön támad, a mint ez olykor nehéz terhek emelésénél, vagy hevesebb köhögési rohamoknál, vagy széketétel közbeni szokatlan nagy erőködésnél stb. szokott történni, akkor a méhnek ezen rögtöni helyváltozása rendszeren igen heves, — a kereszt, — s mindkét lágyéktájon érezhető fájdalmak, — s többé kevésbé szembeötlő ideges tünetek, u. m. ájulások, erős hányás, s heves gyomor-fájdalmak stb. kíséretében szokott fellépni. Az is megesik olykor, hogy a méhet a medenczéhez erősítő hashártya-kettőzetek rögtöni s nagyfokú vongáltatása hashártyalobot eredményez, mely lázas izgatottság, s nagymennyiségű izzadmány-képlődés által az életet nem kis mértékben képes veszélyeztetni.

K ó r - o k t a n (aetiologia). A méhiszam leggyakoribb oka a méhet helyzetében rögzítő készülétek elpetyhűdésében rejlik; ezen elpetyhűdést lényegesen előmozdítják a medenczében fészkelő szerveknek a terhesség következtében beálló helyzeti és szöveti változásai. Ezen idő alatt a méh görgeteg szálagai mód felett megnyúlnak, ugyszinte a méhtől a medenczefalához menő mellső, — oldalsó-, és hátsó hashártyaredők szerfelett kinyújtatnak s meghosszabbodnak; — a hüvelyfalainak a terhesség alatt kezdődő, és a szülés folyamán közben legmagasb fokra hágott kinyújtását és vongáltatását szintén nem szabad feledni. Ezen változások sok esetben lehetlenné teszik, hogy ezen részek a gyermekágy tartama alatt eredeti állapotukba visszatérhessenek; minél fogva megtörténhetik: hogy ha bár a méh a gyermekágyi folyam bevégeztével eredeti nagyságát visszanyerte is; mégis a meghúzódott s annál fogva ellazult szálagokban, — továbbá az eredeti zsongját (tonus) vesztett hüvelyboltozatban elegendő támaszt nem bír arra nézve, hogy a méh rendes helyzetében megmaradjon. Ha most egy más, a méhet lefelé toló kártékony erőszak működik, akkor a méh az engedékeny hüvely boltozatot maga előtt letolja, s a medenczekenet felé mindig mélyebb és mélyebbre ereszkedik; — a méh ezen süllyedésére egy egyszeri szülés is már alkalmul szolgálhat. A dolog természetében fekszik az: hogy ismételt, különösen sűrűn egymásra következő születek ezen veszélyt csak növelik, mely igen magas fokra hághat, hogyha a gyermekágyas oly időben, midőn még méhe (mely ekkorig még nem húzóhatott kellőleg össze) nagyobb és nehezebb házi dolgait, — melyek a hassajtó folytonos és erőlyes működését igénylik, — végezni kényszerül; vagy ha szoros fűzés által a has zsigereit erőszakosan a medenczeüreg felé nyomja; vagy ha étrendi kihágás által ezen előkészítő okokhoz még alkalmi ok is járul.

Mindezekből kitetszik: miért oly gyakori baj a méhiszam szegény, mostoha körülmények között tengő, s a gyermekágy alatt czéliránytalan életmódot követni kényszerült nőknél; — míg a vagyonos osztályok asszonyainál ritkábban fordul elő.

Egy más, a méhiszam támadásának kedvező körülmény a szülés következtében létrejött s tökéletlenül gyógyult gátzakadásokban rejlik. Ha ezen szakadások nagyobb kiterjedésűek, akkor a hüvely hátsó fala támaszát annyira elveszti, mikép annak alsó részlete akkor könnyen kiléphet a szeméremhasadékból; — ez aztán a hüvelyboltozat hátsó részletére, s közvetve a méhre is vongálólag hat, melynek alsó környe hátra irányult állást vesz fel, felső környe pedig mellfelé dül akként, hogy a méhnek a hasüreg felé tekintő hátsó felszíne a felülről aláfelé működő nyomást most nagyobb területen kénytelen felfogni, melynek ellenállni nem is bír; — ennek következtében a méh fenéke mindig jobban és jobban mell-, és lefelé nyomatik, azaz előre dül; — ezen előredülés szükségképi következménye az: hogy a méhet a medence hátsó falához korlátozó hashártyaredők (kettőzetek) folyton és mindig erősebben nyújtatnak; — végre az előredült méhfenék a hüvelyboltozat mellső körületét, s ezzel együtt a hólyag hátsó falát mindig lejjebb tolja. A méh lassankint minden támpontját

elveszti a medenczében; ennél fogva nem igen lesz feltűnő: hogy a gátzakadás létrejötte után hosszabb rövidebb idő múlva a méh alsó részlete a szeméremhasadékból előre búvik.

A hügyhólyag némely esetekben, — hol t. i. a vizelet hosszú ideig visszatartatik (miáltal a vizelet a hólyagban nagy mennyiségben meggyülvén, azt módfelett kifeszíti és tágítja), ha egyidejűleg a hüvely mellső fala rugékonyságát elvesztette, méhiszam támadását elősegíti azáltal: hogy a tölt s tetemesen feszes hólyagfenék a hüvely mellső falát egyrészt letolja; másrészt pedig a mellső hüvelyfalat a hólyag, és az aláfelé nyomuló méh újolag vongálja. Ilyenmő esetekben a méhiszamat rendszeren a hüvely mellső falának többé kevésbé tökéletes süllyedése szokta megelőzni.

Ezen előrebocsátott taglalásokból eléggé kiviláglik: mikép az említett előkészítő okbeli mozzanatok maguk is elegendők arra, hogy a méhiszam lassanként létrejöhessen. Azonban ezen mozzanatok hatásait gyakran lényegesen elősegítik a velük társulni szokott alkalmi okok. Idetartoznak: különféle az altestreható sérelmek (trauma) u. m. ütések, dőlések, lökések, heves rázkódások farrá zuhanás következtében, ugyszinte erősebb és rögtöni megfeszítései a hassajtónak nehéz testek emelésénél, terhek hordásánál, heves köhögési rohamok, hosszabb ideig tartó székrekedések után a bélsárnak erőszakos kiürítési kísérlete stb. Ezek mind összevéve annyiban egyeznek meg véghatásukban, hogy általuk a méh többé kevésbé rögtön és erőszakosan a medence kimenet felé tolatik.

Elkülönző kórisme (differentialis diagnostica). A méhiszam oly tisztán határozott jellegekkel bíró bántalom, mikép azt szorgos vizsgálat után más női bajokkal fölcserélni majdnem lehetetlen. Azon bántalmak, melyekkel a méhiszam néha mégis összetéveszthető, következők, u. m. a hüvelyes rész túltengése (hypertrophia port. vaginalis), rostos pöfetegek (polypi uteri fibrosi) s végül a méh kitüremlése (inversio uteri).

Most tehát ezeket tárgyalandjuk röviden.

a) A hüvelyes rész túltengése (hypertroph. port. vagin.) a méhelőeséstől abban különbözik: hogy amaz vissza nem helyezhető, rendszeren igen kemény tapintatu, és hogy azt a hüvely falainak helyváltoztatásai nem kísérik; továbbá vizsgáló ujjal a meghosszabbult hüvelyes rész mellett magasra felhatolhatunk a nélkül, hogy a hüvelyboltozatot (könnyen) elérhetnénk; — azonkívül a végbélen keresztül végbevitt vizsgálatnál a rendes helyzetében létező méhtestre akadunk; — továbbá, minthogy a méhnyaknak csak valamivel nagyobb fokú túltengése a méh felső környének — idült tömülés (infaretus chron.) által okozott — nagyobbodásával jár, a méhet a fanizület felett a hasfalakon keresztül kitapinthatni.

b) Rostos pöfetegektől (polypi uteri fibr.) abban különbözik a méhiszam: hogy a pöfeteg keményebb szövetű, síma és egyarányos felületű; továbbá, hogy a daganat alsó környén a méhszáj nyílását nem találhatni; de ha a daganat mellett ujjunkat felvisszük, úgy találjuk, hogy a méhszáj a daganat kocsányát körülveszi; a hüvely falainak helyváltoztatása itt is hiányzik.

c) A méh kitüremlésétől (inversio uteri) azáltal különbözik az előesés: hogy ennél az ivarszerveken kívül fekvő daganat alsó környén a méhszájt találjuk; — míg a kitüremlésnél a méhszáj szélei (ajkai) a dag kocsányát körülövedzik; s az belül a medenczében helyeztetik.

Kórlefolyás és jóslat (decursus morbi et prognosis).

A méhiszam rendszeren oly bántalom, mely bár magában véve nem életveszélyes, mindamellét közönségesen gyógyíthatatlan, s a bántalmazott nőknek sok alkalmatlanságot és keletlenlenséget okoz; — azonkívül, ha elhanyagolatik, vagy czélszerűtlenül kezeltek, egyre növekedik, s a közelebb vagy távolabb fekvő szervek életi működéseinek zavarai mellett az egészséget előbb utóbb aláadni képes.

Ily viszonyok között a szeméremrészek előtt fekvő, — eleinte csak diónagyságu daganat annyira növekedik, mikép mekkorasága egy férfi öklével vetekedik; az eredeti bajhoz

időjárával a húgyhólyag hátsó, — és a végbél mellső falának helyükből kitérése szegődik; — a végbél izomrétegének elpetyhülésében később a végbél zárizma is részt vesz úgy, hogy belőle lassankint végbéliszam (prolapsus ani) is fejlődhetik. A méh által, annak görgeteg szálágaira gyakorlott vongáltatás következtében némely esetekben a lágyéksatornák kitágulása, mire aztán egy- vagy mindkét oldali lágyéksérvek támadhatnak. Bizonyos továbbá az: hogy a szövetek egyetemes ellazulása némely nőknél a méhizom támadásának előkészítő mozzanatául szolgál; mely általános elpetyhülés aztán has- és köldöksérvek támadását lényegesen elősegíti.

A káros befolyás, mit a szóban forgó bántalom az egész szervezetre gyakorol, főntebb a bántalmat jellegző tünetek válaszában adatott elő.

Néha, azonban igen ritkán, maga a természet is képes e baj tökéletes gyógyulását eszközölni. Ezen természeti gyógyulás két úton történhetik, t. i. a) vagy úgy hogyha a gyermekágyi folyam alatt fellépő hashártyalobok nyomán képződött izzadmányok a méhet a magasabban fekvő has- és medenczefalához erősítik; — vagy b) ha gyermekágyi hüvelylob (colpitis puerperalis) következtében a hüvelynek — jelentékeny, s heges behúzóadások által föltételezett szűkülete jó létre.

Azon eseteket észszerűleg nem lehet a természeti gyógyuláshoz sorolni, hol a méhizom kemény, — s a hüvelyt izgató méhkoszorúknak hosszú ideigi használata által gyógyult meg; — minthogy itt a gyógyulás a hüvely falainak fekélyedő, s heges szűkületekkel végződő lobok útján történik.

A mi ezen baj elhárítását célzó gyógyszerek és műtői segély sikerét illeti, arról bővebben értekezendünk a következő cikkekben.

(Folyt. következik.)

GYÓGYSZERISMEI KÖZLEMÉNYEK.

Körösbogarak (Cantharides).

Hasonnevei: Meloe vesicatorius L. Lytta vesicatoria Fabric. Cantharis vesicatorius Latreille. Muscae hispanicae. — Spanische Fliegen oder Mücken, Spanische Pflasterkäfer, Blasenzieher, Canthariden.

A közönséges körösbogár Europa melegebb tartományai-ban jön elő, névszerint Spanyol-, Portugal-, Olasz-, Magyar-, Oláhországban, meleg nyarakon gyakran Németországban, sőt néha magasabban észak felé Svéd-, Oroszországban és Szibériában is nagy mennyiségben találhatók.

Az olajfafélék — oleinae — és szulákfélék — caprifoliaceae — természetes családjához tartozó fákon és cserjéken, névszerint a körösfán — fraxinus excelsior — fagyalfán — ligustrum vulgare — orgonafán — syringa vulgaris — és bodzafán él, néha azonban tölgyfán, afonyán és nyárfán is találhatók; bizonyos időkben néha nagyobb seregben vándorol az északi tájak felé, a hol aztán forró nyári hónapokban a nevezett fákat rajként meglepven szinte összegyűjtetik.

Összegyűjtésük nap feljötte előtt legjobban eszközölhető, mert akkor a fán mint a méhraj egy csomóban ül s rázás által könnyen leesik. Ekkor üvegebe zárva vagy száritó kemencze, vagy forró víz melegének tétetik ki, vagy néhány csepp eczetsavat, vagy égényt — aether — vagy terpetin olajat, vagy légekőneget — ammonia — öntenek közéjük s így öletnek meg. Kén- vagy eczet-borlél gőzével leölni őket kevésbé célszerű. Legcélszerűbb volna őket nagy tömegben azonnal bőrsákba tenni, a hol is saját erős kigőzölésük által maguktól vesznének el, ekkor vagy napon vagy száritó kemenczén addig száritni, míg egészen porrá dörzsölthetnének. Száritás által súlyokból 50%-it veszítenek. Száritásuknak gyorsan és úgy kell történni, hogy lehetőleg egészen maradjanak aranyzöld kinézéssel, a nagyon apróra töredeztettek és elporultak elvetendők.

Sajátságai: Testük 5—10 vonalnyi hosszú, és 1½—3 vonalnyi széles. A csaknem négyszögesen szívalakú fej finoman pontozott, és aranyzöld bolyhos szőrrel ellátott. Homlokuk lapos és bóltozott, fejbúbjuk közepén mély hosszúsági barázdával van ellátva. Két nagy szemük hosszús, tojásdad, lapos, sima, sötétbarna, melyek előtt két fekete fonalalaku tap van helyezve, melyeknek 11 tagozata közül az első tölesér-buzogány alakú, zöld és finoman szőrözött, a második kerekded és legkisebb, a harmadik rövidebb mint az első, és az utolsó hengerded-kúpalaku, kissé görbült és hegyén megvastagodott. Mellük csaknem négyszögű, finoman pontozott, aranyzöld, fehéres bolyhos. Világos paizsocszkája háromszögű, aranyos-zöld, két hosszúsági benyomattal ellátott. A 8 gyűrűből álló utótest felsőlapja kékes-zöld. A keskeny, csaknem egyenlő szélességű, végén tompán kikerekített, vékony hajlékony szárnyfedelek a testnél valamivel hosszabbak, 2 finom hosszúsági bordával ellátva, igen finoman és hálószerűen redőzöttek, fénylők, arany és réz-színbe játszó zöld színűek, alól mint szinte keresztül nézve barnák. Az alatta fekvő szárnyak vékonyak, átlátszók, világos barnák, érrel ellátottak. A mellrészebe 3 osztályban párosan izesülő 6 végtagjuk igen hosszú és vékony, fekete, finoman szőrözött, az első közülök 5, az utóbbiak ketten 4 tagúak. Lábszáruk alsó vége a hímeknél egy, a nőknél két tövissel van ellátva. Testük puha, a nőknél legszélesebb, az utóbbiaknál, melyek a hímeknél nagyobbak a segg közelében két tagolt, farkszerű függelék található.

A körösbogarak különösen nagyobb mennyiségben sajátosságos kellemetlen undorító szagúak, annyira hogy a szabadban erről meglehet tudni közellétüket, izúk égető csipős. Más rovarok által, minők a Ptinus fur, Anthrenus muscorum, atkák — acari — sb. által összeőröltetnek. Igen jól kiszáritva, jól bezárt szűknyakú üvegedényben, melyet bizonyos ideig forró víz melegének tettek ki, leghosszabban tartja magát.

Alkatrészei Robiquet szerint: Cantharidin, zöld merő zsír; sárga folyó zsír; húgysav; eczetsav; sárga, vízben és borlangban olvadó állomány; fekete, borlangban olvadatlan állomány; terimbeles sejtes szövet; vilsavas méz és keserűföld. A camphoridákkal hasonlószerű, apró csillámszerű pikkelyekben jégedző cantharidin a rovarnak különösen belső puha részeiben jön elő. Gössmann szerint a körösbogarak zsirja savas faggyusavas, pálmavas, olajsavas zsirélegetből (aus saurem stearinsäuren, palmitinsäuren und elainsäuren Lipyloxid) áll. Zöld színe valószínűleg a levélzöldtől származik.

Fölcsérélhetni: Lytta Gigas, syriaca, atomaria, violacea, vittata, caraganae, marginata, atrata, cinerea, ruficeps. Cetonia aurata, Carabus auratus, Mylabris Sidae, cichorei, variabilis Ononis, Füsselini, fasciato-punctata, pustulata, smaragdina. Chrysomela factuosa. Cerambix moschatus rovarokkal, melylyektől azonban az ezekre nem, de csakis a körösbogárra illő fentebbi leírás által bizton megkülönböztethető.

Kereskedésbe leginkább Bécsből, Pestről, Brodyból, Pétervárról s más tengeremléki helyekről kerülnek. Az orosz, olasz és magyar körösbogarak száritva, az oláhországiak ellenben sózva jönnek kereskedésbe. Középnémetországba ez utóbbiak ritkán kerülnek. Körülbelül 6 évvel ezelőtt a hamburgi piacra kínai körösbogarak — Mylabris cichorei — kerültek, melyek kinézésre nézve az európaiaktól lényegesen különböznek. Szárnyfödelük ugyanis sötétsárga és fekete foltozott, testük kevésbé karcos. Kevesebb Cantharidint is tartalmaznak.

Készítményei: Azonkívül hogy a rovar, úgy a mint van egészben műtermi, egy festvény és három hólyaghuzó készítésére használtatik s ezek a körösbogár festvény — tinctura cantharidum — a körösbogár és fűtej tapaszok — emplastrum cantharidum és euphorbii s a hólyaghuzó tafota — taffetas vesicans.

Káta Gábor.

T Á R C Z A.

Szeged szikós tavairól és légkörének nedvességi forrásairól éghajlati szempontból.

Dr. Altstädter Mór.

(Vége.)

Rajta voltunk a Szeged közelében található nagyobb szikós tavakat önszemlélet által megismerni; a fenn említett Nagy szikós, Ósze szike, Makra szike és Madarásztó vizét minőségileg vegyibontottuk; és többszöri próbák után következő eredményeket nyertünk, melyeket közös jellemüknél fogva itt egybefoglalva adunk.

Színre nézve Nagy szikós és Makra majdnem egészen fehér, Ósze szike sárgás és Madarásztó borszinű sárga; mind a négy tiszta, és átlátszó; visszhatásuk lúgos (alkalisch) leginkább azonban Nagy szikósban és Ószeszikében; ize mind a négynek sóslúgos és itt is legfeltűnőbb az említettekénél; savval pezsegnek, állás által nem zavaródnak. Mészéleg, több módszer szerint keresve, egyben sem találtatott, valamint haméleg sem; de feltűnően mind a négyben: kénsav, halvány (Chlor) szikéleg és keseréleg; itt is a visszahatás ezen alkotrészek legnagyobb mennyiségét a Nagy szikósi vízben és azután az Ószeszikében mutatta; mésvíz hozzáadva a Nagyszikós és Ósze vízéhez zavaródat okozott, mely ugyanezen vizek nagyobb mennyiségének hozzáadása által többé átlátszó nem lett; szabad szénsav, vilsav, légsav, (Salpetersäure) kovásv; agyagföld, vasélecs, (Eisenoxydul) és vaséleg nem volt felfedezhető, szerves anyagok igen.

Ezen alkotrészek mennyiségi megítélésére, bár csupán megközelítő alapot akarván nyerni 16 obont mindegyik vízből szárazig elgőzöltettünk; a maradék a Nagyszikósnál egy nehezéket tett, Ószeszikénél 40 szemert, Makránál 20 szemert és Madarásztónál 12 szemert. Izzítás által maradt a Nagyszikósnak egy nehezéknyi maradékából: 36 szemert; mely vízben felolvasztatván, leszűretvén és kémszerekkel tárgyaltatván, szénsavas szikéleg, konyhasó, kénsavas szikéleg és kettős szénsavas keserélegül ismertette meg.

Julius, augusztus és szeptember hónapokban és részint októberben is, mikor e gyakrabban említett szikós tavak részint a nagyobb nyári meleg okozta nagyobb és gyorsabb párolgás által, részint pedig az e vidéki rendszeren nagy és hosszszas nyári szárazság által szinte kiszáradnak; kezdődik az ugynevezett szikósóprés, mely ezelőtt és most is itten divatozó szappanfőzésre lényeges és tetemes befolyással volt, és van, e tavak partjain és felületén a reggeli órákban részint a nap felkelte előtt, részint pedig mindjárt azután, és pedig oly mennyiségben, hogy holdanként mindennap 80—100 véka azaz 40—50 pozsonyi mérő természetes soda vagy szikó gyűjtetik, mely meleg vízzel vagy gyenge lúggal stb. való felöntés által tisztítottatik.

Mindenekelőtt a sodagyárakban való készítése kénsavas szikélegből és közvetve konyhasóból, a természetes, itt oly nagy mennyiségben található sodát, legalább Magyarországon kívül, az iparból kiszorította; a helyben fogyasztottan kívül még biztos közlések szerint, 20,000 mázsa itt készített szappan vitétt esztendőnként innen az ország minden kereskedelmi piacaira. De még most is 6000 mázsára rúg azon mennyiség, melyet esztendőnként mindenfelé, még Debreczenbe is vásárookra visznek; minthogy sehol egész Magyarországon, melynek ugyan több helyein különösen a Tiszamellé-

ken földje több helyt szikós, ez oly mennyiségben és minőségben mint itt elő nem fordul. *)

Eddig az itteni légkörnek csupán csak egy nedvességi forrásáról értekeztünk, a szikós tavakról tudniillik; most még a többi, itt létező nedvességi forrásról kell egynehány szót mondanunk:

A nagy szorgalommal és erélyességgel vezetett tiszasabályozási, és töltéscsúrtási munkák által valószínű, hogy az összes tiszai ártér, V á s á r h e l y i szerént 207 1/2 □ mértföld már kevés év múlva az időszaki kiöntések, és ennél fogva vízzel való belepésétől megszabadíttatik; ily módon a Tiszamellék- és az alföldről eltűnnének azon terjedelmes, több tekintetben fontos vizek, melyek e vidék elismert nyhe éghajlatának egyik lényeges tényezői: (légkörének nedvességi forrásai), hogyha ezen alföld nagy síkjain és különösen Szeged környékén is nem találtatnának nagy és terjedelmes lapályok, melyek tartós esőzések, sőt egy erősebb zápor után is már, vízzel gazdagon borítvák, ezt hónapokon át is visszatartják.

Ezen lapályok tehát, melyek **) ha a nagyszerű töltéscsúrtásoknak sikerülend is a Tisza árját tőlük elzárni, mégis mint említettük, tartós esőzések alkalmával, tehát késő ősztél- és tavaszkor vízzel telvék, ezen töltések által nem — hanem talán egy különben tervezett csatorna-rendszer által és részint beiszapolás által fosztathatnának meg egész éven át is a víztől. — Remélhető azonban, hogy a nemzet-gazdászok úgy mint a földbirtokosok nemsokára a víznek nagy fontosságáról nemcsak éghajlati, hanem e hegy- és erdő nélküli vidéken, gazdasági tekintetben is meg lesznek győződve; és a helyett, hogy a kellőnél talán nagyobb buzgósággal minden vízterületet birtokaikból elenyésztetnek: inkább nagyobb halas- és más tavak czél szerű telepítése által bozzájárolandának, miszerint az itteni légkörnek jótékony vízpárait, a földnek pedig a szükséges vizet megtartsák.

Egészségügyi szempontból a töltéscsúrtásoknak azonban már itt azon előnyét kell megemlítenünk, hogy a kiöntések akadályoztatása által, a számos halak, melyek az elöntött helyeket nagyobb vagy kisebb falkákban belepték, és vizapadáskor a nagyrészt kiszáradt ártéren nagy mennyiségben visszamaradván, ott részint magoktól elvesztek, nagyobb részt pedig a halászat, halhasítás és szárítás alá esve mint kereskedelmi czikk szétküldettek; most már természetesen nem ronthatják a levegőt az egész tájon rothadásuk által, mint ezelőtt.

Az említett lapályokon kívül, melyek mint említve volt csak tartós esőzéseknel telvék vízzel; száraz nyáron azonban szinte egészen is kiszáradnak, és kukoriczát és másnemű gabonát nagy mennyiségben, és legjobb minőségben teremnek; melyek tehát posványok vagy ingoványoknak épen nem nevezethetnek, ha csak talán ezen elnevezés alatt nem egy álló víz értetik, mely csupán csekély mélysége által különbözik más terjedelmes álló vizektől — tavaktól — és mely egy nagyobb vízmennyiség hozzájárulása által posvány lenni megszűnik: hanem inkább egy soha egészen ki nem száradó ingoványos telepű, egy dús, de haszontalan és rothadó növényzetet (Vegetation)

*) Érdekes tény mindenestre, hogy egész Európában csupán csak Magyarországon találtatnak soda vagy szikóstavak.

**) E lapályokat névszerint itt elősorolni, nem volna helyen. — Biztos közlések szerint azon 20,000 név alatt a helybeli nyilvános könyvekbe bevezetett holdnak fele, tartós esőzések alkalmával többé kevesbé viz alatt van. Városunk környékén levő és tartós esőzéseknel szinte vízzel borított lapályok nagysága biztos közlések után szinte husz ezer holdra becsülhető.

termő állóvizet kell értenünk. *) Azon állóvizeken (lapályokon) kívül tehát, itt még a Tisza folyót kell felhozunk, mely e város határát két bécsi mértföld hosszú és talán 100 h. öl széles vízterülettel mossa; valamint az itt a Tiszába ömlő Maros folyót is sokszoros kanyarulataival, melyek az először említett sziklás tavakkal együtt, az itteni légkörnek jöllehet esztendőn át csak 7—8 hónapig, de ez idő alatt gazdag nedvességi forrásait képezik; *) és annak azon tetemes és jótékony nedvességi fokot kölcsönözik, mely egy lényeges tényezője az itteni enyhe lég és éghajlatnak.

Hogy ezen nedvességi-fok megítélésére némi alapot nyujtsunk; közöljük a következő táblában a páranymat és aránylagos nedvességnek viszonyait ez idej június hóról összehasonlítva ezen hónap ugyanazon viszonyaival az adriai Velenczében; **) minthogy ezt nagyobb mértékben és kiterjedésben, itt elő nem sorolható okoknál fogva „Szeged mint téli tartózkodási hely“ czimű füzetünkben tennünk nem lehetett.

A légkörnek páranymata és aránylagos nedvessége 1859. júniusban Szegeden és Velenczében:

S z e g e d					V e l e n c z e												
11°0 R. közép havi hőmérsékletnél és 12 eső nap, 25°°95 összes víz-üledéknél.					18°1 R. középhavi mérsékletnél és 12 esőnap, 22°°05 összes víz-üledéknél.												
pára nyomtat párisi vonalokban					aránylagos nedvesség szá- zalékban.				páranymat párisi vonalok- ban.				aránylagos nedvesség szá- zalékban.				
6 h.	2 h.	10 h.	Napi köz.		6 h.	2 h.	10 h.	Napi köz.		6 h.	2 h.	10 h.	Napi köz.	6 h.	2 h.	10 h.	Napi köz.
1	6.26	6.45	6.70	6.33	99.6	63.2	88.8	83.8		5.71	7.74	6.35	6.62	88.4	78.9	82.7	83.0
2	6.39	5.93	4.97	5.83	91.0	52.6	68.6	70.7		7.39	6.59	5.71	6.38	82.7	69.3	73.9	75.3
3	5.39	5.79	5.42	5.60	77.0	50.0	83.0	63.0		6.04	5.90	5.59	3.84	81.2	67.4	10.0	82.8
4	5.58	6.08	6.68	6.11	92.0	76.8	85.2	84.6		5.80	7.04	5.94	6.26	86.3	78.8	78.0	61.0
5	6.35	5.37	4.40	5.37	89.8	79.4	79.0	82.7		5.74	7.07	6.45	6.42	80.8	73.2	82.9	78.9
6	3.19	3.82	4.40	3.80	71.0	34.8	80.0	68.6		6.35	6.69	6.71	6.65	80.8	60.7	86.1	75.8
7	4.39	3.99	4.63	4.40	85.0	42.6	69.0	65.5		7.27	8.11	7.96	7.78	82.5	71.4	89.1	81.0
8	4.12	4.18	4.45	4.25	69.0	42.2	69.0	60.0		7.68	8.23	3.34	7.08	87.7	70.8	60.6	73.0
9	4.27	4.19	4.71	4.37	72.0	43.2	67.8	61.6		6.62	8.06	6.10	6.92	91.8	92.1	89.9	91.2
10	4.83	3.96	6.27	5.02	80.6	41.0	88.6	70.0		6.34	6.98	5.77	6.36	80.8	84.2	81.8	82.2
11	4.96	5.79	5.46	3.40	83.0	81.6	87.6	84.0		5.37	7.67	6.48	6.30	80.5	76.6	88.4	81.8
12	5.80	4.81	6.00	3.33	93.2	53.6	98.8	81.8		6.42	5.59	3.50	3.83	86.9	67.4	87.2	80.1
13	3.40	3.20	3.32	5.37	91.0	56.4	92.0	79.8		5.49	6.31	6.88	6.22	84.9	57.2	77.5	73.2
14	5.30	5.77	6.14	3.73	92.0	56.8	85.2	78.0		5.62	7.16	7.55	6.77	73.8	66.3	85.7	73.2
15	3.98	4.62	4.61	5.07	85.2	63.0	83.0	77.0		6.67	8.04	3.73	6.81	82.9	71.2	81.8	78.6
16	5.11	5.70	3.40	5.40	94.0	57.2	86.4	79.2		6.10	7.68	5.91	6.64	86.5	73.9	76.2	78.8
17	4.43	3.66	3.32	3.80	85.0	50.2	64.0	66.4		5.64	5.00	6.78	3.80	77.6	48.7	81.2	69.1
18	3.79	3.49	4.07	4.45	83.0	78.8	81.0	80.9		5.71	3.22	7.24	6.05	65.2	61.0	95.0	73.7
19	3.78	3.51	4.51	3.93	81.0	51.6	85.0	72.5		4.85	4.86	3.17	4.96	69.2	84.1	80.0	77.7
20	4.21	5.40	5.07	1.89	85.0	86.4	87.0	86.1		5.50	6.32	3.98	6.00	80.4	73.4	83.4	79.7
21	5.46	6.65	5.93	6.01	95.0	81.6	96.6	91.0		5.81	6.90	6.04	6.25	86.5	74.8	84.3	81.8
22	5.70	7.28	5.78	6.25	86.4	79.2	88.6	84.7		5.88	7.07	6.48	6.47	83.3	71.7	78.8	78.6
23	5.36	7.01	3.33	3.97	89.8	74.4	86.4	83.5		6.08	6.83	6.75	6.32	85.6	62.9	77.2	75.2
24	5.27	7.76	6.72	6.38	91.0	74.6	89.8	83.1		7.26	3.02	3.10	3.12	78.7	29.0	77.8	61.8
25	5.55	5.64	3.35	5.58	86.4	66.2	86.4	79.6		4.34	6.77	3.96	3.75	69.2	62.8	74.1	68.7
26	4.75	6.03	3.46	5.50	87.0	70.8	87.6	81.8		6.30	6.19	7.08	6.32	79.7	33.6	80.4	71.2
27	4.72	5.28	4.27	4.75	91.0	75.6	74.0	80.2		8.35	7.85	6.48	7.56	93.4	63.7	72.5	76.5
28	4.75	6.00	4.66	3.13	86.8	38.0	73.0	73.2		6.13	6.48	7.37	6.72	67.5	54.9	80.9	67.7
29	5.71	6.34	3.64	3.96	79.4	55.2	66.2	66.9		6.43	6.90	9.30	7.34	72.4	54.9	93.6	73.6
30	5.38	6.99	3.86	6.14	77.0	35.2	63.2	63.1		10.23	7.33	6.72	8.09	89.0	35.3	32.9	73.7

E szerint a páranymat Velenczében 7°1. R.-al magasabb közép hőmérsékletnél csak 1°°20-al volt nagyobb mint Szegeden, — míg a levegőnek aránylagos nedvessége ugyanazon számú esős napok és majdmen ugyanannyi mennyiségű összes lecsapódásnál Szegeden még 0°1°-al nagyobb volt mint Velenczében. — Ezen a velenczeihez hasonlítva meglepő nagy foka az aránylagos nedvességnek, nem is tekintve a nagyon rövid észlelési időt már azért sem vehető ugyan szabálynak, mivel az

egyébkor jóval kevesebb számú esőzési napok mellett e hóban az aránylagos nedvesség mindenesetre kisebbnek mutatkozik; de szolgáltat némi biztos alapot az itteni légkör aránylagos nedvességének megítélésére esős idők alkalmával, tehát késő őszi- tél- és tavaszkor.

**) A bécsi meteorologiai birodalmi intézet szivességéből birtuk e célunkra a szükséges táblázatokat.

*) Valóságos posványok, kivéve egynehányat, mik magában a város különböző távolabb részeiben található; az egész környéken nincsenek.

*) Összesen véve 4½ geogr. □ mértföldnél nagyobb térséget képeznek.

LAPSZEMELVÉNY.

Üszök mint javalata a csonkításnak.

Van Goudöver egy 46 éves férfi kórtörténetét közli, ki 50 lábnyi magasságból leesvén az orsócsont alsó végét eltörte, a singcsontot kifriczámította, a kéztőn egy 1½ hüv. hosszú sebet kapott s negyed napra az al- és felkaron elterjedő üszkösödésnek martaléka lett. Csonkítás nem tétetett. A szerző azon kérdést teszi föl, vajon ily esetről nem kellene e csonkítani, s miután a sebészek e tekintetben elágazó véleményeit elszámálta, nem áll föltétlenül sem Larrey részére, ki ily körülmények közt a csonkításban látja az egyedüli eszközt az élet megmentésére, sem pedig Rust nézeteihez, ki a műtétet sebészek által okozott fenédségnél rosszálja. Sz. szerint a kérdés még koránt sincs eldöntve s csak további szabatos észleletek által oldható meg. Ezen észleleteknél leginkább arra kellene figyelni: vajon az üszök maga a sebés által a sebzett helyen, az edények elszakadása vagy elzáródása, az idegek zúzódása vagy másnemű sértése vagy heves lob következtében okozatik-e; vagy nem támad e a sértetlen helyeken, vagy nagyobb fokú rázkódás folytán sebés nélkül; felületes marad-e s korlátolva csupán a bőrre és bőralatti kötszövetre vagy pedig elterjed a tag egész vastagságára; előidézett-e az idegek ugynevezett rázkódása következtében vagy pedig a bőr s az edénymozd-idegek sértése által. — Ezek volnának azon pontok, melyekből a műtét javalatait ki lehetne fürkészni, miután tudjuk, hogy a felületes fene, mely csupán a bőrt és a bőralatti kötszövetet lepi el a leggyorsabban terjed s ennél fogva a leghamarább halálössá válhatik; miután továbbá be van bizonyítva, hogy a csonkítás az idegágak tetemes rázódása, csökkent érzés és lejjebb szállt hőmérsék mellett meg nem gátolhatja a fene tovaterjedését. — Sz. szerint a csonkítás oly esetekben volna javalva hol a fene a sértés helyén a tag mélyébe terjed, miután a végtagnak vérzés vagy más ok (?) következtében amúgy is el kellene vesnie. Bővebben s határozottabb felvilágosítást a följből elsorolt pontokra ő sem hoz. (Arch. f. holland. Beiträge. Münch. M. hefte.)

V e g y o s e k .

Pest október 15-én 1859. A budapesti orvos egylet tegnap tartotta évi nagy gyűlését, melyen mindenekelőtt a társulat 10 év óta függőben levő ismételve fölterjesztett s kiigazítás végett ismételve beküldött, mindaddig meg nem erősített alapszabályai, a m. ministerium felküldetésöket sürgető rendelete folytán újból tanácskozás alá vétettek, fölolvastattak s a jelenlevő számos tagok által egyhangúan elfogadtattak. Egyszersmind elhatározott, hogy az egyesület azoknak mielőbbi helybenhagyásait kiküldöttei által a m. kormánynál sürgesse, miszerint a tisztán tudományos és philanthropicus irányban működő társulat egyszer valahára kellően megalakulhasson, az annyi évi óta megválasztott tagoknak az okleveleket megküldhesse s figyelmét ezentúl osztatlanul az orvositudomány gyarapítására fordíthassa. Mi a társulatnak e határozatához csak szerencsét kívánhatunk; nézetünk szerint az e alapszabályok birtokában valószínűen régen lehetne, ha kiküldöttei által az illető hatóságnál a kellő felvilágosítást annak idején adta és vette s ügyét éber szemmel kísérte volna. — Ezután az egylet első titkára Dr. Kovács a társulat mult évi tudományos működéseit fölszámllálá s a meghalt rendes társakról rövid, jellemzetes és megható szavakkal emlékezett.

— A bizottmányilag megvizsgált pénz- és könyvtár rendben találtattak. — Új rendes tagokul titkos sorsolás útján megválasztattak: Bene Rudolf, Fleischer József, Gerendai József, Koller Gyula, Jelenik és Patrubby Gergely orvostudorok. Levelező tagok választása ez alkalommal elmaradt, miután az alapszabályok megerősítése az okleveleket kiszolgáltatni nem lehet.

— A pesti kórodák fölszerelésére 2119 frt. 90 kr. engedélyeztetett.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. oktob. 6—12-ig ápolott betegekről.

		Felvete.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt					
		Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmekör.	Összeg
		férf.	nők.		férf.	nők.		férf.	nők.		férf.	nők.				
Okt.	6-kán.	10	8	18	7	10	17	—	—	—	194	213	12	10	15	444
"	7-kén.	9	8	17	5	13	18	—	—	—	200	214	8	6	15	443
"	8-kán.	8	5	13	9	10	19	1	—	1	199	210	7	5	15	436
"	9-kén.	9	5	14	16	3	19	—	—	—	192	212	7	5	15	431
"	10-kén.	15	6	21	7	15	22	2	2	4	199	203	6	3	15	426
"	11-kén.	8	4	12	5	3	8	1	1	2	201	203	6	3	15	428
"	12-kén.	8	8	16	4	9	13	1	1	2	205	203	4	2	15	429

A kórjelleg nem igen változott a hét folytán; — a bélsatorna és légzési szervek hurutos bántalmi a leggyakoribb kórosatok. — A gümőkór feltűnően kis számmal járul betegeink létszámához, a miért a halálzás is annyira kedvező arányt mutat.

P á l y á z a t o k .

(A pesti orvos-tanári testület t. cz. dekánja szivességéből közölhetjük.)

A kolozsvári sebész-gyógyászati tanintézetnél a b o n c z t a n i t a n s z é k megürülvén, melyel 945 f. o. é évfizetés van összekötve, erre a m. ministerium rendelete folytán f. évi november 20-áig ezennel pályázat nyitattik.

A pályázók kell hogy ezen szakbani képességöket tanúsító bizonyítvány — eddigi szolgálataik — a magyar és német nyelv tudása — továbbá erkölcsi és politikai magukvisellete felőli bizonyítványok kíséretében küldjék be folyamodványukat; — és pedig ha alkalmazva vannak saját előjárósági — különben azon politikai hatóság útján, mely alá közvetlenül tartoznak.

Miután továbbá a fönnemlitett m. ministerium rendelete folytán az orvos törvényszéki tanszaknak és a tetszhalottaknál mentőeljárásnak (Rettungsverfahren) szinte ezen tanintézet tanárainak egyike által kell előadani, a ki t. i. e tekintetben elég képességgel bír, és pedig 315 o. é. ft. jutalom mellett; azért a föntebbi tanszék elnyeréseért folyamodók egyuttal fölhozhatják, hogy ez utóbbi tantárgyakból is kívánnak-e előadni, de egyszersmind e fölötti képességöket szükséges bebizonyítani. Nagy Szeben október 10-én 1859.

Az erdélyi cs. k. helytartóságtól.

Újpesten a budai cs. k. helytartósági osztály f. évi sept. 22-ről 25287. sz. alatt kelt kibocsátványa által egy gyógyszer-tár felállítását engedélyezte. A pályázat ezen személyes jog elnyerésért azon megjegyzéssel tétetik közzé, hogy a folyamodni akarók kellően fölszerelt kérvényeiket f. év november hó 15-ig a cs. k. szolgabírói hivatalnál Gödöllőn nyujtsák be.

Az Orvostan- és Gyógyászatok lapjaink jövő három hónapi folyamát is megrendelhetik az eddig kedvező föltételek mellett.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken felév 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és ábrák bérmentesen küldendők. **Értesítések** közléseinek soronként 14 új krert.

Megjelenik minden Vasárnap. Megrendelhetni minden cs. kir. posta-bizalmú, a szerkesztőnél utér 10-dik szám, és a kiadónál Dorothea-utca 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat s kórúvürlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Egy tanulmány a bujasegyvütan köréből. Korányi Frigyes tudortól. — Töredékek a nőkörgyógyászat köréből. Idom- és helyváltozati kórok (Vége) Dr. Maizner J. — A bal álhangrés-szálag pöfeteses elfajulása. Dr. Batizfalvitól. — Gyógy-szerismei közlemények.

Tárca: Új pályá és új tér Dr. Kún Tamástól. — Lapszemelvények. — Vegyesek. — Pályázatok. — Szerkesztői levelezés. — Adakozások.

EGY TANULMÁNY A BUJASENYVTAN KÖRÉBŐL.

Dr. Korányi Frigyesestől.

I.

(Vége.)

A harmadik a képlet miségét illető kérdésre nézve ki lehet zárni a hevenylobokat és lobterményeket, a beteg testalkata mellett a gümőkóros lerakódásokat, továbbá a rákos képleteket, az ezeket kísérni szokott heves fájdalmak és minden egyéb e gondolatra vezető pozitív tünetek hiánya folytán. Fennmaradtak mint nehezen vagy épen nem elkülöníthető esetek a barlangos dag (tumor cavernosus), s az agyban előforduló élődiek, ugy mint cysticercus és echinococcus.

A barlangos dag fejlődhetik az agy minden részeiben, fejlődése igen lassu, bonczatani összeillesztése olyan: hogy vértartalma nevezetes mennyiségi változatoknak lehet alávetve, s így képzelhető, hogy közönséges viszonyok közt semmi nyomási — szélhűdési — tüneteket nem okoz, mig torlódásos állapotban, nagyobbodása a szomszéd agyrészekre izgatólag hat, s másodlagos folyamatokra szolgáltathat alkalmat.

A két nevezett élödi megegyezik abban, hogy környezetükben lobos folyamatra ritkán adnak alkalmat, tünetényeik nem igen szoktak az állandó, körülírt agynyomás tünetényei lenni, az általuk okozott fejfájás nem oly éles, a göresök a nehézkör, az elmebajok örjögés alakjában szoktak megjelenni, mely időnkint félbenhagyó és ezen közöket részbeni elmezavar foglalja el. *) Különböznek pedig annyiban: hogy az echinococcus nagyobb teriméje által állandóbb és kifejezettebb nyomási tünetényeket eredményezhet, mig a kis cysticercusnál nem annyira ilyenek, mint inkább rohamszerű, időszakosan megjelenő

tünetények szoktak beállani; ezeket Stich a cysticercus összehuzódási képességéből származtatja (mely képességet Graefe és Hirschler a szemgolyó cysticercusaiban észleltek és bemutattak), azonban Leubuseher ezen állítást alaposan megczáfolja és a rohamokat inkább új meg új cysticercusok fejlődésének tulajdonítja. Ezen különbségek azonban csak hozzávetők s számtalan körülmények által elenyészethetők, mig mind a három idegen képlet megegyezik annyiban, hogy lassan fejlődnek, többé kevésbé nőhetnek, helyzetetésök és nagyságuk szerint az agygyurma egy részét elenyészthetik, rohamszerű tünetekre nyujtanak alkalmat és körözetükben lobos folyamatokat föltételezhetnek. Megegyeznek végre abban: hogy a gyógyhatányok reájok semmi befolyással sincsenek, mi esetünkben annyival szomorúbb jóslatot engedett: mivel az izommeredtség, a göresök, az izgatott állapot lobos agylágyulásra látszottak mutatni; mig az előre ment elég erélyes lobellenes eljárás eredménytelensége alig engedett reményt hogy ezen másodlagos változást is valami módon legyözhessük.

Ha a gyakorló orvos a kórbonczatan terén és a megállapított tapasztalati tények segélyével végbevitt észmiveletek által azon határozott meggyöződésre jut, hogy betege menthetlenül el van veszve; ekkor a szigoru tudományhatárok átlépésével önkénytelenül egy emberi „hátha mégis“ merül föl gondolatiban, s a legkisebb valószínűségnek is több hatalommal kell bírni tevékenysége irányára nézve, mint a lehetetlenség tudata által tevékenységét bénító bizonytalanságnak.

Ily helyzetben voltunk mi betegünknel, a szigoru tudományos kórisme kimondta reá az ítéletet, legfeljebb a végrehajtás eszközei fölött lehetett némi kétség; átkelle mennünk a gyanítások terére.

A beteggel ugyszólván együtt nőtünk volt föl, annak minden viszonyai és körülményei előttünk ismerve voltak, tudva volt előttünk az is, hogy hét év előtt bujakóros fekélyekben szenvedett melyek hosszú ideig szereltettek higany által; ezen fekélyek hegei meg is találtattak a makkon és maktyu belső lapján,

*) Egy ilyen esetet közöl Leubuscher Virchows Arch. 1849. 84 l. a bonczolatnál három cystic. találtattott az agygyurmában, kettő töpörödve, egy fris állapotban.

ezen bírálatos pillanatban ösztönözve érezök magunkat ezen előzményt összefüggesztetni a jelenlegi betegséggel. Fölmerült előttünk mind az a mi egy ily fölvetelt valószínűtlenné tehetett; ha mindjárt két év előttre teszszük is a jelen baj kezdetét mégis öt évi lappangási időszakot (Incubationsperiode) kelle elfogadnunk; azt teljes biztossággal tudtuk, hogy a beteg kinek előttünk alig volt titka, újabban nem volt ragályozva, a hajritkasága betegnek testvéreinel is megvan, s a fejbőr betegnél semmi gyanus tünetényt nem mutat, a falesontok felső széleinek emelkedettsége egyirányos vonalalakú, teljesen fájdalomtalan volt, ezt vagy első alakulási rendellenességnek vagy legalább egy gyermekkori csontbaj maradványának kelle elismernünk, schol egy dagadt mirigyre nem akadunk. —

Az általunk említett zsirtüszeg semmi jelét nem mutata a bujakórosnak, az nemcsak a felületesen helyezettett csontok táján, de mindenütt az egész testen el volt szórva, *) ugyszólva minden gyógyítás nélkül elmúlt, sem fekélyt sem rézszínű foltokat maga után nem hagyott, egyéb bujakóros küteg maradványai szinte nem voltak föltalálhatók.

Mindezen tények tudata mellett is ragaszkodnunk kelle az eszméhez, mely egyedül nyujthatott némi reményt, s véleményünk előadása után a tartott orvosi tanácskozmányban V. és K. kartársaink el is fogadták ajánlatunkat: megkísérteni a hamiblag használatát.

Az eredmény épen oly meglepő volt: mint egyszerű a kórlefolyás.

Aprilis 4-én rendeltetett kali hydrojod. dr. una. Aq. dest. s. unc. quatuor. S. 3-szor napjában egy evő kanállal.

5-én az éj igen rossz volt, a göresök ismét öntudathányannyal párosultak, közben kisebb fokuk s öntudat jeleivel járók, leghosszabb szünetök másfél óra, néha 5—10 percnyi álomszerű bódultság, öntudatlan kiürítések, nappal a göresök szinte igen sűrűek.

6-án éjjel három, nappal csak két göresrohama volt, többire semmi változás. A hamiblag-olvadék ismételtetett.

7-én éjjel rendkívül nyugtalan volt, egész erejéből kiabált a beteg, gyakori göresös rángások, de egy nagyobb roham sem jött elő; reggel elkezdett vért köpni oly erővel, hogy egész a szoba padozatáig fölköpte. Vizsgálatunkra kiderült, hogy ezen vér az orrüregből a beteg folytonos hanyatt fekvése mellett a hátsó orrnyíláson folyt a torokba s úgy köpetett ki. Dél tájban egy roham, a kínált levesből néhány kanálnyt evett, délután távollevő ápolóját óhajtottá.

8-án éjjel a beteg csendes szemlélődésben, de teljesen álomtalanul feküdt, nappal is nyugodt volt, kérdésekre lassan válaszolt, a nyak és hátnak meredtsége egészen elmúlt. Vizeletre kívánczóságát nyugtalanság által jelöli a beteg, szék kiürítése nem volt Rp. Kali jodati dr. du a s. Aq. dest. simpl. u n c. s e x.

*) Michaelis Comp. d. Syphilis cz. ez évben megjelent munkájában állítja, hogy a végtagokon zsirtüszeg nem fordul elő ha csak nem bujakóros; ezen állítást magunkon és másokon tett észleletek után alaptalannak hisszük.

M.D.S. 3-or napjában egy evőkanállal. Rp; Morphii acet. gr. unum. Sacch. alb. dr. unam MD. in p. octo S. estve egy port.

9-én éjen át gyakran mutatkozott az arcznak és homloknak fölveresedése, ilyenkor a beteg igen nyugtalan volt, néha de csak percekig szunnyadt. Reggel kért reggelit, azt jóízűn megette, emlékezett hogy az éjjel dorbézoló emberek lármáztak az utcán, s hozzá tevő hogy „azokat a generalis küldé az ő elfogatására, hogy meglőjjék“ kis idő múlva fölkiált: „kegyelmet excellenciás uram“; rendeltetett $\frac{1}{6}$ szemer szunyal éjjelre, csőre, az olvadék folytatása.

10-én ismét álomtalan éj.

11-én a hamiblag használata mellett éjjelre 30 csepp borostyán meggyvíz rendeltetett; csőre.

12-én A beteg egész éjjel csak egyszer ébredt föl, azonkívül mélyen horkolva aludt, kérdésekre néha helyesen néha hibásan és magát kiigazítva felel, homályos emlékezéseibe különbözőképen kifejezett halálfélelem vegyült.

E naptól fogva a szerelés csak annyiban módosított, hogy a folytonos székrekedés miatt a hamiblag Glaubersóval vegyítve adagoltatott az olvadékban, estvére mindig egy adag borostyán meggyvíz, mely utóbbi april 23-án elhagyatott miután a beteg e nélkül is tudott aludni. Agyát nemsokára elhagyá, étvágya visszatért, s daczára elég szigorú étrendszabályainknak a test gyarapodni kezdett. April végén már a Glaubersót is ellehetett hagynunk, a székelés rendszeres maradt. A hamiblagot egy két napi félbenszakitással hat hétig az utóbbi adagban, két hétig csökkenő adagban vette, ezalatt teste annyira gyarapodott, hogy teltebb és jobb kinézésű lön mint valaha. Lélekműködései helyreálltak annyiban, hogy minden érzésműveletek habár bizonyos lassúsággal végbevitettek; azonban megmaradt egy bizonyos pulyaság, gyávaság, erélytelenség, az emlékező tehetség még mindig gyöngé, különösen számokra nézve.

Betegnek jelenleg a parádi gyógyvizek, utólagosan a hideg zuhany használata ajánlatott.

TÖREDÉKEK A NŐKÓRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

S e m m e l w e i s J. tanár nyilvános előadásai és S c a n z o n i „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. **Maizner János** szülészeti tanár Kolozsvártt.

Idom- és helyváltozati kórok.

Folytatás.

G y ó g y m ó d (Therapia). Hogy a gyógykezelésnek kellő eredménye legyen, első föltétel: hogy az előesett szerv visszatéssék és helyben tartassék. A visszatétel könnyen sikerül, hogy ha az előesést nem valamely mozdíthatlan s a méhet lefelé nyomó s toló dag okozza, s ha az előesett szervnek tériméje (volumen) utólagos lobok következtében nem nagyobbodott szerfelett. Azon esetek sem ritkák, a hol kis-

sebbfokú előesés egy időre különösen vizirányos hátfekvésnél a hüvelyfalak összehúzódása által önkényt visszahelyeződik.

A műleges visszatétel következőleg történik: a daganatnak legalsó részét 3—4 ujjunkkal megfogjuk, és felfelé nyomjuk; — másik kezünk ujjával az alatt a szeméremajkakat egymástól eltávolítjuk, s a daganatot 1—2 ujjunkkal addig követjük, míg az rendes helyét el nem foglalta.

Mindig tanácsos, sőt szükséges ezen visszahelyezési műtételnél a betegnek vizirányos hátfekvést adni, és a medencze táját felpócolni.

Hogyha az előesett méhnek lobos daganata a visszahelyezést fájdalmassá, vagy épen lehetlenné tenné, akkor előbb oly szereket veszünk igénybe, melyek a méh érzékenységét és duzzadságát csökkentik; ezek közül különösen kiemeljük nádalyoknak ismételt alkalmazását; és kezdetben kissé langyos, később hideg ülőfürdőket és borogatásokat.

A rögtöni visszahelyezéssel azon esetben nem fogunk sietni, hogyha a hüvelyes részen, vagy a hüvelyben lehámlások, vagy fekélyedések volnának jelen; mert egyrészt a fekélyek gyógyulására elkerülhetlenül szükséges tisztántartás könnyebben eszközölhető, ha azok szabadon kívül vannak és hozzáférhetők; — másrészt pedig azt tapasztaltuk: hogy a fekélyes felszínnek az itt oly ritkán nélkülözhető edzése gyorsabban célhoz vezet.

Mihelyt a méh vissza van helyezve, igyekezzünk azt illő helyében megtartani. E célra különféle készülétek az ugynevezett méhkoszorúk (pessarium) és méh tartók (Hysterophor) gondoltattak ki; azonban ezen készülétek között nincs egy is olyan, mely minden körülmények között a kívánt célnak teljesen megfelelné. Egy fő oka ennek az: hogy egyes nőknél az illető részek különböző érzékenységi fokkal bírnak; — mert ugyanis, míg némelyek a legkeményebb, a hüvely falait ugyancsak nyomó, zúzó és vongáló készülékeket legkisebb nehézség nélkül elviselik: addig mások a csak olajba mártott szivacsot sem tűrhetik el. — Másik oka ennek a készülétek czélszerűtlenségében rejlik. A méh helybentartására szolgáló készülétek választásában tehát ezen említett két pontra kell figyelmeztetni, t. i. az érzékenység fokára, és az eszköz czélszerűségére, különös tekintettel lévén mindazáltal arra, hogy az a netán később szükségessé válható helybeli szerelést ne akadályozza.

Hogyha az előesés nem jelentékeny, ha a méh falainak megvastagodása által sem tömegére sem súlyára nézve nem igen növekedett, s ha a szeméremhasadék nem igen tág, akkor a méh helybentartására elegendő egy 2½ hüv. hosszúságú, s kúpalakúlag metszett puha szivacs, — mely miután olajba mártatott, szélesebb (körülbelül 1½ hüv. szélességű) végével a hüvely fenekéig tolatik, — alsó keskenyebb vége a könnyebb kihúzás tekintetéből vékony szalaggal láttatik el; — érzékeny ivarszerveknél ezen szivacs hordása azért válik alkalmatlanná, mivel alsó vége a szeméremhasadékon kijő, s a szeméremajkához dörzsölődik; — ennek megakadályoztatására legezészerűbb egy olyan T-pólyát viseltetni, melynek a czombok közé alkalmazandó szárára a kül-nemzórészeknek megfelelőleg egy viaszos tafotával bevont párnácska van erősítve.

Ha a beteg a szivacsot 8—14 napig viselte, megkísérlehetjük azt összehúzó fanyar szerebbe, pl. cseszav (acid. tannicum), vashalvag (Murias Ferri), timsó (alumen) stb. olvadékba mártva hordatni.

Nagyfokú méhiszamoknál, hol a méh mekkorasága és súlya tetemesen öregbült; vagy ha egyidejűleg gátszakadások is volnának jelen, akkor a méh helybentartására a fölebb leírt készülék nem elegendő; ily esetekben szilárd támaszközökhöz kénytelenítettünk folyamodni. Ha a méhelőesést a hüvely mellső falának sülyedése előzte volna meg, vagy pedig a hüvely mellső fala a hátsóval egybehasonlítva tetemesben ellazultnak tapasztaltatik vizsgálat közben; vagy a méhiszam hüvelyi hólyagsérv (cystocèle vaginalis) kíséretében van jelen, akkor a czélnak leginkább megfelelő Rosernek Scanzoni által módosított méhtartója (Lásd Scanzoni e tár-

gyú művét a 120-ik lapon); mely egy bőrrel bevont, vesealakú, 5 hüv. széles, s mintegy 3 hüv. magasságú bádoglemezből áll. Ezen lemez mellső felszíne egy olynemű tartóval bír, melybe egy — a hüvelybe illesztendő kengyelszerű — készülék vége csavar segélyével erősíthetjük meg. A kengyel aczélszerű készülék, s a tartóba illesztendő végétől mintegy 2 hüvelyknyire izülettel bír, mely annak jobb és bal oldal felé szabad mozgást kölcsönöz; — ezen izülettől 2½ hüvelyknyire a kengyel lefelé fut, aztán körszelet idomában meghajolva hátfelé, aztán ismét fel és mellfelé hág annyira, mikép a felhágó rész hosszúsága szinte 2½ hüvelyket tesz ki; — azon ponton, hol a lehágó rész a felhágótól legtávolabb vagon, a távolság hasonlag 2½ hüvelyknyi. — A kengyel 2 vonalnyi széles, elegendő erős aczélrugóból készült, s egész hosszában vulkanizált kaucsuk borítékkal bír; — hüvelybe illesztendő vége egy 1¼ hüv. hosszú, 1 hüvely széles és ½ hüv. vastag, — mellül és hátul kevésbé lapított körtét visel ébenfából, mely csavar segélyével rögzíthető, s a szükséghez képest magasabbra helyeztethető. A bádoglemez mellül a szeméremdombra jó, mely a lemezek mindkét oldalára erős szövötű vászonszalag alkalmaztatik; ez a csipőkön körül vezetetik, s csat segélyével erősíttetik meg. Hogy a lemez a hason föl ne csusszanjon, két ugynevezett czombszalag alkalmazandó, melyek a szeméremhasadéktól oldalt a czombok között föl-felé mennek, s a derékkötőre erősíttetnek.

E készülék czélja a hüvelynek mellső ellazult lesülyedt falazatát a kengyelnek könnyen ruganyozó nyomása által a mellső medenczefalhoz odanyomni, és azt valamint a helyéből kitért méhet lehetőleg rendes fekvésében megtartani. Ezen czélt a föntebbi készülékkel, ha csak az ivarszervek rendkívüli érzékenysége annak alkalmazását nem tiltja, közönségesen tökélyesen elérhetni.

De ha a hüvely falai teljesen elpetyhüdtek, vagy ha a méhvel különösen a hüvely hátsó fala izsamódott ki, akkor ezen méhtartó használata sikertelennek fog bebizonyulni. Ily körülmények között legezészerűbb lesz a méh számára oly támaszközről gondoskodni, mely a hüvely oldalsó falait egymástól távol tartja, a hüvely fenekét haránt irányban kifeszíti, és így a méh leszállását megakadályozza. A közönséges kerek vagy peteidomú méhkoszorúkkal e czélt csak némileg érjük el; tetemes hátrányukúl szolgál különösen azon el nem mellőzhető körülmény, hogy a hüvelynek mellső és hátsó falát erősen feszítik, miáltal a húgyhólyag- és végbélre néha majdnem elviselhetlen nyomás gyakoroltatik; továbbá hogy kivételük gyakran bajjal jár.

Az említett körülmények között azon méhkoszorúk érdemelnek föltétlen előnyt, melyeknél a nyomás és feszítés csak a hüvely oldalsó falaira eszközöltetik, ilyenek a Zwanck, — Schilling, — vagy Breslaufféle méhtartók (Hysterophor). — A Zwanckféle műszer két ablakos, — és vastag kaucsukmáz borítékkal bíró vaslemezből áll, melyek alsó részükön mozgó izület által egyesítvők, ezen izület közelében a lemezek küllapján két mintegy 2 hüv. hosszú vas rudacska van, melyek alsó végükön csavarjáratokkal bírnak. Ha e rudacsák közelíttetnek, vagy egészen egymás mellé helyeztetnek, akkor a lemezek szétnyílnak. A rudacsák alsó végére (a hol t. i. a csavarjáratok vannak) egy megfelelő csavarjáratokkal ellátott tökmány csavartatik, miáltal a lemezek egymástól mozdulatlanul távol tartatnak. Ezen készülék azonkívül, hogy azt a betegek minden jelentékenyebb nehélyek nélkül viselhetik, még azon félreismerhetlen előnnyel is bír: miszerint azt a betegek maguk is könnyen bevezethetik és eltávolíthatják.

A Zwanckféle méhtartó csak akkor nem felel meg a kívánt czélnak, ha netán jelenlévő s mély gátszakadások által a méhnek szükséges támasza alulról hiányzik; vagy pedig, ha a kiizsamódott méh tetemes nagysága- és súlya által nagyfokú nyomást gyakorol lefelé. Oly esetekben, hol a hüvely falai túlságosan fellazulvák és kitágulvák, a legnagyobb ilynemű készülétekkel sem érhetni czélt.

Ily esetekben legalkalmasabb egy nagyobb tömött szivacs, mely a hüvelybe bevezetetik, s mellül egy párnával láttatik el; ez egy T-pólya segélyével tartatik helyben; —

vagy pedig még célszerűbb lesz egy vulkanisált kaucsukból készült, s léggel megtölthető méhkoszorú (Gariel).

Megtörténik olykor, hogy alkalmas méhkoszorúknak hosszúidőn (több éveken) keresztül folytatott viselése által a méhnek helyéből kitérése meggátoltatik a nélkül, hogy más valami használtatott volna annak legyőztetésére; s így ha nem is teljesen, legalább mégis tetemesen javulhat e bántalom. Megjegyzendő, mikép e kedvező lefolyás koránsem vehető szabályul; minélfogva jónak látszik a fentebbi készülétek használatát, — a méhizsam teljes gyógyulását eszközölő bánásmóddal egybekapcsolni. Ide tartozik azon szerek használata, melyek a méhnek netán jelenlevő szöveti betegségeinél (melyek közül különösen a méh idült tömülése, valamint a méhtakhartyának túlzó hő elválasztása érdemelnek figyelmet) javaltatnak; — továbbá a hüvely falainak s a méhszalagoknak lehángolt zsongját hideg ülő-fürdők, — befecskendések, — s összehúzó fanyar szerek által kell visszaállítani; ily szerek főleg a tímó, vashalvag (Mur. Ferri) cersav, tölgyhéj és ratanhiagyök főzetei stb. A vasfürdők használata szinte jó szolgálatot tesz. Azonban soha sem szabad elmulasztani a szervezet más, netán jelenlevő kóros állapotait megfelelő étrendi s gyógyászati szerelés által leküzdeni; az ily gyógybánásnak kellő következetességgel kell keresztül vitetni.

Végül szükséges még a méhizsam gyökere gyógyulását célzó műtői eljárásokról megemlékezni. Ezen eljárások azon sajátosságukkal bírnak, miszerint azok nem az előesett méh, hanem azon részek ellen intézvék, melyekbe s melyeken keresztül az előesett. Ezen részek a hüvely és a szeméremhasadék.

A gyökere sebészi gyógybánás — különben ép, erős testalkatú nőknél javaltatik, ha bár korosabbak volnának is. — Ellenjavaltatik vén asszonyoknál, elgyengült, s igen kimerült nőknél; a kiiszamadott méh és hüvely gyógyíthatatlan bajainál; továbbá az altestben fészkelő tetemes nagyságú újdonszerűség jelenlétében, különösen petefészki daganatoknál. Biztos sikerre kevés kilátást nyújt azon állapot, ha a méh- és hüvelynek nagyfokú petyhüdsége van jelen; vagy hol a méh állás közben azonnal előbukkan, fekvésnél pedig visszatér. Ezen utóbbi esetekben nem marad más hátra, mint a feljebb már elősorolt méhkoszorúhoz folyamodni.

Az előesett méh gyökere gyógyítására nézve a természet ujjmutatását kell tanulmányoznunk. Tapasztalatból tudjuk, miszerint a természet nagyfokú méhizsamokat — különben kedvező körülmények mellett — ép oly elmésen és sikeresen gyógyít meg, mint meggyógyítja a természetellenes alfelet (anus praeternaturalis). A kiiszamadott méh gyógyítására vonatkozó természetes gyógyfolyam következő: ha az előesett méh magától vissza nem megy, vagy pedig vissza nem helyezhető, akkor a hüvely kitéremlett falazataiban nagyobb vértörődés jön létre, az előfekvő daganat körülbelül egy nagyobb ökölnyi, vagy kisebb dinnye mékora-ságú és alakú, melynek legalsó részletén a méhszáj ajkaival együtt található. Fölületét t. i. a hüvely takhartyját, melynek redőzetei teljesen kismulvák, könnyen gyuladás, még pedig orbánczos gyuladás lepheti meg. A beállott lob vagy keményedéssel végződik, miáltal aztán a méh a hüvelylyel együtt mozdulatlanul e kóros helyzetbe erőszakoltatik; — vagy pedig fenébe megy át. A fene vagy a hüvely egész felszínére elterjed, vagy csupán egyes helyekre korlátolódik; — a méhnyakon túl azonban csak igen ritkán terül el. Célszerű bánásmód és kellő tisztaság mellett a fenésedett részek hamar leválnak, helyükbe buja sarjadzás lépven. Ha most a méhet kimélyes kézfogással vizságotlunk, a hüvelyt pedig puha tépettel kitömjük, s több ízben kifecskendjük; akkor a hüvely befalazatai hegesen behúzódván megszűkülnek. Ezáltal az előesett méh gyökere gyógyulása a természet részéről — a gyógyművészet csekély hozzájárultával — teljesen sikerült. E természetes kór-s gyógyfolyam utánzása egyik modora a méhizsam ellen intézett gyökere műtői gyógyeljárásokoknak.

(Folytatása következik.)

A BAL ÁLHANGRÉS-SZÁLAG PÖFETEGES elfajulása. (Degeneratio polyposa ligamenti sinistri glottidis spuriae.)

Közlemény a budapesti sebészi és orthopädiái magán-gyógyintézetből.

Közli Dr. Batizfalvi intézeti igazgató.

W. J. 50 éves pestmegyei erős testalkatu vendéglős. Különös hajlamnál fogva több ízben ismétlődött torok gyuladáson kívül, állítólag más bajban nem szenvedett. 1858-ik év december havában erős meghűlés következtében ujjlag szuró, égető fájdalmakat kapott torkában, melyek külnyomásra nagyobodtak; légzése gyorsított és nehéz lön; hangja rekedté és tompává változott, a midőn egyszersmind köhögésre gyakrabban ingereltetett; nyelni még a folyadékot is csak nagy ügygyel-bajjal volt képes. Ugyanezen időben gyakori szédülés lepte meg s csaknem folytonos fül-zúgás abajgatta a beteget. Az alkalmazott bel- és külszerelésre — néhány hét múlva — enyhült ugyan a baj, de a rekedtség minden szerelésnek makacsul ellenállt, mely — kivált nedves időben — a hangtá-lanságig fokozódott; minélfogva 1859-ki május 24-én Balas-sa tanár ur utasítása folytán intézetünkbe jött.

A beteg tompa, rekedt hangján kívül, légzésének nehézsége kötö le figyelmünket A légár tisztán hallható zöreje kíséretében hatolt át a légutakon. A beteg a fölvetelnél fájdalmakat nem panaszott. Ily kórtünetek mellett, indokolva láttuk a gége tükörrel vizsgálat alkalmazását, melynek véghezvitelére Dr. Czermak ogyetemi tanár urat kértük fel, ki is azt betegünkönél — ismert szakügyességgel — több ízben sziveskedett végrehajtani.

A vizsgálati ülések hova tovább tökéleyesültek, miután a beteg az idegen test ingerét megszokta s a torokürbe vezetett gégetükört nyugalmasan tűrte. A részint lámpa világánál, részint verőfénynél eszközölt gégevizsgálat eredménye következő volt: a baloldali álhangerés-szalag tökéletesen meg van vastagodva úgy hogy, a gége bemenetet — még a legmélyebb belégzés alkalmával is — mintegy 2 és 1/2 vonalnyira szűkíti. A kórosan elfajult álhangerés-szalag szürkés-vörös, helyelkőzzel sárgás-szürke színezetű. Az imént nevezett szalag kö-zepén, hol az legvastagabb, borsónyi gömbölyded, kissé dudoros, fénylő, halvány-piros, itt-ott sötétebb színezetű kinö-vest láthatni. A jobb oldalon tisztán kivehettük a felső és alsó ép hangszálagot s a Morgagni gyomrocsoot. A megvastagodott szalag belső hátsó szögletén fölfedezett sárgás-szürke színezetű folt fekélyesedettnek mutatkozott. A dag tömött összeál-lása, a bevezetett s meggörbitett kutasszal puhaltatott ki.

Ezen lelemény után a következő kórisme állítottatott föl: a bal álhangerés-szalag pöfetes elfajulása (degeneratio polyposa ligamenti sinistri glottidis spuriae.) Nagyon világos, hogy ez esetben a kórisme meghatározásának lehetőségét a gégetükör gyakorlati alkalmazhatóságának köszönhetjük; oly ürbe sikerülven általa behatolni, mely eddig valamint az ujj, ugy a szem előtt is zárva volt.

Hogy a beteget a dag növekedtével beállható fulladási veszélytől megmentésük a leirt pöfeteg műtét általi eltávolítása határozottatott el.

A számos műtői modor között esetünkben valószínűleg a galvánhő általi részletenkénti elroncsolását választandjuk még pedig: a Middeldorff-féle sipoly — vagy szor égetővel, melynek finom platin hegye vékony, s ily szűktérbe is irányozható a kiirtandó dagra. A szóbeli pöfeteg lekötése, kiszakítása vagy lemetszése, a dag székhelye miatt — ismert okoknál fogva, — kivihetőnek alig mutatkozik. Hogy az érintett újdonszerűség bár részletenkénti kiegészése után fölléphető élnékben ellenhatási dag nem veendi-e igénybe a légesómet-szés rögtöni alkalmazását, előre teljes biztossággal meghatározni nem lehet. Kérdés, hogy a pokolköveli étetés nem hozna-e szintén hasonló tüneteményeket létre? márpedig ez utóbbi eljárás a többszöri ismételtetések miatt, a fölött még igen hosszadalmas is.

A műtét kivitele minthogy a berz-égetőtelep (Galvano-caustische Batterie) javítás alatt van, későbbre halasztatott; annak idejében azonban a műtét eredményét közzé fenni el nem mulasztandjuk.

A rajzolt eset különben — úgyhiszem, — már kórismei szempontból is említést érdemelt

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Adalékok a mireny hatásának tanához.

Schmidt. C. vezetése mellett Bretschneider a mireny-mérgezés több fontosabb pontjainak földerítésére egy sereg kísérletet rendezett. és azt először „Quaedam de arsenici efficacia disquisitiones. Dorp. 1858“ czim alatt adá ki. Ezt akarjuk jelenleg egy kissé szellőztetni. Az első pont a színtett mireny — arsenum regulinum — mérges hatására vonatkozik. Schmidt és Bretschneider úgy vélekednek, hogy Schroff, a ki mint tudva van számos kísérletei alapján nyilatkozta a tiszta mirenyt mérgesnek, nem színtett azaz nem tiszta mirenytel véte kísérleteit, mivel az a légen igen könnyen élenyül, és ők magok egy macskán és egy kakason tett összehasonlító kísérleteiknél semmi mérgezési tünetet sem észleltek és a mireny változatlanul ürítették ki a bélsárral.

Ezen állítások ellen Schroff kinyilatkoztatja: 1.) hogy az ő általa használt mireny, teljesen színtett és tiszta volt, melyre ő tökéletes bizonyágot hoz, 2.) hogy az ő általa alkalmazott Scherben-Kobalt sokkal érzékenyebb helybeli hatást hozott elő a gyomor-bélhúzámban, mint hason mennyiségű mirecssav — arsenicum album; — 3.) hogy a színtett mirenynek a bélsárrali kiürülése, melyet ő is tapasztalt, mindaddig nem ellenbizonyíték, míg az meg nincs határozva, hogy a beadott mirenyből mennyi ment ki a bélsárral s mennyi ment át a vérbe, 4.) hogy a szerzők által felhozott kevés ellenbizonyítékok azért nem határozók, mert azok nem ugyanazon módon, nem ugyanazon állatokon (nem-hányó házinyulakon), hanem olyan állatokon tétettek, melyek könnyen hányanak, és ezért nagyobb mennyiségű mérget igényelnek. Előbbi tapasztalatai további megalapítására Schroff a színtett mireny 2 módosulataival egy összehasonlító kísérlet-sorozatot rendezett; ezen módosulatai a mirenynek a szürkésfekete, légen könnyebben élenyülő a módosulat, és a fehér fémfényű igen állandó b alak, melyek azt mutatják, hogy a hatás gyorsasága és érzékenysége a mireny élenyülési képességével egyenes viszonyban áll. A könnyebben élenyülhető fekete a mireny ugyanazon adagban 28 óra múlva ölt, míg a nehezebben élenyülő fehér b mireny csak csekélyebb tüneteket küldt, és a kettő közt levő átmeneti fokozatok közepet tartottak.

A 2-ik pont mely felett Schmidt és Bretschneider kísérleteket tőnek a mirecssav és mirsavas mészéleg — arsenis et arsenas calcicus — hatására vonatkozik. Mindkét készítmény mérgeessége be lőn bizonyítva macskákön és házinyulakon. Hatásuk minőségi tekintetben a mirecssav hatásának fe-

lelt meg. — 3.) Arra nézve hogy a mirecssav miként viseli magát a vérben, a húgyban, és minő hatása van az állati szervezetre, azt igyekeztek kipuhatolni, hogy valjon a mirecssav mint olyan taláitalk-e újra meg a vérben és húgyban, vagy változást szenved. Szerzők azt hiszik hogy kísérleteikből azt következtethetik, hogy a mirecssav a vérben nem változik, és ott égvényekhez — alkalia — kötve létezik. Azon körülmény, hogy csak a vérlepenyben találtathatott meg, azt engedi gyanítani, hogy ott haméleghez — kali — van kötve. További vizsgálatukból az derült ki, hogy a véresejtek, ha mirecssavval kezeltetnek, sokkal tovább megtartják eredeti alakjukat mint a vízzel kezelttek; hogy a rothadást és erjedési folyamat akadályozza, talán az égésifolyam is zavartaték, a mennyiben a nyulak mirecssavvali mérgeztetésüknel, daczára a gyorsult légzésnek mégis kevesebb szénsavat leheltek ki mint egészséges állapotukban. 4.) mirenytartalmu szőnyegek ártalmasságát vévén vizsga alá az derült ki, hogy a Schweinfurti zöld, rozsliszt és viz elegyéből (a vizes szobákban levő mireny tartalmu szőnyeg alkotrészei) és ugyanezeknek rothadó állományok-kali elegyéből semmi gázalakú mireny-egyesület, sem kakodyl nem fejlődött ki, azonban a rothadó állományok szaga elenyészett.

Ez okból tehát a mireny-szőnyegek nedves szobákban ártalmas kigőzölgéseik által nem egy könnyen, hanem legfeljebb is a száraz szőnyegek színök leporlása által ártanak, hogyha a szín valamely jó kötszer által nem szilárdittatik.

(Schmidts Jahrbücher der gesamm. Medicin. Band 104. 55 s. Clarus után)

A kinkonal — cinchonin — újkémszere.

A kinkonal igen érzékeny kémszere gyanánt, mely annak egyszersmind igen éles elkülönző szere a kinaltól, Bill J. W. a ham-vaskéklecset — Ferro-cyankalium — ajánlja. Ha kinal-oldathoz csekély mennyiségű ham-vaskéklecs oldatot adunk, akkor sárgás fehér felhős csapadék áll elő, mely melegen és a lecsapó szer csekély fölöslegében a nélkül olvad, hogy valamely további változás állana be. Ha azonban ugyanezen kémszerhez valamely kinkonal só elegyítettik, akár feleslegben akár nem, akár gyengített, akár sűrített oldatban az egyre mén, akkor is sárgás fehér túros csapadék áll elő, mely gyöngye melegen olvad, mely azonban meghülésnél aransárgán fénylő jegeczek alakjában ismét kiválik. Ezen jegeczek gyakran oly nagy mennyiségben jelennek meg, hogy az egész tömeget kocsonyaszerűvé teszik. Lapos íkalakú egymás felibe rétegző lemezeket állit elő, melyek fölösleges ham-vas-kéklecsbe nem olvadnak, és mint a kinalovaskéklecs — Ferro-cyanchinin — fővő ásványsavak által bomlanak fel.

Bill szerint semmi más lúgal — alkaloideum — nem viseli magát így, miért is ő ezen rámutatást — reactio — nemcsak egyik legérzékenyebbnek, de egyszersmind legjellemzőbbnek is tartja mindazok közt, melyek jelenben a kinkonal jelenlétét kitüntetni képesek. — (Buchner Neues repert. für Pharm. Band 8. Heft. 6. 272, 1.)

Kátai Gábor.

T Á R C Z A.

Újpálya s új tér.

Dr. Kún Tamástól.

Tisza-Lök Septemberben 1859.

T. Szerkesztő úr! Borsodi leveleimet sokkal hamarabb megszüntem folytatni, mint kezdetben még csak álmodni is lehetett volna. — A sors újjának intése után, saját akaratom

tőn határozást e változtatás fölött. — Ezen meg kell nyugodnom. — Van Borsodban s illetőleg Miskolczon elég bajnoka a gyógytudományának. Őket szintugy illeti honi gyógyászatunk érdekében, e még eléggé parlag téren működni, s a sok vesződéssel és kellemetlenséggel járó gyógyászati működés mezejét életbevágó adatok gyűjtögetése s átültetése által itt-ott virágokkal is behinteni, s ezáltal magunknak néha-néha üdítő s fölfrissítő perezeket szerezni.

T. Szerkesztő úr! Új pálya és új tér nyílt előttem, midőn a felvidéket elhagyva, ide az alvidék előcsarnokába költözöttem. — Az alvidék előcsarnokának nevezem Tisza-Lököt és vidékét, mert a Tisza balpartján fekvén, előtte csak másfél órányi, de igen közelnek tetsző távolságban terül el a tokaji hegy délkeleti oldala, mi nem kissé hat vidéktől a hegyes és bércezes vidékhez szokott ember kedélyére. — Alvidék előcsarnokának nevezem azért is, mert itt még halmok és dombok nem igen gyéren láthatók, melyek mintegy átmeneti hidul szolgálnak, az alvidék beláthatatlan rónás helyeire. — Alvidék előcsarnokának nevezem még azért is, mert itt a községek oly kényelmes közelségben állanak egymáshoz, miszerint Tisza-Lököt központnak vévén föl, tőle minden község, — mit kivételes eseten kívül ideszámíthatni, — meglehetősen közzelesik. Lássuk például tájékozás végett — mert mindezen körülmény, a működő s figyelmes orvos számításából ki nem maradhat — a Tiszamentében felülről kezdvén a tájékozást, a balparton Eszlár, átellenben Ladány község, amaz félórányi, emez háromnegyednyi távolságban esik a központtól. — Tisza-Lök a balparton — átellenben a jobb parton Tardos, Csobaj, egyenes vonalban vele Báj és Pthrygy községek, és legtávolabb ez utolsó, vagyis másfélórányi távolságra fekszik. A központtól a Tiszamentében lefelé haladva Dada a balparton, átellenben vele a jobb parton Kenizs, amaz három óranegyednyire, emez másfélórányi távolságra fekszik. — Még lejjebb haladva a Tisza medre mellett Dadától egy félórányira esik Dob kis mezőváros. — Legkényelmesebb környék pedig e vidéken működő orvos részére, a Tisza-Löktől és Tisza medrétől dél felé eső Szent-Mihály és Búd.

Mindezen községeket, fekvésökhöz képest egy tojásdad körben gondolván, hat óra alatt meglehetősen kerülni; miből világosan kitűnik egymáshoz közelségök, és azon körülmény is, miszerint a közegészségi szempontból tervben volt, de még születése előtt elhalt községi orvosügy rendezése, itt legkisebb akadályra sem találhatna, mert a Tisza jobb partján Pthrygytől vagy Bájtól egy kis órányira eső Tarcalváros, a balpartján pedig Tisza-Lök tehetné a központot.

Midőn valamely orvos előbbi helyét változtatva, máshova költözik, hivatalos állásban, vagy magán működésileg méltán elmondhatja szerintem, hogy új pálya új tér van előtt e. Össze kell gyűjtögetnie mindazon tényezőket, melyek gyógműködésének lehető szerencsés folytatásához szükségesek.

Legelőször is, mielőtt az éghajlatot, vagyis a lebtani s földtani viszonyokat kipuhathatná, — mert ehhez húzamos idő kívánatik, — a nép beléletével, szokásaival, életmódjával, sajátágaival és hajlamaival kell megismerkednie.

Másodszor meg kell ismerkednie azon tényezőkkel, melyek a test egészségének fentartására, vagy megbetegítésére közvetlen vagy közvetett befolyással vannak; minők a munka különféle nemei, öltözködés, étel- és ital különböző nemei, s ezeknek a mennyire kipuhatható, készítési s használati módja is.

Későbbi tapasztalás útján meg kell ismerkednie az éghajlattal, az ezt képző világegyetemi befolyásokkal, a lebtani s földtani viszonyokkal, melyek alapul szolgálnak egyik vagy másik vidék helybeli (endemicus) vagy járványi (epidemicus) kórainak.

Röviden, dióhéjba szoríva, ezeket kell, a nem épen kenyérkereső, vagy pénzahajász, hanem tudományát kedvelő, s az emberiséget, — mint a gyógytudomány legfenségesebb tárgyát, — ezert orvosnak szemé előtt tartania.

Nem czéлом azt akarni elhíttetni ügytársaimmal, mintha 1858-ik év május hó 1-től Tisza-Löknek és környékének éghajlatát kiismerni, s az innen keletkező helybeli s járványi kórokot meghatározni, idém és tehetségem létt volna, mert ahhoz több évi tapasztalatnak szorgalmas gyűjtögetése kívánatik; csupán azt akarom fölemlíteni, hogy rövid idő óta itteni működésem alatt a fentebb említett tényezők közül, melyeket tapasztaltam legjelentékenyebb befolyásúaknak a vidékbeli lakosság egészségére s betegségére.

Tisza-Löknek és vidékének lakosai földműves munkásem-

berek. — Tápszereik hús és növényfélélből állnak, azon megjegyzéssel, hogy mint mindenütt a munkás nép mezei munkája közt sokszor száraz, hideg hús és növényneműekkel él. — Italul bort, pálinkát és vizet használnak, azon figyelmet érdemlő hozzáadással, hogy bor kevés teremvén, kevés és annál több rossz pálinka fogy el. — Vizivásra leginkább a Tisza vize használtatik, a maga eredetiségében, úriháznál pedig ahhoz alkalmazott szűréséken letisztázva, és jégveremben tartva.

Ruházatjok, mint mindenütt a magyar köznépe könnyű, s többnyire tavasszal, nyárbán késő ősziig szabad ég alatt szoktak hálai.

Eddig csekély tapasztalatom, de okszerű következtetés után e vidéken legna jobb befolyással van a nép egészségére és betegségére a hús és víz, mi orvosrendőri szempontból, különös figyelmet igényel.

A községekben a húsfogyasztás, a húsárának mostani gyakran emelkedő és leszálló mértéke mellett, nem levén biztosan kiszámítható; de meg a mostani törvények mellett, a marhahúsmérés, rendes bérlésen kívül mindenkinek szabad levén, az ugynevezett apróbb marhaféléket, juhot bornyút leszúrni; — a rendes bérlő sohasem tudja kiszámítani, hogy mennyi fogy el, következképpen az állathús jégvermekben, és azonkívül is több napig is eltart. — És itt rejlik oka annak, hogy e vidéken sok állott és pállott húst kell a népnek megemészteni. — És ezenkívül még sok ugynevezett esett húst, különben beteg juhfélét fogyaszt el a köznép. Mindezen körülményt mérlegbe kell vetni, az ezen vidék kóroktanául.

A víz szinte igen jelentékeny befolyással van, mint mindenütt, ugy itt is, a vidék egészségi állapotjára. A föld talaj s minősége, mely sárga homok, sárga agyaggal vegyest, máshol pedig fekete homok margával keverve, már előre is gyaníttatja a vizsgálódó szemmel, hogy e vidéken csak meglehetősen kútvízre is gyéren található. Ezenkívül a sok helyen kitűnő szikós vegyület épen azon óhajtatást kelti föl az emberben; vajha a honunkban mindenféle szétszórva levő ásványvizeink, melyek miveleltenül és ismeretlen állapotban hevernek, használhatókká tétetnének, és honunk jó kútvízben szűkölködő tájékaira szállíttatnának.

Az időjárás e vidéken eddigi csekély tapasztalatom szerint igen változékony, egyébiránt természettani törvényekből megmagyarázható, mikép folyóvizek mellett a légmérséklet igen ingadozó. — E nyár folytán kiváltképpen a roppant hónapokat többnyire hűvös éjszakák és reggelek válták föl, — mint mindenütt ugy itt is, és a mindent leforrázó nagy szárazság után, négy öt hétben egyszer mutatkozó frissítő s életető esőt a hirtelen föltámadt nagy szél csakhamar kiszáraztá.

A föllebb, tájékozás kedvéért leirt vidék, közegészségi tekintetben néhány év alatt nagy átalakuláson ment keresztül. — A Tiszaszabályozása előtti években ha egyébkor nem is, de tavaszkor okvetlenül roppant árvíz öntötte el a vidéket, mely ár sokszor késő ősziig megmaradt több helyen, de mindenesetre a letisztult helyeken is nagy iszapot hagyott hátra maga után és ártalmas kigőzölgésre szolgáltatott anyagot. — Állandó tavak és mocsárok éven keresztül bűdös párázattal fertőzték a léget. A kóroktani viszonyok ily hatalmas tényezőiből méltán következtethetni, miszerint e vidék a gerji (miasmaticus) és posvány gőzi kóroknak (Malariakrankheiten) valóságos tájéka volt és különösen a váltó lázak makacs és álarozos nemei itt, a helybeli orvosok tudomása szerint, de minden vizsgálódní szerető orvos okszerű következtetése szerint is, nagy mértékben uralkodtak.

A Tiszaszabályozás nagyszerű munkájának nem egész bevégezése után, de mindenesetre jelentékeny előre haladása következtében, a Tisza nagyobb szerű árja meg van gátolva. — Az ezelőtt haszonvehetlen mocsáros és nádas térségek, kiszáradvák, és részint legelőnek, részint szántóföldnek, részint pedig kaszálónak használtatnak. — Csekély véleményem szerint nagyrésztben innen lehet következtetni, az egészségre nézve azon igen kedvező körülményt, miszerint nemcsak a Tiszajárta vidékeken, de honunk más felsőbb helyein is néhány év óta a váltólázak, és ezzel rokon, vagy szöveményőlni szokott kórok igen meggyérültek. — Nemde, ügytársaim! szinte osz-

toznak ezen tapasztalatban, miszerint öt-hat év óta honunk vidékeim tizedrésnyi váltólázás beteggel sincs dolguk mint azelőtt?

E rövid előzmény, illetőleg a működésem körébe tartozó vidéknek nem rendszeres ugyan és kimerítő, de irányul szolgálható ismertetése után, fogadja t. Szerkesztő úr azon ígéretet, hogy a borsodi levelek helyett tiszaháti tarlózattal vagy böngészettel évnegyedenként fogok valamit lendíteni orvosi irodalmunk előmenetelén; megjegyeztetni kérvén azt, hogy ha gyógműködésem köréből, nem bányászhatnék is ki évnegyedenként megemlítésreméltó kórképeket, legalább röviden tudatni fogom, hogy a Tiszaháton sincs egészen elfeledve a közegészség ügye. — Legközelebb pedig megkezdendem rovatomat a májusi, júniusi és júliusi böngészettel.

LAPSZEMELVÉNYEK.

Idegentestek nehéz kórosok légutaiban — azoknak önkényes kivetése.

A Gaz. heb. d. október 14-ki sz. három ily esetet említ.
1.) Egy nehéz kóros (epilepticus) 1856. április 4-én dohányzás közben lepetik meg a görcsroham által; ezolta csekély légzési nehézségről panaszkodik; az orvosok mást mint heveny gége és gögsíp lob tünetényeket nem fedezhetnek föl, s a beteget e szerint, de minden eredmény nélkül gyógyszerelik. Nehány hét múlva a beteg erős köhögés közben egy pipaszár-darabot vet ki, s felgyógyul. Csak ekkor emlékeztek vissza rokonai, hogy a beteg a roham közben pipáját eltörte s ők annak darabjait összeszedték.

2.) Ismét egy nehéz kóros, ki f. évi július hó vége felé mialatt egy barackmagot szájában tartana az epileptikus rohamtól lepetik meg. Fuldoklás a roham után, de mely csakhamar enged; 8 napig csupán csekély légzési nehély, semmi hurut, semmi lázas visszahatás, sőt a lélekzés is javulni látszik, a beteg jól érzi magát. De ekkor a tökéletlen légzés tünetényei előállanak; a bőr halvány, a meleg enged, az ajkak kékesek, az érités szapora és gyenge. Légcsömetszésre kelle gondolni. De a beteg jobban lesz, s három hónapig a kórházon kívül is jól érzi magát, miglen novemberben erős köhögéssel és kiterjedt huruttal oda visszakerül. A beteg mindenképen híjába szereltetik míg a mag erős köhögés közben ki nem vetetik. — Érdekes eset mind az idegen test hosszantartó bennléte, mind pedig az általa okozott tünetényekre nézve. Fájdalomról a gög táján soha nem panaszkodott, hangja mindig ép volt.

3.) A harmadik eset egy 19 éves ifjunál jött elő, ki heves tüdőlégdag (oedema pulm. acutum) tünetényeivel hozatott a kórházba, s három hétig eredménytelenül gyógyított; halála elkerülhetlenné látszott, midőn egy nagy, közepén átlikasztott gombmintát köhögött ki, mire a veszélyes baj tökéletesen elenyészett. A mint később emlékezett egy nehéz kóros roham alatt a gombmintát szájában tartá.

A kanyaró és vörheny (morbilli et scarlatina) utóbajainak megelőző gyógykezelése.

Dr. Scoutetten a Metzben uralkodott vörheny alkalmával föleleveníté már 27 évvel ezelőtt közhírré tett s azóta mindig czélszerűnek tapasztalt ebbeni gyógyeljárását. Szerinte a beteget, mihelyt az üdülés szaka beállott, az az mihelyt a bőr többé nem vörös, olajjal be kell kenni. E végett langyos vízben gyengén megmelegített tábla vagy mandola olajba flannel darab mártatik, s ezzel a test, az arezot és lábakat is ideértve, gyöngéden megdörgöltetik; ezután a beteg két óráig ágyban marad; másnap reggel egy óráig tartó langyos fürdőt vesz, s mihelyt megszárad — az az 2-3 órával a fürdő után bőre ismét olajjal bekenetik. Rendesen egy ily fürdő és két bedörgölés elégséges a bőrnek természetes puhaságát visszaadni, s működését helyreállítani. Ha az elhalt főlham még

ekkor sem vált volna le egészen, s a bőr száraz és korpásnak tapasztaltatnék, az eljárást ismételni kell. S.-nek 4 bedörgölésnél és 2 fürdónél többet ritkán kelle alkalmazni. (Mon. des Hop. 1859. 13 sz.)

V e g y e s e k.

Pest október 21-én 1859. Egyetemünknel az előadások hétfőn vették rendes kezdetüket. A boncztoni tanterem — még ugyanazon földszinti nem fölötté világos, de annál zajos szögletszoba a hatvani és újviláguteza sarkán, melyet a pesti iskola legidősb növendékei is ismerik — tanúja volt az új tanár szíves fogadtatásának. Miután az orvoskari dékán a cs. k. kinevezési rendelet szövegét felolvasta, néhány lelkes magyar szóval igatá be az új tanárt hivatalába, megemlítvén annak a buvárlat terén s a tanári pályán eddigelé szerzett érdemeit, s ajánlá őt s az általa képviselt sarkalatos tudományt a növendékek méltó figyelmébe. Lenhossék tanár ezek után következő szavakkal foglalá el tanszékét:

Tisztelt uraim! Ő cs. k. apostoli Felsege legmagasabb kegyelme által a leiró- és tájboncztan tanárává ezen egyetemhez kinevezetvén, midőn ezen hivatalomba cs. tanácsos és ezen egyetem érdemes dékánja ő nagysága által beigtattatni szerencsém van, engedjék meg néhány őszinte szót intéznem önökhöz, melyekből megítélhessék hogy mit várhatnak önök tőlem, — mert nem önök uraim tartoznak hozzám, hanem én önökhöz.

Uraim! Szaktudományommal már 18 év óta foglalkozom szakadatlanul, mint segéd és magán tanár is már 11 évig ezen és a bécsi egyetemnél, mint rendes tanár pedig a kolozsvári orvos-sebészeti intézetnél 5 évig működtem, mely egész idő alatt a tanuló ifjúság teljes bizalmát, szeretetét és tiszteletét birni szerencsés valék, s azt ezután is megnyerhetni bizton reménylem.

Önöket uraim egyenkint ismerni nincsen ugyan még szerencsém, de tudom azt, hogy oly ifjúságtól környezetem, melynek igyekezete és a tudományok iránti szeretete hazaszerete ismeretes, s mely igyekezetenek és szeretetenek részemről teljes mértékben megfelelni, én mint tanár, összes erőmet megfeszítendem.

Önöket uraim magukiránti kötelességeikre inteni nem tartom szükségesnek, mert hiszen jól tudják, hogy mi czélből gyültek ide; jól tudják, hogy az elveszett idő saját életünk elvesztegetése, melyet a jövődöben visszaszerezni többé nem lehet; de azon egyre mindamellet figyelmeztetni akarom önöket, hogy azon magasztos pályának küszöbén állanak, melyet „a nagy mester által művészileg alkotott emberi test tanulmányozásával“ kezdenek meg; és mely a természet legbensőbb titkait annak legszebb terményében „az emberben“ tárja fel önök előtt. — Ne veszítsék azt el soha szemeik elől, s igyekezzenek ezen fontos tudományt férfias komolysággal, kitartással és szorgalommal magukévá tenni: hogy egykor mint gyakorló orvosok, mint ezen szeretett drága Magyar hazának méltó polgárai járhasanak el nehéz, de magasztos hivatásukban, mert önök kezébe uraim leszen egykoron a hazának legnagyobb kincse, polgártársaik egészsége és élete letéve.

Én pedig szerencsésnek érzem magamat, hogy Ő cs. k. apostoli Felsege legmagasb kegyelme által érdemesítettvén ezen tanszékre azon magasztos czél elérésében önöket annál inkább segíthetem, miután a magas közoktatási ministeriumtól működésem körében teljes támogatást nyerni szerencsés valék; egyszersmind kitüntetve érzem magamat oly tanári testületbe léphetni, melynek minden egyes tagjai a legnagyobb és általános tiszteletben állanak, és oly állást foglalhatnak el, melyet volt drága tanárom és elődöm cs. tanácsos Csasz Márton ő nagysága annyi éven át oly dicsőséggel töltött be; és végre büszke vagyok arra, hogy önökhöz tartozom uraim, — reményteli fiaihoz szeretett Magyar hazámnak.

Éljenek!

BUDAPESTI ORVOSTUDOMÁNYI EGYETEM
II. sz. Sebészeti Klinika Könyvtára
Budapest, VIII. Baross-u. 23-25
Telefon: 143-600.

— A beigtatás azon módon történt a német előadásnál is, csak sokkal gyéresebb közönség jelenlétében. — Első évi orvosnövendékek száma a mostani félévre 62, kik közül 33 a magyar és 29 a német előadásra iratta be magát. A sebészet növendékeinek nagyobb része hasonlóképpen magyar. — Örömmel látjuk, hogy a tanuló ifjuság a tanszabadságot használva a tájboncztni előadásokban és gyakorlatokban oly szép számmal siet résztvenni.

— **Middeldorffa** buvárlatai s jeles tudományos értekezései, különösen pedig a galvanosautika behozatala által a sebészet terén Europaszerte ismert, tisztelet és szeretetreméltó boroszlói tanár egy napot körünkben töltvén, intézeteinket és a budai fürdőket meglátogató.

— A lapunk végén álló pályázatot illetőleg a bécsi lapok következő közelebbi adatokat hoznak az államvasúti főigazgatóság értesítése folytán. Minden pályorvos köteles naponta egy rendelési órát tartani, a kerületéhez tartozó pályadarab összes szolgálát és munkásait díjmentesen gyógyítani, valamint azoknak nejeit és gyermekeit s a vasuti társulat hivatalnok urait is. Minden pályorvos szolgálatbeli utasítást kap s a megszabott szabály szerint rendelni köteleztetik.

A betöltendő állomásokkal köv. pályák és díjak vannak összekötve: **Brünn** 3 mértföld, 600 ft; **A. Trübau** 3 mf. 600 ft; **Pardubitz** 3 mf. 500 ft; **Prága** 4. mf. 2 állomás 800 ftjával; **Aussig**, 3½ mf. 250 ft; **Bodenbach** 2 mf. 350 ft; **Olmütz** 2½ mf. 350 ft; **Posony** 4 mf. 700 ft; **Érsekujvár** 3½ mf. 550 ft; **Esztergom-Nána** 4 mf. 500 ft; **Vác** 3½ mf. 300 ft; **Pest** 4 mf. 2 állomás 1000 ftjával; **Czegled** 4½ mf. 350 ft; **Kecskemét** 4 mf. 300 ft; **Szeged** 2½ mf. 550 ft; **Nagy-Kikinda** 4 mf. 300 ft; **Temesvár** 3 mf. 700 ft; **Versetz** 5 mf. 250 ft; **Fejérttemplom** 4½ mf. 400 ft; **Bécs** a gépgyár számára (a főorvos (Chefarzt) segéde) 1200 ft; **Bruck** 3 mf. 250 ft; **Mosony** 3½ mf. 300 ft; **Győr** 4½ mf. 500 ft.

Ezekon kívül még köv. állomások töltenek be: **Letto-witz** 4 mf. 500 ft; **Zwittau** 3 mf. 200 ft; **Brandeis** 4 mf. 200 ft; **Prelauc** 3 mf. 100 ft; **Kollin** 4½ mf. 450 ft; **B. Brod** 4 mf. 150 ft; **Rostok** 2½ mf. 250 ft; **Welters** 4 mf. 150 ft; **Raudnitz** 3½ mf. 350 ft; **Müglitz** 3 mf. 150 ft; **Hohenstadt** 2½ mf. 200 ft; **Landskron** 3 mf. 250 ft; **Szemez (Wartberg)** 4 mf. 250 ft; **Galantha** 3 mf. 550 ft; **Köbölkút** 4 mf. 250 ft; **Nagy-Maros** 2½ mf. 150 ft; **Monor** 4½ mf. 400 ft; **Félegyháza** 3½ mf. 200 ft; **Kistelek** 4 mf. 100 ft; **Mokrin** 5 mf. 300 ft; **Zomboly (Hatzfeld)** 4 mf. 350 ft; **Detta** 5½ mf. 300 ft; **Himberg** 3½ mf. 250 ft; **Zurndorf** 3 mf. 250 ft; **Új-Szőny** 3 mf. 100 ft. o. é.

A folyamodók kérvényeikben határozottan fejezzék ki, hogy csak egy bizonyos vagy több és mely állomások elvállalására ajánlkoznak-e. A mostanáig ideiglenesen alkalmazott orvosoknak 1860 új év napjáig a szolgálat fölmondattott, de egyúttal felszólittatnak hogy újra pályázzanak, ha a szükséges kellékeket kimutatni képesek.

— **Dr. Margo** a szövettan (Histologia) magán tanára egyetemünkönél szakavatottságának bizonyosságát adá egy értekezés által, melyet a bécsi cs. tudományos akademiának benyújtott, — mint annak idején megemlítettük — s mely jelenben külön nyomtatban köv. czím alatt jelent meg: „*Neue Untersuchungen über die Entwicklung, das Wachstum die Neubildung und den feineren Bau der Muskelfasern.*“

— **Öcs. k. apostoli Felsége Dr. Wachtel** sopronykerületi egészségügyi tanácsos könyvét: „*Die Kurorte und Mineralquellen Ungarns*“ kegyesen elfogadni méltóztatott.

Dr. Seligman fregát-orvos a földkörüli út alkalmával szerzett érdemeiért koronás arany keresztel diszítettett föl; **Dr. Schwarz E.** korvet-orvosnak pedig és **Ruzsicska K.** hajó-seborvosnak a legmagasb megelégedés fejeztetett ki.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. oktob. 13—19-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elbocs.			Meghalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmekör.	Összeg
	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők				
Okt. 13 kán.	12	3	15	8	6	14	1	1	2	207	201	2	2	16	428
" 14-kén.	7	5	12	2	1	3	—	—	—	212	205	2	2	17	437
" 15-kén.	15	6	21	11	16	27	1	—	1	216	196	—	—	18	430
" 16-kán.	—	6	6	14	2	16	—	—	1	201	200	—	—	18	419
" 17-kén.	10	9	19	9	9	18	4	—	4	198	200	—	—	18	416
" 18-kán.	8	6	14	8	3	11	—	1	1	199	202	—	—	17	418
" 19 kén.	16	9	25	4	6	10	1	—	1	210	205	—	—	17	432

A betegforgalom nem igen élénk; a halálozás jelentéktelen; a csorvábántalmak — fogya — háttérbe léptek, helyüket a légzési szervek lobos és hurutos bántalmái foglalván el nagyobb számmal. — A közegészségi állapot eléggé kedvezőnek mutatkozik.

Pályázatok.

A cs. k. sz. osztrák államvasúttársaság (k. k. priv. Staats-Eisenbahn-Gesellschaft) az orvosi szolgálatot vonalai mentében újra szervezni szándékozik.

A vasuti orvosi állomások elnyeréséért folyamodni kívánók kérvényeiket képességök s orvos és sebész gyakorlati joguk törvényszerű kimutatása mellett — november hó 15-ig az alulírt főigazgatóságnál Bécsben Minoriten Platz 42. sz. nyújtják be.

Azon orvos és sebész tudorok előnyvel bírnak, kik valamely közkórház sebészeti osztályán egy évig szolgáltak vagy műtői (opérateur) oklevéllel ellátva.

A folyamodók kora annyiban fog tekintetbe vétetni, a mennyiben testi erő a szolgálathoz megkívántatik.

A közelebbi föltételek a főigazgatóságnál tudhatók meg. Az állomások, melyekre a pályázás nyitattik, következők: **Északi vonal:** Brünn, B. Trübau, Pardubitz, Prága (2 állomás) **Aussig, Bodenbach, Olmütz.**

Délkeleti vonal: Poson, Érsekujvár, Esztergom-Nána, Vác, Pest (2 állomás), Czegled, Kecskemét, Szeged, Temesvár, Kikinda, Versecz, Fehértplom.

Bécs-Újszőnyivonal: Bécs, Bruck, Moson, Győr. A cs. k. sz. osztrák államvasúttársaság főigazgatóságától, Bécs október 5. 1859.

A bécsi cs. k. egyetemi műtőintézetnél az erdélyi himlőoltási alaphól évenkénti 315 ft. és 63 ft. szálláspénzzel rendszerezett ösztöndíj egy erdélyi műtőnövendék számára a legközelebbi 2 évig tartó tanfolyamra üresedésbe jött. A folyamodók a szokott bizonyítványokkal és oly terítvényvel, melyben magukat a műtői tanpálya bevégezte után legalább 10 évi szolgálatra Erdélyben kötelezik, ellátott kérvényeiket október hó végeig a cs. k. erdélyi helytartóságnál Nagy-Szebenben nyújtják be.

Szerkesztői levelezés.

Dr. K. F. urnak: Várunk es felelünk.
Dr. B. urnak: A közleményt köszönjük.
D. J. urnak Halmi. Julius 10-i szám újra elküldetett.

Adakozások

Szeme világát veszített Répáczy András orvostudor részére:

Lapunk 40 számában	5	frt. ujpénz.
N. N. egyet. tanár	5	" "
Dr. Rózsai József	2	" "
Dr. Grósz Ferencz	2	" "
Otsváry Ede seborvos Nagy-Mihályon	2	" "
Hrivnyák János gyógyszerész	2	" "
Dr. Balassa tanár	10	" "
Dr. Argenti Döme Váczon	5	" "
Összesen	33	" "

Pest, 1859.

44. SZ.

October 30.

Előfizetési ára: helyben 4 fr. 50 kr. egész év 9 fr. vidéken fél év 5 fr. egész év 10 fr. új pénzben. A lapot illető közlemények és fizetvények bérmentesen küldendők. Hirdetések közöltetnek soronként 14 új krert.

Megjelenik minden Vasárnap. Megrendelhetni minden es. kir. posta-hivatálnál, a szerkesztőnéi utján 10-dik szám, és a kiadónál Dorottya-utczán 12-dik szám.

ORVOSI HETILAP.

Honi és külföldi gyógyászat s kórbuvarlat közlönye.

Dr. MARKUSOVSKY L.

Tulajdonos és felelős szerkesztő.

MÜLLER EMIL,

Kiadó-könyvnyomdász.

Harmadik évfolyam.

Tartalom: Tájékozás a galvanocaustika mint sebészi műhatány körül. Közli Balassa tanár. — Töredékek a nőkörgyógyászat köréből. Idom- és helyváltozati kórok (Vége) Dr. Maizner J. — Gyógyszerismeri közlemények. **Tárcza:** Az önhév növekedéséről az élet utolsó perceiben és a halál után. Adler Adolftól. — Kazinczy Ferencz emlékünnepe. — Vegyesek. — Pályázatok. — Szerkesztői levelezés. — Adakozások.

TÁJÉKOZÁS A GALVANOCAUSTIKA MINT SEBÉSZI MŰHATÁNY KÖRÜL.

Közli Balassa tanár.

Az aether és chloroformnak, mint érzéketlenítő eszközöknek feltalálása óta az orvos-sebészeti gyakorlat körében alig tett valami oly meglepő hatást mint a galvano-caustikának Middeldorpf tudós boroszlói tanár által történt általánosabb érvényre hozása 1856-ben. Míg a fönnebbi szerek, segítő és mentő eszközeinkről a műtételekről levették a kint s fájdalmat: addig a galvanocaustika a műtétek másik rémjé, a vérzések fölött ígért biztos uralmat. Úgy mint minden tetszetős találmánynak a galvanocaustikai műtét módnak is sorsa lett, hogy egyfelől az elragadottak túlbecsülvén hatáskörét, benne minden véres műtétnek pótlékát remélték bírhatni, míg másfelől a régin függök, a vérzést meggátlási tulajdönt a legszigorúbban követelték tőle. Az előbbieket a lehetlenség után vágyódva a galvanocaustika eredményei által nem lettek kielégítve, mert csalódtak; az utóbbiak minden eltérést az ígértektől a műtétmód új meg új hiányának nyilvánították, s azt mint fölöslegest és hasztalant elvetették. Ugy hisszük e tekintetben mindkét részen hibáztak. Amazok ártottak általánosítás, emezek tagadás által. Mi ugy vagyunk meggyőződve, hogy a higgadt tapasztalat és józan bírálat a galvanocaustikát igen becses és részben pótolhatlan hatánnyaként veendi föl az orvos-sebészeti gyakorlatnak. Melyik műtő nem ismerné a veszélyt, mely nagyobb és vérdús garat-pöfetegek — polypi faucium — műtételét eddigelé akár a lekötés akár a kimetszés formájában kísérte. Az előbbinél megfuladás, az utóbbinál halálos vérzés fenyegette a beteget. Maga Dieffenbach, ki nem tartozott a vériszonyos műtők sorába, ilynemű garat-pöfetegek kimetszését a nagyfokú vérzés miatt a legfélelmesebb műtételek közé számítá. A lekötés után harmadnapra a rostos pöfeteg puffadása miatt megfuladni mi is láttunk Bécsben egy beteget. Továbbá véredénytapló — fungus vascularis — kiirtá-

sainál kisdedeknél és a hímvesző csonkításainál ki ne iszonyodott volna a fenyegető vérzéstől? Nagyra nőtt méhpöfetegeknél akár hányszor tapasztaltuk, hogy mig metszés általi kiirtását az edénydús álképletnek vérszegény és vízkórossághoz közel álló nőknél az elvérzés veszélye nélkül nem lehetett megtenni s a lekötést alkalmaztuk, ily esetekben többször láttunk bel- és kül méhlobot — endo-et perimetritis — föllepni, melyeknek vészes súlya alul csak nagy nehezen sikerült a beteget kiszabadítani.

Végre izzó vas alkalmazásánál, főképp hol a hőfoknak roncsoló hatása volt a czél, hányszor kelle sajnálattal tapasztalnunk, hogy az izzásnak kellő foka csökkent még, mielőtt czélt értünk volna, s a szénparázból új meg új vasat kellett elővennünk a beteg és környezete rémületére. Mi nem vagyunk s nem voltunk soha a túlzásnak barátai, de midőn az orvosi műgyakorlatnak fönnebbi homályaira Middeldorpfnek galvanocaustikus műeszköze által fényt látunk áradni, e részben minden kérdés nélkül az ő táborához szegődünk. De hadd szóljanak ez irányban gyakorlatunknak tényei.

I. Szemcsésrák — cancer epithelialis — a hímveszőn; csonkítás galvanocaustikával; semmivérzés.

Kainer György 55 éves, solymári, pestmegyei földműves hímveszőjének karfiolszerű daganatával 1858 aprilis 14-én vétetett föl a kórodára. Baja, mint állitá, fityma alatti keményedéssel kezdődött két év előtt, mely eleinte lassan növekedve figyelmét komolyabban nem vonta magára, s ez időben közel egy évig háziszereknél egyebet nem használt. Később a dag miatt több rendbeli orvosok tanácsával élt; azonban baja mindinkább terjedett, fitymáját több helyeken áttörte, vizeletének kifolyását gátolta s gyakori fájdalmakat és vérzéseket okozott. Betegnek több hó előtt a kórodán már javaltatott a műtétel. Ő különben teljes életében egészséges volt. — Hímveszőjének mellső felét lúdpete nagyságú, dudoros alakzatú és roncsolt küllemű daganat foglalta el, melyen sem a makknak sem a fitymának legkisebb nyoma

nem volt többé. Dudorványai részben pusztuló állapotúak, másutt buján emelkedők voltak, s közeikbe több helyen szennyes színű mély barázdák vájultak, melyeken vizeléskor a húgyot kicsurogni állítja a beteg. Egészen többé kevésbé szemcsés alkatu s mindenütt hámnélküli volt a dag felszíne, összeállása egyaránytalan húsos, fájdalommentes, erősebb nyomásnál két oldalról a szemcsék közeiből sajátságos kásás anyagot ömlesztő. A partosan föltüremlett karimák megett az ép vesszőrészek bőre feszesre volt tapasztva. A szomszéd lágy mirigyek épek; az egyének testalkata és egészsége jó.

A műtét galvanocaustikus eszközzel május hó 10-én következő módon vitetett végbe. A galvantelep felszerelése és kellő folyamatba jötte után az érensodronynak kacsa közvetlen az álképlet mögé helyzetetett s a perczen midőn a változtató korong (Wechselscheibe) betételével a galvanicus folyamár az érensodronyra működni megindult, az izzó kacs a műszer fogantyúján lévő srófjarral szűkebbre húzatott, míg az a hímveszőn keresztül nem szerzegett. Mind ez alig tartott néhány másodperczig; a beteg fájdalma ezalatt csekély volt; vér pedig az edénydús szerv csonkjából egy csepp sem folyt. A pörk mely ezt fedte mintegy vonalnyi vastagságra barnás-sárga lett. Ezután a pörklemez alsó felében kutaszszal kerestük fel a húgyeső nyílását, bele egy ruganyos húgycsapot illesztvén. Megjegyzendő, hogy ezen idő alatt a műtét-néli fájdalom teljesen megszűnt. A lob mely a csonkítást követte mérsékelt fokú volt; harmadnapra kezdett a csonknak környezete duzzadni és vörösödni; genyedés pedig tized napra jelentkezett; huszadnapra a pörk egészen levált, mire a gyógyulás részint összehúzódás részint sarjadzás útján negyedik hétre sima és egyirányos heggel a lehető legtökéletesebben ment végbe. A kötés az egész idő alatt ceratummal bekent ruhalemezből állott. A vizelés mindig a beillesztve tartott húgycsapon ment végbe. A húgyesőnek heges nyílása, nemcsak midőn a negyedik hét kezdetén a beteg a kórodát elhagyta, hanem néhány hónap múlva is, midőn rendeletünkre magát bemutatta, elég tág volt és a szokványos behuzódásnak nyomait nem küldte.

II. Rendkívül nagy rostos pöfeteg — polypus fibrosus — a garatban, a jobb orr és az ikállrésen — fissura sphenomaxillaris — át a pofban elterjedt hasonló pöfeteg ágakkal; galvanocaustikus műtét a lágy szájpád felhasításával; a pöfetegből semmi vérzés; lágy szájpádvarrat; tökéletes gyógyulás.

Pálinkás János 18 éves, sári, pestmegyei földműves f. év február hó 20-án vétetett föl a kórodára légzését gátló több rendbeli daganatokkal az orrban, garatban és jobb pofban, melyeknek támadását beteg három év előtti időre tette, mikor szájpádlása mögött jobb oldalt egy mogyoró nagyságú daganatot vett észre. Ez fájdalommentes volt s lassan növekedett, azonban nöttével az orron általi lélekzést mindinkább nehezítette. Ehhez járult hogy kevés idő

múlva az első dag észlelése után jobb pofájában és pedig annak felső hátsó részében szinte egy daganatot tapasztalt és hogy orrának jobb felében egy harmadik dűdort látott elötolúlni. Ezen dagoknak szemlátomásti egyarányos növekedtével lélekzétével mindinkább nehezítve lett annyira, hogy arra csak szájának tártva tartása mellett volt képes, és éjszaka erősen hortyogott. Az egyén mint mondá 12 éves koráig egészséges volt, mikor félévig tartó váltólázban szenvedett, mely kellő orvoslás után elmaradt. Később nyakmirigyei voltak megdagadva s felfakadván hosszabb ideig genyedtek.

A beteg sovány testalkatú volt, sápadt sárgás arcszínű és görvélyes küllemű. Jobb pofájának középtája a felső állkapocsi járom-nyujtványnak megfelelőleg galambpete nagyságban feldudorodva; a dűdort fedő pofbőr ép küllemű és tapintatu. Mélyebbre ható nyomásnál rost keménységű, dióalaku és nagyságú, a nyujtvány alá húzódó dagot talál az ujj, mely a pof takhártyáján át tapintva még inkább kiüteteti imént említett alakját, rostos-húsos összeállását és a járom mögé húzódását. Nyomásra a dag nem fájdalmas, a száj föltátását mit sem akadályozza.

Ezenkívül látható a beteg jobb orrnyílásában az imént leirthez hasonló összeállású halványpiros daganat, mely az illető orrfélt nagy mértékben kidudorítja, az orrlyuk elé kinyúlik és az orrüregbe főlebb tolható; benn kutaszszal másfél hüvelyknyi magosságban szabadon körüljárható. Ezen vizsgálatnál a daganat vérzik.

Végre a feltátott szájon betekintve a lágy szájpádot egészen mellfelé domborodva találtuk s az erősen kifeszített szájpádiven a nyelésapnak alig volt nyoma látható. Mögötte egy takhártyapiros, gömbalaku s a garatir felső részét egész széltében elfoglaló daganatot pillantánk meg, mely rostkemény összeállású, s melynek hátulját bevitt ujjainkkal körül foglalhatánk s az egész daganatot mellfelé tolván, ekként annak az ikcsont alapnyujtványa — processus basilaris ossis sphenoides — táján gyököző alapját hátulról kipuhathattuk. Hasonló módon járván el mell felől s ujjainkat a lágy szájpád és a daganat között tolván be, az ekecsont — vomer — táján érezzük a daganatot függeni úgy, hogy tapérzékünk szerint az alma nagyságú daganat tallér terjelmű alappal gyöközött egy részt az ikcsont alapnyujtványán, más részt az ekecsont hátsó részének jobb oldalán. A körte idomu dag e szerint jobb oldalt lévő alapjából kiindulva mell és felülről balra alá és hátfelé irányozva volt, teriméjével nemcsak a jobb oldali hortyot — choana — hanem a baloldalt is elzárván. Ezen vizsgálatnál szinte és pedig bő vérzés jött létre.

Ha valahol pöfetegnél, úgy ez esetben teljesen indokoltnak láttuk ilyennemű álképleteknek „polypus” szóval való elnevezését. A buján növekedő rostos termény itt a garatnak a jobb hortytyal határos falzatrészén támadva, innen több ágazattal nyult ki mindenová, hol a szomszéd csontváznak rése nyílt; s az ikállrésen át a járomnyujtvány alá és a pofban kitoluló dag, ugymint az, mely az orr jobb felébe terjesz-

kedett és mely a garatirt betölté, mind megannyi elágazásai voltak a fenemlített fészekben gyökeredző élődinek. — Mi ezek között a garatbeli ágat a legfenegetőbbnek ismervén föl, legelőször is az ellen intéztük fegyverünket, s a szó teljes értelmében tüzzel vassal támadtuk azt meg. Itt a galvanocaustikus műkészlet a legfényesebb eredményt tanúsította, melylyenre szert tenni az előtt műtételi eljárásunk egyik eszközével sem voltunk képesek. A gyökerénél találér átmérőü, tömött húsu és vérittas garatbeli polypus-gömb az izzó érenykacs által néhány másodperc alatt gyökeréből le lett választva anélkül, hogy belőle egy csepp vér folyt volna. — Az érenykacs szála az illető orrüregen szolgáltak ki, és miután a lágy szájpadvét fölülről végig hasítottuk, hogy a tömördek dag kitakarításához tért nyerjünk, egy a szájon bevitt Museux-féle fogót akasztottunk annak aljába, melylyel segédünk azon mértékben feszítette kifelé a dagot, a milyenben mi a kacs srófjárását följobb csavartuk, úgy hogy a pöfeteg ketté sütése és kihúzása egybeeső pillanatnak műve lett.

Ezután a felhasított szájpadvinek egybevarrásához — staphylorrhaphia — fogtunk, mely műtétel ez esetben annyiból kevésbé fáradságos volt, minthogy az egybevarrandó ív a dag hosszas nyomása következtében ingerlékenységét elvesztette és anyaghiánnyal sem volt dolgunk.

Műtét után a beteg nyugalma és példás magatartása által a szájpadv sebének gyógyulását lényegesen elősegíté, mely harmadnapra tökéletesen sikerült. — Az íven később érdekes volt látni miként húzódik az vissza, a hátulról történő nyomás megszűntével, rendez helyzetébe — a garatnyílás vonalához.

Négy héttel későbben april hó 2-án irtottuk ki a pöfeteg pofbeli ágát, fölhasítván a kívülről befelé nyomott dag felett a kifordított pof takhártyáját, s Museuxféle fogóval előhúzáván a csontréből a kitoluló daggömböt. Ezután egy erős kettős fonállal kötöttük azt le s a kötésen alól ollóval ketté vágtuk. A dagon meghagyott lekötési kacs itt csakhamar nagyobb foku ellenhatást okozott, miért is kénytelenek voltunk azt már harmadnapra leválasztani.

Az orrbeli pöfetegág a garatbeli daggal egybefüggött s vele együtt a galvanocaustikus műtétnél kitakarodott. A sokszoros nehéz műtételi csatát szerencsésen megküzdött beteg april 21-én épen s egészségesen hagyta el a kórodát.

III. Égetések és roncsoló műhatások több esetben történtek a galvanocauterrel, a hatány mivoltát tekintve mindannyiszor kielégítő sikerrel; névszerint:

Wöhlin Mária 45 éves, hidegkúti bélsipolyos földműves nőnél, ki nem gyölvén bevárni a teljes gyógyulást, javultan hagyta el a kórodát.

Kohn Ignác 55 éves, Bihar megyei kereskedőnél sejtes bőrrákkal az orrhátán.

Baják Mihály 52 éves temesvári ügyvédnél, nyelvvalatti sejtes rákkal; ez esetben ismételve teljesen meggyógyult a rákos gócz, azonban a baj mivoltánál fogva fájdalom újra meg újra kitört.

Végre N. N. pesti ügyvédnél szinte nyelvvalatti sejtes rákkal, kinél három ízben kellett a galvanocautert alkalmazni.

TÖREDÉKEK A NŐKÓRGYÓGYÁSZAT (Gynaecologia) köréből.

Semmelweis J. tanár nyilvános előadásai és Scanzoni „Lehrbuch der Krankheiten der weibl. Sexualorgane“ után

Közli Dr. **Maizner János** szülészeti tanár Kolozsvárt.

Idom- és helyváltozati kórok.

(Vége.)

A méhiszam ellen intézendő gyökeres sebési eljárásnak két főváltozata (Varianten) van t. i. 1.) A hüvelynek műleges szűkítése; 2.) a hüvelybemenet műleges szűkítése, s a szeméremhasadéknak véres varrat által irészletes egyesítése.

1.) A hüvely műleges szűkítése.

A hüvely műleges szűkítését illetőleg megjegyzendő: hogy e műtét nem épen veszély nélküli. A húgyhólyag, hasbél és végbél közelsége miatt a műtetre következő lob ezen szerveket is megtámadhatja.

A műteendő helyeztetése. A beteg a mütő asztal, vagy egy eléggé feszes derekaljjal ellátott ágyszélén foglal helyet úgy, hogy fara egészen az ágy szélére jöjjön; czombjai segédek által széttartatnak és támogatatnak. — A végbél és húgyhólyag előlegesen kiürítendők.

Ezen műtétnek több nevezetes modora (methodus) van. Ugyanis végbevitethetik az a) vagy a hüvely takhártyájának, vagy maga a hüvelyfalazat egyes részleteinek kimetszése és a sebszélék egyesítése (elytrorrhaphia); — vagy b) a hüvelynek égető szerekkel eszközölt szűkítése (meth. elytrocaustica); — vagy c) lekötés; — vagy d) végre a Desgranges által ajánlott hüvelyesipeszelés (Pincement du vagin) által. Mindezen modorokról egyenkint értekezendünk.

a) A hüvelynek szűkítése a hüvely falazatának, vagy takhártyája egyes kidudorodó részleteinek kimetszése által (elytrorrhaphia.)

A kifeszített s kitágult takhártya, vagy a hüvelyfalazat kimetszése, vagy a méh kiiszamult állapotánál kívül; vagy pedig a medence üregén belül vitethetik véghez. A sebszéléket vagy véres varrat segélyével egyesítjük; vagy pedig genyedés és utólagos hegedés útján iparkodunk azok gyógyulását eszközölni.

Legbiztosabban végbevihetni e műtétet, ha a méh elő van esve. Ha állásközben rögtön elő nem búvik, akkor egy kisebb Museuxféle kampós fogóval a méhnyakot azon helyen, hol azt a hüvely már környezi megfogjuk, és előrehúzzuk. Most kellőleg megolajozott mutató-ujjunkat a végbélbe vezetjük, hogy megtudjuk: valjon azt a méhvel együtt előre nem húztuk-e? a húgyhólyagba pedig húgycsapot vezetünk, s a hólyagot — ha netán az az előrehúzott méhvel együtt aláereszkedett volna, — segéd által felemeltetjük. Ezen elővigyázati rendszabály után előbb az egyik, aztán a másik oldalon egy 3 hüv. hosszú, és 2 hüvelyk széles — körkörös alakú részletet metszünk ki a megvastagodott takhártyából. A körkör egyik csúcsának hát — és felfelé, — a másiknak mell- és lefelé kell irányoztatnia. A kimetszendő takhártyarészlet hátsó szélén egy finom horogesispez segélyével felemeltetik, s harántirányu metszésekkel leválasztatik. Ha egyébiránt a hüvely falazatai

szerfelett elpetyhüdtek, akkor a tasakszerűleg lefityegő mellső falból lehet ugyan egy kisebb részletet kiirtani, de a legnagyobb óvatossággal, nehogy a húgyhólyag megsértesse.

Atalán sokkal előnyösebb a hüvely mellső falából semmit sem metszeni ki, hanem inkább később, — ha szükséges leendne, — az izzó vasat igénybe venni.

Ez megtörténvén a seb egyesítéséhez, és a méh visszahelyezéséhez kell fogni. Félhüvelyknyi távolban alkalmazzuk a csomós varratokat; de a seb széles volta, fenekének sekélysege, a sebszélek lazasága s szakadékonysága, és végre visszatétel közben a hüvelyt szerfelett feszítő és vongáló méh a seb közvetlen egyesítését gátolják; — legezészerűbb a méhet csak félig visszatéríteni, és azután a hátsó varratot megcsomózni; — most a méhet tökéletesen visszahelyezvén, a még hátralevő varratokat alkalmazhatjuk.

Mind ez megtörténvén, hideg vizet fecskendünk a hüvelybe, s puha szivacsdarab segítségével megtisztítjuk; azután puha tépécsomókat vezetünk beléje, hogy a sebváladék beivódjék, s hogy egyúttal erősebb visszahatás eszköztesse, — mely ezen — lobbolyamra oly kevésbé hajlandó — szeryben gyógyulás tekintetéből kívánatos és szükséges. A fonalakat rendszeren hosszabb ideig benhagyjuk, miután azok a méh visszahelyezett állapota miatt nem feszülnek, — vagy egy csekély ürtérrel bíró hüvelytűkör által a sebszélek egyesüléséről meggyőződünk, akkor a fonalakat elmetasztván, eltávolíthatjuk. Ha egyébiránt a seb gyógyulása hegesztő gyuladás által nem jött volna létre, hanem genyedés állott volna be, — aggodalmasoknak ezért épen nem kell lennünk, minthogy tapasztalásból tudjuk, hogy a méhizom sarjadzás által sok esetben jobban gyógyul, mint hegedés által.

E műtéti modornak másik neve abban áll: hogy a méh kiiszamult állapotánál a hüvely takhártyájából egy egy sekélyes részlet kifejtetik, hogy ezáltal tetemes terjedelmű lapos hegek jöjjenek létre. E célra a hüvelyt egy kissé megfeszítjük lehúzáván a kiiszamult méhet; s $\frac{1}{2}$ hüv. szélességű, — a hüvelybemenettől egészen a méhnyakig terjedő hosszúságos csíkokat fejtünk ki a takhártyából, közöttük szintoly terjedelmű, ép takhártyarészleteket hagyván. A méh most a szokott módon visszahelyeztetik, a hüvely kifőcskendeztetik, és puha tépécsomókkal kitömötk.

Harmadnapra a tépet eltávolítatják, s a hüvely kifőcskendeztetik; s ez naponkint mintegy kétszer ismételtetik. A betegnek a gyógybánás alatt fekvő helyzetben kell maradnia; — a székkürítésnek enyhe hashajtókkal szorgalmazandók; a vizelet húgycsapon ürítendő ki.

Ha egyébiránt a műtét sikerét kétséssé tevő petyhüdttség mutatkoznék az ivarszerveken, akkor az összehúzó fanyar szerekhez, (melyeket főlebb már ismételve említünk) kell folyamodni.

b.) A hüvelynek égető szerekkel eszközölt szükítése. (Method. electrolytica).

E célra rendszeren az izzó vasat, vagy újabb időben a Galvanocausticát vehetni igénybe. Az első Dieffenbach számtalanszor sikeresen alkalmazta; az utóbbi eljárást Middeldorffnak köszönhetni.

Az izzó vasat vagy a méh kiiszamodott állapotában, vagy a medenczeüregben alkalmazhatni.

a) A méh kiiszamodott állapotánál alkalmaztatik az izzó vas, ha az ivarszervek szerfelett tágak és petyhüdtek annyira, hogy a méh a test egyenes állása közben is előesik. A beteg a műtőasztal párkányára helyeztetik a fentebb már érintett módon; — a hüv. vastagságú s kúp alakú izzó vassal több csíkokat húzunk a szeméremajkak belfőlszínétől egészen a méhnyakig; — az izzó vasat nem kell csupán gyengén odaértetni, hanem lassan és egyenletesen végig húzni úgy, hogy a pörk mintegy barázdát képezzen. — Hat csík rendszeren elegendő, s olyképen vezetendő, hogy a csíkló és húgycső nyílása érintetlenül hagyatván — azok a két mellső pörkbarázda közzé essenek. Ha a szülészeti petyhüdtsege nem nagyfokú, 3—4 csík is megfelel céljának.

A műtét végeztével különös figyelemmel kell lennünk a további gyógybánásra. Az egész megégetett részt puha gyapottal beborítjuk, s reá egy zacskót húzunk, hogy a tépet vagy gyapot le ne essék; ez megtörténvén csendesen be kell várni a pörkvarak leválását, — melyet ha már megkezdődött, pépborogatásokkal elősegíteni iparkodunk; — később a borogatásokat valamely tépetre kent enyhe írral váltjuk fel; s a méhet visszahelyezzük. A hüvelycsatornát puha tépettel tömjük ki.

b) A medencze üregén belőli égetés rendszeren csak ott alkalmaztatik, hol a méh csak hosszabb ideig tartó állás, járás, vagy tetemes erőködések, mint például kemény széketétel közben esik elő. A húgyhólyag és végbél előrement kiürítése után egy tömött tépet gomolyt (méhtükörön keresztül) vezetünk a hüvely fenekébe, s azt egy favessző segélyével a méhszáj- és nyakra erősen odanyomjuk, s a tükört eltávolítjuk. Most szarv- vagy puszpángfából készült hüvelykampók (Scheidenhaken) segélyével a szeméremajkak egymástól kellőleg eltávolítatnak; egy szilvaalakú izzó vasat a hüvelybe vezetünk, s ennek két oldalsó falaira azt erősebben odanyomjuk, mint a mellső és hátsóra; a mellső fal égetésénél különösen a húgycső nyílása tájéka szorgosan kerülendő. Az izzó vas eltávolítása után a hüvely fenekén fészkelő tépetgomoly egy egyenes pöfetegfogóval kiveendő, s a hüvely puha tépettel óvatosan kitömendő.

A pörkvar leválását, — ha pár nap múlva a tépet a hüvelyből eltávolítottuk — langyos víz befőcskendése által segítjük elő; — ha egyébiránt e közben tetemes érzékenység állana be, úgy bódító szerek mint pl. bürök, beléndfü (hba cicutae, hba hyosiamii) főzetét alkalmazhatni; — továbbá valami enyhe írral bekent tépetet viszünk a sebre; a vizeletet húgycsappal ürítjük ki stb. A hegeképződést ólomvíz, vagy fanyar szerek mint pl. csersav — acid. tannicum — tölgyhéj főzet stb. befőcskendése által mozdítjuk elő.

A Galvanocaustikát szinte a két imént említett módon (t. i. a medenczén kívül és belül) alkalmazhatni; a kúp és porcellánégető (Kuppelbrenner, Porcellanbrenner) különösen alkalmas e célra.

c) A hüvelynek, — egyes hüvelyfal redőknek — lekötés általi szükítése.

Ezen eljárást Dieffenbach a sebészeti tévelyek közé sorozta szerfeletti kínos és veszélyes volta miatt, minélfogva azt csupán névleg felemlíteni is elégségesnek tartjuk.

d) Desgranges hüvely csipeszelése (Pincement du vagin).

Ezen műtői eljárás oly egészen újszerű, miképen arról döntő ítéletet mondani most még teljes lehetlen. Az ehhez szükséges műszerek következők: a) csipeszek, ezek 70—75 milliméternyi hosszúságúak, lapjukra görbültek, s egymást keresztező szálakkal bírnak; a száruk egyik végükön éles horgokkal vagy fogakkal ellátva, melyek a másik szár hegyén levő mélyedésekbe illenek. b) A mondott csipeszek tartását és a hüvelybe bevezetését eszközölő sajátzerű csipesztartók (Lásd Scanzoninál a 125 lapon).

Az eljárás következő: a húgyhólyag és végbél kiürítése megelőzi a műtétet, a beteg helyzetése olyan mint feljebb előadtuk; — egy háromlemező méhtükör a hüvelybe vezetetik, s annak rögzítése egy segédre bizatik. A csipeszek csipesztartó segélyével a hüvely-takhártya bizonyos helyeire alkalmaztatnak úgy, hogy a tükör lemezei között levő hézagon keresztül mintegy 2—3 csipesz rakatik fel. — Legelőbb a hüvely hátsó falán kell kezdeni a csipeszek felrakását, mindenkor a hüvely bemenethez legközelebb alkalmazandó csipeszt teszszük fel először; a hüvely mellső falán ellenben a hüvelyfenekéhez legközelebb eső csipesz alkalmaztatik először. A tükör eltávolítatván, egy olajbogyóalakú gombbal ellátott vesszőt (vezérkutasz) vezetünk a hüvelybe, mely kívülről heveder segélyével olyképen erősítetik meg, miszerint a gomb a

hüvely fenekét fölfelé emelje. — A betegnek nyugalmas hátfekvést rendelünk; a csipeszek 5—10 nap mulva önként kiesnek, melyeket aztán a rájuk hurkolt fonál segítségével előre húzhatni.

Ezen művelet több ízben (körülbelül 10-szer) ismétlődő úgy, hogy a csipeszek a hüvelynek mindig más és más részeire alkalmaztassanak; — ezáltal a hüvely hegesen annyira összehúzódik, hogy utoljára már oly szűk lesz, mikép a tükröt már nem lehetvén alkalmazni, újjunkon kell a csipeszeket felrakni.

2) A hüvely bemenet műleges szűkítése (résztelen elzárása) s a szeméremajkaknak egymással véres varrat általi egyesítése (episiorrhaphia.)

Az előbbi sebési eljárás által maga a hüvely szűkített meg; ennél azonban csak a hüvely bemenet záratik el annyira, hogy a méh többé előre ne eshessék. Ebből elég világosan kitűnik, hogy az előbbi gyógy mód csakugyan gyökeres; míg ez csak félig meddig felel meg az óhajtott célznak.

A szeméremajkak véres varrata tulajdonképen nem egyéb, mint mellfelé folytatott gátvarrat.

A műtét ezen neme különösen ott javaltatik, hol az ivarszervek a nagyfokú petyhüdtséget kivéve. — épek és egészségesek; továbbá hol a betegek az izzó vastól irtóznak.

A műtét következőleg vitetik végbe: a húgyhólyag és végbél előleg kiürítendő; a hüvely többszöri beföcskendések, s száraz puha szivacsosali megtörlések által megtisztítandó; s a fanszörök a szeméremajkakról leborotváltatandók; a műtendő helyzete olyan, mint már a fentebbi műtétknél említettet. Erre rüdfogó (Balkenzange) lemezeivel az egyik nagy szeméremajkat (körülbelül $\frac{3}{4}$ hüvelyknyire) megfogjuk úgy, hogy annak felső harmada szabadon hagyassék. A fogó haránt lemezének alsó vége a hátsó eresztékig terjed, s most a szeméremajkaknak a fogó haránt lemezei közé foglalt részletét nagy fűrészelő metszésekkel szorosan a zárt lemezek — mint valamely vonalzó — mellett elválasztjuk. — Hasonlag távolítjuk el a más oldali szeméremajkak megfelelő részletét is. Mindkét metszés a hátsó eresztéknel hegyes szögletben érintkezik.

A vérzés csillapítása után a sebszélék egyesítése 5—6 erős csomós varrat által eszközöltetik; a tüknek görbülteknek s elég nagyoknak kell lenniök; — a varratok a sebszélről $\frac{1}{3}$ hüvelyknyire alkalmazandók. Ha egyébiránt nagyfokú petyhüdtség van jelen, akkor a csomós varrattal felváltva nyolczas varrat is alkalmaztathatik. A varratba a hüvely takhártyáját nem szabad befoglalni, hanem a tüket szorosan a takhártya alatt kell elvezetni.

A gyógyulás rendszeren 4—6 nap alatt bekövetkezik. A varratokat elég soká ben kell hagyni, nehogy korai eltávolításuk által a sebszélék szétváljanak. Az egyesülés rendszeren tökélyesen sikerül. — A hüvelybemenet felső harmada közönségesen elégséges a havitisztulás kiürülésére, valamint a gyógyulás alatt szükségessé váló beföcskendésekre. A vizelet a gyógyulás folyama közben húgycsappal ürítendő ki.

Fricke — ezen műtét feltalálója — a kiiszamodott méhet a műtét előtt helyezé vissza. Ha pedig a méh a nő fekvő helyzetében esék elő, akkor olajba mártott puha szivacsot tolt a hüvelybe egészen a méhnyakig; — a szivacs alsó része fonállal láttatott el, hogy annak idejében eltávolíttathassék. A szivacs feladata a méhet rendes helyzetében rögzíteni.

A műtét bírálata. Ezen műtét változat rendszeren csak palástoló; miután a hüvelybe sülyedt méh, súlya és nyomása következtében hosszabb rövidebb idő mulva ismét megjelen a — bár megszükitett — hüvelybemenetben, azt szétfe-szíti s vongálja, mire aztán a méh ismét a külső szülészervek elé lép.

Az izzó vas által eszközlött gyógyeljárás Dieffenbach szerint rendszeren sikerdús szokott lenni, minélfogva egyedül ajánlható.

Delefort 10 órákor 37.8
Büchsen 1 38.8
egy peres slatt) kicsi puha 38.8

GYÓGYSZERTANI KÖZLEMÉNYEK.

Őszi kikircs. (Colchicum autumnale.)

Az ezen növény minden részeiben legfontosb alkatrészyanánt előjövő colchicinről 1857 folytán igen számos kísérletek tétettek Aschoff, Bley, Bacmeister, Oberlin és Hübschmann által.

Tudva van hogy Geiger és Hesse állították először, hogy ezen növényben colchicin van és ezt olyan aljnak nyilvánították, mely Pelletier és Caventou elődjeik állításával ellenkezőleg nem zászpal — veratrin. — 1833 óta ismeretünk a colchicint illetőleg Geiger és Hesse adataira korlátoztaték. Az említett újabb dolgozatok minden eredményei arra vihetoék vissza, hogy a növény minden részeiben csakugyan igen mérges állományt tartalmaz, mely nem növényi alj, és a Geiger és Hesse által adott módszer szerint minden tanulmányozás mellett is csak egy közönyös nem jegeczithető, többé kevésbbé sárgás színű tömeget nyerhetni. A legalaposabb azonban még mindig nem kimerítő ismeretekhez vezető vizsgálatot mindenesetre Oberlinnek köszönjük, melyből a leglényegesebbet itt meg kell említenem.

Oberlin *Essai sur le Colchique d'automne Strassburg* 1857. cím alatt kiadott iratában azt írja, hogy a Geiger és Hesse eljárása nyomán készített colchicin csaknem fehér, nem jegeczithető, igen nedvszívó, vízben, borlangban, égényben igen könnyen olvadó és teljesen semleges tömeg. Vízben oldva a mint már Geiger megírta, iblany által karmazsin színnel, cersav által fehèresen csapatik le, az is helyes hogy a colchicin süritett kénsav által sárgára, aztán barnára, és süritett légsav által kékre és ibolyaszínűre festetik; a mi pedig azon sárga csapadékot illeti, melyet az érenyhalvag — platin chlorid — hoz elő a colchicin oldatban, Oberlin csak 24 óra mulva vett észre először kiválást, melyet mindamelltt is csak a szabad sósav hatása okozott a kémszerre. A colchicin vízbeni oldata vassók által se nem színezetik se le nem csapatik.

A Geiger által leirt sok előállítására ezen colchicinnal tett minden kísérlet teljesen sikeretlen maradt, és e mellett azon fölfedezést tevé Oberlin, hogy a természetes colchicin colchiceinre és gyantás testekre savak által (minők a kénsav, sósav, borsav, citromsav, eczetsav.) könnyen elbomlik, és hogy ezen bomlás a colchicin oldatnak ezen feleresztett savakkal elegyítésekor már hidegen sárga színezettel jelenti magát. Ha aztán az elegy hevittetik és elpároltatik, akkor egy gyantás test válik ki, erre jegeczes colchicein, s erre ismét egy másik gyantás test; ezukor képződés azonban e mellett nem észleltetik, úgy hogy ezáltal az bizonyittatik, hogy a colchicin nem tartozik a glukosidák sorába.

A colchiceint colchicinből legjobban nyerhetni, ha ez utóbbinak oldatához néhány csepp sósavat elegyítünk, s azt néhány hétig csendesen állani hagyjuk. Ez azon idő alatt az edény falaira jegeczekben lerakodott, a honnan csak összegyűjteni, kimosni és átjegeczitni kell. Kezdetben Oberlin ezen jegeczeket a colchicin sósavas sójának tartotta, azonban következő sajátságai kiderítik, hogy az csak egy sajátságos, érdekes átváltozási terménye a colchicinnak.

Ugyanis ezen termény fehér, gyöngyfényű tüket és pikelyeket képez; légálló hideg vízben csaknem olvadatlan, forró vízben bővebben olvad, meghülésnél azonban ebből újra kiülepedik. Borlang és hangyhalvag bővebben, égény azonban kevésbbé oldja. Mindezen oldatok élénk keserű ízűek, és se cersav sem iblany által nem csapatnak le. Vízbeni oldata továbbá ólomeczukor, ólomeczet, légsavas ezüstéleg, highalvag, érenyhalvag által se nem színezetik, se le nem csapatik, süritett légsav sárgára, aztán ibolyaszínűre, sötét majd világos vörösre s végül sárgára festi. Süritett kénsav élénk sárga színnel oldja fel és elrontja. + 155°-nál olvad, és aztán + 200°-nál elbomlik, és maradvány nélkül ég el.

Égető és szénsavas égvények által könnyen feloldatik. Ép oly sajátságosan mint jellemzőleg viseli magát a colchicein

Delefort 10 órákor 37.8
Büchsen 1 38.8
egy peres slatt) kicsi puha 38.8

oldata a vashalvag iránt, a mennyiben ez amazt oly élénk zöld színűre festi, hogy ezáltal a vas nyomait fölfedezhetni. Sósav, vilsav, ecetsav, borsav, citromsav, és sóskasav sárgás színnel oldják azt fel, azonban vele semmi sóféle együletet se képeznek. Ellenben a colchicein sokkal inkább úgy viseli magát mint a savak szokták, mert ha súlyléleg oldatot colchicein borlangbani oldatával összeelegyítünk, akkor a colchicein-baryt kocsonyaszerűleg válik ki, mely 40—45 száztóli Barytot tartalmaz.

A colchicein légeny tartalmaz, a mint az már abból ki-

világlik, hogy haméleggeli hevítésénél légköneg képződik, és a Lassaigne által végrehajtott elemző vegybontásból oly eredmény jött ki, hogy a colchicein vegyjelezése $C_{35} H_{44} N_2 O_{11}$ -ből állónak számíttaték.

(Vége következik.)

Káta Gábor.

T Á R C Z A.

Az önhév növekedéséről az élet utolsó perczeiben és a halál után.

Adler Adolftól.

Az indítványozást és serkentést következő hőmérséki meghatározásokhoz nagyon tisztelt tanítómnak Czermák tanárnak köszönöm, a ki fölszólított, hogy Seume igen érdekes észlelteit *) ismételjem, és az eredményt Seumeéval összehasonlítsam.

Noha a tárgy még most nem tarthat igényt gyakorlati jelentőségre, mégis érdemes arra, hogy közöltessek, mert a halál bekövetkezésével beálló hőmérséknek fölmagasztalása anyagot nyújt mind a kór- mind az élettanbúvárnak tudományos észleletre.

Eddigi tapasztalatom csak öt közlésre méltó esetre vonatkozik, melyeket itten rövid kórodai és boncz-i jegyzetekkel ellátva, meg a viszonyok és az észleletek alkalmával szükséges föltételek figyelembe vételével, egymásután leírok.

1. A mérések tétettek igen érzékeny százfokú higany hévmérővel (Gesslertől Bonnban), melynek egyes fokai könnyen megkülönböztethető tizedfokokra osztvák.

2. A hévmérő minden egyes följegyzés előtt, mintegy 15—20 perczig hengerdeden kinyújtott higanytartójával, a betegek hóna alatt jól odaalkalmazva tartatott, és a kisebb időközökben elfordult fokváltozatok följegyzésénél óráig sem vétetett el.

3. A halál bekövetkezésénél eldöntő jelül tekintettek: a szivlökés, az érverés meg a légzés megszűnte.

4. A betegek körüli lég hőmérséke 15—17°-nyi R. volt.

1-ső eset.

M. Mihály 40 éves, közép termetű, erős és izmos, betegségének tizedik napján, 1859 martius 20-kán Sauer tanár ur kórodájára fölvétetett. A kórvizsga mellhártya-tüdő- és szivburoklobot (pleuro-pneumonia cum pericarditide) ismertetett föl.

Martius 22-ikén.

A test hőmérséke.	} Az érverés és a légzés. A beteg naponta szunnyadó állapotban volt. A légzés nehezített rövid és hirtűgő, az érverés (100 egy perczen) kicsi és puha.
Esti 4 órakor . . . . . 38 8°C	
„ 5 „ 39.6	
„ 8 „ 39.2	

*) Lásd: De calore corporis humani in morte observato. Dissertatio inauguralis Lipsiae 1856.

Martius 23-dikán.

Reggeli 8 órakor	38.3°C	} A légzés igen nehezített rövid és szapora, az érverés (110-en túl) igen kicsi és puha.
„ 9 „	39.3	
„ 10 „	39.5	
„ 11 „	39.6	
Délben 12 „	39.7	
Délutáni 3 „	39.9	
„ 4 „	40.1	
„ 5 „	39.8	
Esti „ 8 „	39.7	
„ 9 „	39.7	
„ 11 „	39.2	

Martius 24-ikén.

Reggeli 2 órakor	39.2
„ 5 „	39.5
„ 6 „	39.7
„ 6 1/2 „	39.8
„ 7 „	39.9
„ 7 óra és 5 perc	40.1 utolsó kilégzés.
„ 7 „ 8 „	40.4
„ 7 „ 9 „	40.5
„ 7 „ 16 „	40.6
„ 7 „ 25 „	40.6

E számokból kitetszik:

1. Hogy folyton fölebb szállott az önhév a halál előtti napon esti 4 óráig, és már ekkor érte volt el azon fokot, melyre másnap a halál perczeiben szállott=40.1°.

2. Hogy tíz perczig a halál után a hév folytonosan 0.5°C fokkal növekedett, mely növekedés még további 9 perczig a legmagasabb fokon t. i. 40.6° fokon megmaradt, és csak ekkor kezdett lejjebb szállani.

Kórboncz-lelet.

Vörös májasodás (hepatisatio) az egész bal tüdőben, és vizen ö (oedema) a jobbikban, mintegy 2 font sűrű folyadék a bal melyüregben, és mintegy 2 obonnyi zavaros sűrű izzadmány ja szivburokban. Agy- és máj vérteltség (hyperaemia).

Következő négy esetet a Sz. Rochus közkórházban, Dr. Brunner igazgató és elsőd-orvos úr belsőbetegségek osztályán észleltem.

2-dik eset.

B. Ferencz, 44 éves elsoványodott és gyöngé alkatú egyén, meghalt 1859 martius 30-án, kórházban lételének hatodik napján tüdő- és bélgümőkórban (tuberculosis pulmonum et intestinorum).

Martius 29-ikén.

Hőmagaslat.	} Az érverés és légzés. A légzés gyorsított (30 egy pez. alatt), az érverés (85—90 egy perc alatt) kicsi puha.	
Délelőtti 10 órakor		37.5°C
Délután. 4 „		38.5
„ 4 1/2 „		38.5

Martius 30-ikán.

Reggeli 8 órákor	37.8°C
„ 8 ¹ / ₂ „	38.1
„ 9 „	38.4
„ 9 ¹ / ₂ „	38.4
„ 10 „	38.5
„ 10 ¹ / ₂ „	38.6
„ 11 „	38.6
„ 11 ¹ / ₂ „	38.6
„ 11 ór. 35 p.	38.5
„ 11 „ 38 „	38.3 kimult
„ 11 „ 40 „	38.0
„ 11 „ 45 „	37.9
„ 11 „ 50 „	37.85
Déli 12 órákor	37.8
Délután. 1 „	36.4

A légzés igen nehezített, rövid, gyors és igen hörtyögő (40-ig). Az érítés rendetlen kicsi és puha (110 egy perczen gyakran félbenhagyó).

E r e d m é n y.

Ezen esetben folyton fölebb szállott a hőség a halál bekövetkezése előtt való óráig, megmaradván ezen legmagasb fokon egy óra hosszat, nyolcz perczel a halál előtt alászállani kezdett.

B o n c z - l e e t.

Köles tüdőgümőkór — bélfekélyedés — idült gyomorhurut. (Tuberculosis miliaris pulmonum helcosisque intestinorum, cum catarrho ventriculi chronico).

3-d i k e s e t.

G. Mária 38 éves, martius 29-ikén általános vízkórral vétetett föl. Az önhév viszonya csak a kimulás napján az az aprilis 4-ikén jegyeztetett föl.

Hő magaslat.

Délelőtti 10 órákor	34.6°C
„ 11 „	34.3
„ 11 ¹ / ₄ „	34.4
„ 11 ¹ / ₂ „	34.5
„ 11 ó.é. 32p.	34.6 kimult
„ 11 „ 34 „	34.5
„ 11 „ 36 „	34.4
„ 11 „ 40 „	34.3
Déli 12 órákor	33.7

A légzés és az érverés.

A légzés (20-szor egy percz alatt) nehezen és mélyen történik. Az érítés igen rendetlen és alig érezhető vala. Alanyi hidegség.

Ebből kitűnik, hogy a halál perczében észlelt hőfok, előtte való másfél órával már el volt érve.

K ó r b o n c z - l e e t.

Általános vízkór a bal visszeres szivnyilás szűkülése következtében — középkivüli szívtúltengés — szemcsésedett máj és vesesorv. (Hydrops universalis in sequelam stenoseos ostii venosi sinistri; hypertrophia excentrica cordis; hepar granulosum cum atrophia renum.)

4-d i k e s e t.

F. évi april 11-kén mult ki a 46 éves F. József gümős hashártyalobban (peritoneitis tuberculosa). Az egyén april 7-én vétetett föl, hörghurut (catarrhus bronchialis) és a bal tüdő részletes gümős beszűrődésével (infiltratio tuberculosa partialis pulmonis sinistri). Már a reá következő nap a hashártyalobnak kiváló kórtünetei léptek föl, és a beteg a kórházbani létele negyedik napján meg is halt. Nyugtalanzkodása miatt csak utolsó nap észleltetett az önhév meghatározása végett.

A p r i l 10-ikén.

Reggeli 8 órákor	34.3°C
„ 9 „	34.4
„ 10 ¹ / ₄ „	34.5

Reggeli 10 ¹ / ₂ órákor	34.7
„ 10 ór. és 32 p.	34.8 kimult
„ 10 „ 35 „	34.7
„ 10 „ 40 „	34.65
„ 10 „ 47 „	34.5
„ 11 ¹ / ₄ „	34.4

Ezen esetben alkalmam volt észlelni az önhévnek az utolsó perczig tartó folytonos növekedését.

B o n c z l e e t.

A bal tüdő alsó lebenyének gümős beszűrődése, nem kevésbé a hashártyának és hasmirigyeknek gazdag gümős beszűrődése.

5-d i k e s e t.

T. Jakab 28 éves kimult april 30-ikán tüdőgümőkórban (tuberculosis pulmonum). Észlelésem ideje alatt a beteg majdnem mindig örvöngési tünetek (delirium) valának észrevehetőek, és átalán vérmes mérsékmenyű (temperamentum sanguineum) egyén volt.

Különös figyelmet érdemel ezen eset általános magas hőmérséke miatt.

A p r i l 29-d i k é n

Reggeli 8 órákor	39.4°C
Esti 4 „	39.9

A p r i l 30-d i k á n.

Reggeli 7 ¹ / ₂ órákor	41.3
„ 8 ¹ / ₄ „	41.9
„ 8 óra és 20 percz	42.0
„ 8 „ 25 „	42.1
„ 8 „ 35 „	42.2
„ 8 „ 45 „	42.35
„ 8 „ 50 „	42.4
„ 8 „ 52 „	42.5 meghalt.
„ 8 „ 55 „	42.6
„ 9 órákor	42.5
„ 9 óra és 10 percz	42.3
„ 9 „ 18 „	42.2
„ 10 órákor	41.6

Kiviláglik, hogy ez esetben az önhév halál utáni három perczig fokozatosan növekedett, és itten jelentékeny magasságot=42.6°C ért el.

R ö v i d á t t e k i n t é s.

Mintegy tíz esetre vonatkozó észleleteiből Seume képes volt, bizonyos következtetéseket vonni. Én azokat egyenkint itt idézni fogom, hogy magam észleleteiből folyó eredményekre nézve a megegyező vagy eltérő adatokat hozzáadhassam.

Seume azt mondja :

„I. Ascendit temperatura ante mortem in omnibus casibus.“

Elősorolt öt esetem által ezen mondat megerősítettik, csak azon tágitással, hogy az 1-ső és 3-dik esetben a halál perczében észlelt fok már előbb is egyszer el volt érve.

„II. Accrescit continuo in omnibus (excepto uno casu).“

E kivételhez vétethetik a 2-ik eset, és 1-höz való megjegyzés végett még az 1-ső és 3-ik is.

„III. Acumen temperaturae in morte (in quinque casibus).“

Ez öt esetem közt kétszer fordult elő t. i. a 3-ik és a 4-nél.

„IV. Paulo ante et in morte“ (in uno casu). A 2-ik esetben 3 perczel a kimulás előtt.

„V. Minuta sex post mortem“ (in uno casu) Ezt az első és ötödik esetben láttam, az elsőnél 11 perczel a halál után, és még 9 perczig azon túl; az ötödikben 3 perczel a kimulás után.

Végre a legmagasabb hőséget Seume 34.4°R.=43°C-nál találta volt; én az ötödik esetben 42.6° foknál.

Kazinczy Ferencz évszázados emlékünnepe.

Pest, október 28-án 1859.

Részleteit azon nemzeti ünnepélynek, melynek városunk tegnap tanuja volt, s mely mindenütt hol magyar szó él viszhangra, s ott hol szabad önálló haladás becsültetik, részvétre fog találni — t. olvasóink a napi sajtó útján fogják venni. Mindamellet kötelességünknek tartjuk hazánk ezen jeles polgára és nemzeti irodalmunk átalakítójáról ez alkalommal lapunkban is a hála és tisztelet érzetével megemlékezni, s azon férfi emléke előtt teljes hódolattal meghajolni, ki nemzetünk szellemi életére magán és szerény ember létére nagyobb befolyással volt, mint fejedelmi pompával környezett halandók egész sorozata.

A népek történelmében egyes eszmék, egyes az életet velejében felrázó események s egyes kitűnő emberek korszakot alakítva, hosszú időre határozzák el tetteik által az irányt, melyet azok fejlődésökben s törekvéseikben követnek. Természetes hogy ily fényt árasztó emberek és történetek a nemzedékek előtt szintugy föltárhatják a követendő igaz utat, mint a hogy szemet vakítva tévútra vezethetik azokat. A népek emlékei jóban és rosszban jövőjük alakulására messzeható befolyással bírnak, s haladás és pangás, üdv és kárhozat forrásai lehetnek a nemzetre, mely azok emléket keble mélyében őrzi.

Kazinczy Ferencz minden kétségen kívül azon férfiak sorába tartozik, kiknek nyomdokin csak a nemes és jó felé haladhatunk, s kinek vezérlete alatt a nemzeti művelődés, tiszta izlés és a honszeretet ösvényéről el nem térünk, ki példányképe lehet mindazoknak, kik a nemzet szellemi kincseit gyarapítani óhajtják.

Kazinczy Ferencz nem vakító meteor, de szelíd fényben ragyogó csillag irodalmunk és nemzeti életünk egén, nem egyes rendkívüli tett vagy áldozat által vívta ő ki a díszes állást nemzete emlékében, de egész életének szakadatlanul a hazának s a nemzeti nyelvnek szentelt őszinte és hű tevékenysége, jellemének tisztasága, nemes gondolkozása, szabad szellemi iránya, kimélő ítélete, alapos képzettsége, szóval egész valójának öszhangzatos nemes volta és működése által.

Kazinczy Ferencz példánya az írónak, a hazafinak és embernek; vezéresillaga nem csak a lángésznek, kinek ő az utat a szép és nemes felé kimutatá, de a kevesbbé képesnek is, ki szorgalma és kitartása által tartozását a nemzet és haza iránt leróni kívánja.

Mi szerencsésnek tartjuk nemzetünket, hogy ily férfiakkal bír, s hogy érdemöket méltányolni és emlékek iránt a legbuzgóbb kegyelet érzetével viseltetni tud,

Vegyesek.

— A pesti gyógyszerészi testület egyik tevékeny és jeles tagját veszté el. Matta László a sz. Istvánhoz címzett lipótvárosi gyógyszerész tulajdonosa, ki szorgalma és pontosságánál fogva a közönség bizalmát nagy mértékben bírta f. hó 22-én éjjel hosszabb gyöngéledés után váratlanul heveny tüdő vízdagban élte 37 évében meg-

halt. Ez rövid idő alatt már harmadik érzékeny vesztés a budapesti gyógyszerészek sorából, kik budai ügyfeleik közül Majláth Rezső udv. és Kolener Vilmos vizivárosi gyógyszerészeket ez év folytán temették el.

— Az orvosi tudományos előadások egyetemünkönél, a mint a dekanatus útján értesítettünk, már f. hó 10-én kezdődtek meg.

Heti kimutatás a pestvárosi közkórházban f. é. oktob. 20—26-ig ápolt betegekről.

	Felvéte.			Elbocs.			Mehalt			Visszamaradt					
	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		Összeg	Beteg		szülők	gyermek	elmeőr.	Összeg
	férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők		férf.	nők				
Okt. 20-kán.	14	5	19	5	4	9	2	—	2	217	205	—	—	16	440
" 21-kén.	7	3	10	5	2	7	2	—	2	217	206	—	—	17	440
" 22-kén.	6	9	15	15	5	20	—	1	1	208	209	—	—	17	434
" 23-kán.	5	4	9	12	1	13	1	1	2	200	211	—	—	17	428
" 24-kén.	7	4	11	4	3	7	1	—	1	202	212	—	—	17	431
" 25-kén.	6	12	18	10	1	11	1	—	1	197	223	—	—	16	436
" 26-kán.	6	14	20	3	7	10	4	—	4	196	230	—	—	15	441

A betegforgalom élénkebb, a halálozás jelentéktelen, a légzési és emésztési szervek hurutos bántalmi legszámosabbak. — A közegészségi állapot eléggé kedvesnek mutatkozik.

Pályázatok.

Zalathnán a cs. k. hohászati igazgatóságnál a műorvosi állomás (orvostudorra nézve 10-ik, sebészre nézve 12-ik napidj osztálylyal) a kohászati pénztárból 294, az urasági pénztárból 105, a munkatársak pénztárból 105 o. é. forint évi jövedelemmel, s ezenkívül lakással vagy ennek hiányában 10% szálláspénzzel kapcsolatban megürült. A pályázni kívánók köllőleg fölszerelt kérvényeiket f. évi novemb. utolsó napjáig a cs. k. bányász, erdész és sóakna igazgatósághoz Kolozsvárra küldjék be.

A pesti cs. k. állatgyógyintézetben egy kórodai tanárségédi állomás évenkénti 315 o. é. frt. fizetéssel, két öl kemény tűzifa járulékkal, és szabad szállással az intézeti épületben, 4 év tartamára betöltendő. A szolgálat tartama az azutáni 2 évre csak különös esetekben terjesztethetik ki. Az ezen állomásért pályázók a) nőtlenek legyenek, b) mesteri fokozattal bírjanak, az állatgyógytanból, vagy az eltöltött 3 évi állatgyógyászati pályáról mint állatgyógyászok oklevelezettek legyenek, és c) a magyar és német nyelvnek tökéletesen birtokába legyenek. A köllőleg fölszerelt kérvények négy hét alatt a pesti cs. k. állatgyógyintézet igazgatóságához nyújtandók be.

Szerkesztői levelezés.

H. K. úrnak Zomborban: Köszönjük szíves fáradozását. — Egyébiránt azt szeretjük hinni, hogy az anonim urak, minél kevesebbet gondolnak a mi törekvéseinkkel, annál inkább működnek a közjó és tudomány előmozdításán más uton; — jótékonyága mezejét pedig mindenki szabad tetszése szerint választhatja.

Adakozások

szemevilágát vesztett Répáczky András orv. tr. részére:

Lapunk 43-ik számában	33	frt. új pénz.
Dr. Farkas János, Rácz Almás	3	" "
Dr. Károlyi S. Nagy Kőrös	2	" "
Haslinger K. orvos-sebész gyűjtő ivén Zomborból:		
Dr. Szlavay Mátyás	1	frt. új pénz.
Jablonskai Gábor v. sebész	1	" "
Morász Károly gyógyszerész segéd	1	" "
Alföldi József gyógytár tulajdonos	1	" "
Fésűs István gyógy. segéd	—	frt. 44 kr. újp.
Csúdy Ferencz cs. k. hivatalnok	—	" 50 " "
A gyűjtő maga	1	" 36 " "
Dr. Cajus Gábor, Szeged	2	" " "
Flezsár Sándor k. seb-orvos Felső-Bánya	5	" " "
Összesen	52	frt 20 kr. újp.